

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Petra Sankotová

**VENKOVSKÝ CESTOVNÍ RUCH
NA VYSOČINĚ**

Diplomová práce

Praha 2007

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Jiří Vágner, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou práci vypracovala samostatně za použití uvedené literatury a dalších zdrojů.

V Praze 19. srpna 2007

P. Sankotová

Petra Sankotová

Poděkování

Děkuji RNDr. Jiřímu Vágnerovi, PhD. za odbornou pomoc, cenné rady a připomínky při zpracovávání této diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala všem starostům měst a obcí a provozovatelům ubytovacích zařízení sloužících venkovské turistice a agroturistice za poskytnutí hodnotných informací. Poděkování za morální i materiální podporu v průběhu celého mého studia patří také mým rodičům.

Abstract

SANKOTOVÁ, P. (2007): Rural Tourism in the Vysočina Region. Diplomová práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. PřF UK. Praha. 115 s.

This thesis is devoted to the recreational and tourism potential of rural areas, which is not a new theme for geographers to consider. The interest in rural areas has a long tradition but nowadays there is a new view of rural areas as the recreational and tourism resource. This view began to appear in the 1970's in the context of the urbanization process, busy life style and negative effects of civilization. The development of rural tourism in the Czech Republic was for a long time affected by political situation and rural tourism was carried out only by recreation at second homes. After the economic restructure in 1989 new forms of rural tourism were formed, for example agro-tourism and eco-agro-tourism. This work is focused on the Vysočina region that offers ideal conditions for alternative and environmentally friendly forms of tourism, including the rural tourism.

This work can be divided into three major parts. In the first part the studied field is outlined by the means of theoretical and methodological approaches. The other part is dedicated to the analyses of the current situation in the rural tourism and its forms in the Czech Republic. The fundamental part of the work is aimed specifically at the rural tourism in the Vysočina region and its evaluation that is based on the results of three surveys. In addition the thesis overviews the institutional framework of the rural tourism on the national and regional levels.

Obsah

	Strana
Seznam tabulek	
Seznam obrázků	
Seznam příloh	
Seznam použitých zkratek	
1. Úvod	1
1.1 Cíle a hypotézy	2
1.2 Struktura práce	3
2. Diskuze literatury a terminologie	5
2.1 Diskuse literatury	5
2.1.1 Literatura zabývající se cestovním ruchem	5
2.1.2 Literatura zabývající se venkovským cestovním ruchem a jeho jednotlivými formami	7
2.1.3 Literatura regionální	11
2.2 Základní terminologie	12
3. Metodické postupy a data	16
3.1 Používané ukazatele a metody	16
3.2 Zdroje dat a informací	18
3.2.1 Dotazníková šetření	21
4. Vymezení studovaného území	26
5. Venkovský cestovní ruch	31
5.1 Venkovská turistika	34
5.2 Agroturistika a ekoagroturistika	36
5.3 Druhé bydlení	37
5.4 Organizace zabývající se venkovským cestovním ruchem	40
5.5 Koncepční a finanční podpora venkovského cestovního ruchu	43
6. Venkovský cestovní ruch na Vysočině	49
6.1 Předpoklady cestovního ruchu	49
6.1.1 Lokalizační potenciál	49

6.1.1.1	Přírodní předpoklady	50
6.1.1.2	Kulturně-historické předpoklady	56
6.1.2	Selektivní potenciál	58
6.1.2.1	Urbanizační faktory	58
6.1.2.2	Demografické faktory	59
6.1.2.3	Sociálně-ekonomické faktory	62
6.1.3	Realizační potenciál	64
6.1.3.1	Komunikační síť	64
6.1.3.2	Infrastruktura cestovního ruchu	67
6.2	Venkovská turistika na Vysočině	75
6.2.1	Výsledky dotazníkového šetření venkovských ubytovacích zařízení v okrese Pelhřimov	75
6.3	Agroturistika a ekoagroturistika na Vysočině	80
6.3.1	Výsledky dotazníkového šetření agroturistických zařízení v kraji Vysočina	80
6.4	Druhé bydlení na Vysočině	89
6.4.1	Vývoj druhého bydlení ve sledované oblasti	89
6.4.2	Současný stav druhého bydlení v kraji Vysočina	91
6.5	Výsledky dotazníkového šetření starostů	94
6.6	Podpora venkovského cestovního ruchu na Vysočině	105
7.	Závěr	113

Seznam literatury a zdrojů

Přílohy

Seznam tabulek

	Strana
Tab. 1 Koeficienty významu ploch pro rekreaci	17
Tab. 2 Koeficienty rekreační funkce území	17
Tab. 3 Porovnání struktury dat ze Statistického lexikonu obcí a databáze ČÚZK	21
Tab. 4 Struktura respondentů podle okresů kraje Vysočina	23
Tab. 5 Struktura respondentů podle okresů kraje Vysočina	24
Tab. 6 Vodní nádrže na území kraje Vysočina	53
Tab. 7 Kulturní zařízení dle okresů kraje Vysočina v roce 2005	57
Tab. 8 Sídelní struktura podle velikostních skupin obcí k 31.12.2005	59
Tab. 9 Kapacita ubytovacích zařízení cestovního ruchu podle okresů kraje Vysočina	68
Tab. 10 Struktura hromadných ubytovacích zařízení cestovního ruchu podle okresů k 31.12.2005	69
Tab. 11 Pohostinské provozovny podle okresů kraje Vysočina v roce 2001	70
Tab. 12 Přehled vybraných sportovních zařízení v okresech kraje Vysočina k 31.12.2005	71
Tab. 13 Koňské stanice v okresech kraje Vysočina	74
Tab. 14 Přehled poskytovaných služeb	78
Tab. 15 Celkové podmínky pro provozování agroturistiky a doprovodných služeb v okresech kraje Vysočina	96
Tab. 16 Ubytovací možnosti pro turisty v kraji Vysočina	100
Tab. 17 Grantové programy vyhlášené Fondem Vysočiny	107
Tab. 18 Finanční čerpání projektů SROP (opatření 4.1 a 4.2)	110
Tab. 19 Finanční čerpání projektů Interreg IIIA ČR – Rakousko (opatření PI/M3)	111

Seznam obrázků

	Strana
Obr. 1 Členění zeleného cestovního ruchu	12
Obr. 2 Turistické oblasti ČR	28
Obr. 3 Funkčně-prostorové využití území kraje Vysočina pro cestovní ruch	29
Obr. 4 Označení ubytovacích zařízení s certifikací ECEAT a Svazu venkovské turistiky	32
Obr. 5 Evropská ekoznačka „Květina“	33
Obr. 6 Regionální značky „Domácí výrobky“	34
Obr. 7 Vývoj počtu ODB v Česku	39
Obr. 8 Diferenciace území ČR podle perifernosti	51
Obr. 9 Zvláště chráněná území kraje Vysočina	55
Obr. 10 Ekonomicky aktivní podle odvětví v kraji Vysočina v roce 1991	61
Obr. 11 Ekonomicky aktivní podle odvětví v kraji Vysočina v roce 2001	61
Obr. 12 Struktura druhů pozemků na Vysočině	63
Obr. 13 Vývoj míry nezaměstnanosti v kraji Vysočina a v ČR	64
Obr. 14 Silniční síť kraje Vysočina	66
Obr. 15 Železniční síť kraje Vysočina	67
Obr. 16 Kapacita a vybavenost lyžařských středisek na Vysočině	73
Obr. 17 Typ ubytovacího zařízení	76
Obr. 18 Nabídka stravování	77
Obr. 19 Forma propagace venkovských ubytovacích zařízení	79
Obr. 20 Struktura hostů ve venkovských ubytovacích zařízeních	80
Obr. 21 Typ ubytovacího zařízení	81
Obr. 22 Nabídka stravování	82
Obr. 23 Vývoj počtu agroturistických zařízení v kraji Vysočina v letech 1992–2007	84
Obr. 24 Důvod pro zahájení podnikání v agroturistice	85
Obr. 25 Struktura hostů v agroturistických zařízeních na Vysočině	86
Obr. 26 Forma prezentace agroturistických zařízení	88

Obr. 27	Vývoj počtu neobydlených a občas obydlených domů sloužících k rekreaci v jednotlivých okresech kraje Vysočina v letech 1970–2001	90
Obr. 28	Celkové podmínky pro provozování venkovské turistiky a doprovodných služeb v kraji Vysočina	96
Obr. 29	Atraktivita prostředí podle okresů kraje Vysočina	97
Obr. 30	Komunikační dostupnost podle velikostní kategorie obce	98
Obr. 31	Úroveň infrastruktury, sportovní a zájmové atraktivity a schopnost a pracovitost lidí v kraji Vysočina	99
Obr. 32	Úroveň spolupráce při rozvíjení venkovské turistiky a agroturistiky v kraji Vysočina	101
Obr. 33	Možnosti podpory venkovské turistiky a agroturistiky v kraji Vysočina	102
Obr. 34	Úroveň služeb pro podnikatele v kraji Vysočina	103
Obr. 35	Přínosy podnikání ve venkovském cestovním ruchu a doprovodných službách v kraji Vysočina	104
Obr. 36	Zájem o podnikání ve venkovském cestovním ruchu a doprovodných službách v kraji Vysočina	105

Seznam příloh

- Příloha 1 Dotazník pro provozovatele agroturistických zařízení
- Příloha 2 Seznam respondentů dotazníkového šetření podnikatelů v agroturistice v kraji Vysočina
- Příloha 3 Seznam respondentů dotazníkového šetření provozovatelů venkovských ubytovacích zařízení v okrese Pelhřimov
- Příloha 4 Dotazník pro provozovatele venkovských ubytovacích zařízení
- Příloha 5 Dotazník pro starosty obcí
- Příloha 6 Marketingové regiony cestovního ruchu
- Příloha 7 Turistické regiony ČR
- Příloha 8 Administrativní členění okresu Havlíčkův Brod
- Příloha 9 Administrativní členění okresu Jihlava
- Příloha 10 Administrativní členění okresu Pelhřimov
- Příloha 11 Administrativní členění okresu Třebíč
- Příloha 12 Administrativní členění okresu Žďár nad Sázavou
- Příloha 13 Obce kraje Vysočina o velikosti 1 000 a více obyvatel
- Příloha 14 Koeficient rekreační významnosti ploch
- Příloha 15 Územní rozložení ukazatelů druhého bydlení v kraji Vysočina
- Obr. 15.1 Index změny počtu ODB v letech 1991 – 2001
- Obr. 15.2 Hustota zástavby ODB v obcích kraje Vysočina v roce 1991
- Obr. 15.3 Struktura ODB v obcích kraje Vysočina v roce 1991
- Obr. 15.4 Podíl ODB na úhrnu všech staveb v obcích kraje Vysočina v roce 1991
- Obr. 15.5 Počet ODB připadajících na 100 trvale obydlených domů v obcích kraje Vysočina v roce 1991
- Obr. 15.6 Počet potenciální rekreatantů připadajících na 100 trvale bydlících obyvatel v obcích kraje Vysočina v roce 1991
- Obr. 15.7 Rekreační zatíženost území v obcích kraje Vysočina v roce 1991
- Obr. 15.8 Rekreační zatíženost území redukované plochy v obcích kraje Vysočina v roce 1991
- Obr. 15.9 Koeficient rekreační funkce v obcích kraje Vysočina v roce 1991

- Příloha 16 Regiony se zvýšenou intenzitou druhého bydlení v kraji Vysočina
- Příloha 17 Seznam podpořených projektů v rámci priority 4 SROP v okrese Havlíčkův Brod
- Příloha 18 Seznam podpořených projektů v rámci priority 4 SROP v okrese Jihlava
- Příloha 19 Seznam podpořených projektů v rámci priority 4 SROP v okrese Pelhřimov
- Příloha 20 Seznam podpořených projektů v rámci priority 4 SROP v okrese Třebíč
- Příloha 21 Seznam podpořených projektů v rámci priority 4 SROP v okrese Žďár nad Sázavou
- Příloha 22 Seznam podpořených projektů v rámci priority 4 SROP (celokrajské projekty)

Seznam použitých zkratek

CR	Cestovní ruch
ČCCR	Česká centrála cestovního ruchu
ČR	Česká republika
ČÚZK	Český úřad zeměměřický a katastrální
EAFRD	Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
ECEAT	Evropské centrum pro ekoagroturistiku
EU	Evropská unie
FV	Fond Vysočiny
GP	Grantový projekt
GS	Grantové schéma
HO.RE.KA	Sdružení podnikatelů v pohostinství a cestovním ruchu
HUZ	Hromadná ubytovací zařízení
CHKO	Chráněná krajinná oblast
ICVR	Informační centrum venkovských regionů
IOP	Integrovaný operační program
KCŠT	Krajská centra šetrné turistiky
KČT	Klub českých turistů
KRF	Koeficient rekreační funkce
KRV	Koeficient rekreační významnosti
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
NFHR	Národní federace hotelů a restaurací
NPR	Národní přírodní rezervace
ODB	Objekt druhého bydlení
OIR	Objekt individuální rekreace
OP RVMZ	Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství
PGRLF	Podpůrný garanční rolnický a lesnický fond
PR	Přírodní rezerva
PRK	Program rozvoje kraje

PRV	Program rozvoje venkova
RO	Rekreační objekty
ROP JV	Regionální operační program NUTS 2 Jihovýchod
RRA	Regionální rozvojová agentura
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
SROP	Společný regionální operační program
WTO	Světová organizace cestovního ruchu
WWOOF	World Wide Opportunities on Organic Farms

1. ÚVOD

Cestovní ruch (CR) představuje v současné době jedno z nejprogresivnějších odvětví světové ekonomiky. Jeho příjmy jsou vyšší než z ropného a automobilového průmyslu, vytváří nejvíce pracovních míst. Do nedávné doby se jeho aktivity v celosvětovém měřítku soustřeďovaly převážně do přímořských, jezerních a horských oblastí a do hlavních kulturních center (včetně lázeňských míst). Zde se ověřilo, že jde o silný faktor ekonomického růstu, který umožnuje přenést kapitál, příjmy i pracovní příležitosti do hospodářsky zaostalých regionů (Stříbrná 2005). Otázkou zatím zůstává, zda lze využít růstového potenciálu cestovního ruchu k oživení českého venkova, který se v současnosti potýká s ekonomickými i sociálními problémy způsobenými restrukturalizací ekonomiky.

V souvislosti s pokračujícím procesem urbanizace, uspěchaným životním stylem a negativními civilizačními vlivy stále více lidí vyhledává kvalitní životní prostředí, klid, sejetí s přírodou, prostředí bez techniky apod. Na trhu se tak postupně prosazuje celá řada nových forem cestovního ruchu, které spojuje šetrnost vůči cílovým místům. Mezi tyto formy cestovního ruchu řadíme i venkovský cestovní ruch. Cestovní ruch může ve venkovských oblastech napomáhat takovému rozvoji, který stabilizuje ráz a funkce krajiny, posiluje kulturní identitu i sociální vazby místní komunity a má pozitivní vliv na místní ekonomiku (zejména v hospodářsky okrajových územích). Na druhou stranu však může způsobit prostorovou, kvalitativní a sociální degradaci území, na kterém je rozvíjen, popřípadě tuto degradaci umocnit. Aktivity cestovního ruchu by se proto měly do budoucna soustředit na minimalizaci nežádoucích vlivů na sociální a kulturní prostředí a vzhledem k tomu, že krajina a přírodní prostředí je hlavní „surovinou“ cestovního ruchu, i životní prostředí.

Českému venkovu zatím v rámci venkovského cestovního ruchu dominuje chataření a chalupaření, avšak naše země nesporně disponuje obrovským potenciálem (lokalačním i realizačním) pro rozvoj i dalších forem venkovského cestovního ruchu, především venkovské turistiky (Němcanský 1996). Přírodní a kulturně-historické atraktivity spolu s malebností venkovské krajiny a její rozmanitostí jsou dosud nevyužitým kapitálem našeho venkova, proto by bylo velice přínosné inspirovat se úspěšnými zahraničními příklady a citlivě je aplikovat ve specifických českých podmírkách.

Kraj Vysočina nabízí z hlediska cestovního ruchu především možnosti pro pobytovou letní i zimní turistiku a dále řadu hodnotných kulturně-historických památek, i když samozřejmě není tak atraktivní jako třeba hlavní město Praha, jižní Čechy, lázeňská města, hory či rekreační oblasti kolem některých přehrad. Pro CR jsou nejhodnotnější především lokalizační předpoklady, které skýtají ideální podmínky pro rozvoj alternativního, environmentálně šetrného CR (venkovský CR, ekoturistika, silvoturistika). Venkovský cestovní ruch se na Vysočině v posledních letech stává jedním z nejdůležitějších témat rozvoje CR.

1.1 CÍLE A HYPOTÉZY

Hlavním cílem této magisterské práce je analyzovat a zhodnotit stav a potenciální možnosti rozvoje venkovského cestovního ruchu v kontextu jeho jednotlivých forem v kraji Vysočina.

Dílčí cíle této práce jsou shrnuty v následujících bodech:

- analýza potenciálu cestovního ruchu, která umožní posoudit možnosti dalšího rozvoje venkovského cestovního ruchu v daném území,
- analýza jednotlivých forem venkovského cestovního ruchu, tj. venkovské turistiky, agroturistiky, ekoagroturistiky a druhého bydlení,
- zhodnocení stavu ubytovacích zařízení pro venkovskou turistiku a agroturistiku (kapacita, nabízené služby apod.),
- zhodnocení podmínek rozvoje a perspektivy venkovského cestovního ruchu v jednotlivých městech a obcích studovaného regionu a srovnání s již provedenými výzkumy (na Šumavě a Jindřichohradecku),
- analýza institucionálního zázemí venkovského cestovního ruchu (organizace, programy podpory rozvoje).

Cíle této práce jsou vztaženy k studovanému území kraje Vysočiny (vymezeno v kapitole 4, s. 26). Výjimkou je analýza venkovských ubytovacích zařízení, která je vzhledem k rozlehlosti zájmového území provedena pouze pro modelové území okresu Pelhřimov.

Důležitá je syntéza hlavních poznatků a prověření následujících hypotéz:

- V rámci venkovského cestovního ruchu převládá chataření a chalupaření, venkovská turistika a agroturistika nabývají na významu, vysoká koncentrace druhého bydlení omezuje realizaci jiných forem venkovského cestovního ruchu.
- O agroturistická ubytovací zařízení na Vysočině mají zájem především zahraniční turisté, kteří dokáží náležitě ocenit aspekty venkovského způsobu života – blízký kontakt s přírodou, klid, čisté ovzduší.
- Pelhřimovsko disponuje dostatečným množstvím venkovských ubytovacích zařízení, převažují ubytovací zařízení s malou lůžkovou kapacitou.
- Provozovatelé venkovských a agroturistických ubytovacích zařízení dostatečně nevyužívají existujících možností finanční podpory.

1.2 STRUKTURA PRÁCE

Předkládaná práce je strukturována do 7 kapitol. Po úvodní kapitole věnované formulaci cílů a hypotéz, následuje část přibližující studovanou problematiku pomocí diskuse s literaturou o venkovském cestovním ruchu, ale i o cestovním ruchu obecně, vymezení používaných pojmu, metod a způsobu získání dat a informací. Významnou součástí této práce je i vymezení studovaného regionu a jeho srovnání s již existujícími vymezeními.

Pátá kapitola představuje analýzu vývoje a současného stavu venkovského cestovního ruchu a jeho jednotlivých forem v České republice, na jejímž základě lze formulovat možné perspektivy budoucího vývoje. Jedna z podkapitol je zaměřena na institucionální zázemí venkovského cestovního ruchu včetně organizací zabývajících se touto problematikou a veřejné podpory a dotací na rozvoj venkovského cestovního ruchu.

Stěžejní je předposlední kapitola s názvem Venkovský cestovní ruch na Vysočině, kde jsou prezentovány výsledky dotazníkových šetření a terénního průzkumu a především jejich srovnání s již provedenými výzkumy, ale i jejich vzájemná konfrontace. Interpretaci zjištěných informací usnadňuje zhodnocení lokalizačních, selektivních a realizačních předpokladů zkoumané oblasti.

Závěrečná část práce obsahuje syntézu dílčích poznatků, vrací se k vytyčeným cílům a hypotézám a vyhodnocuje je, nastiňuje perspektivy rozvoje a naznačuje další možnosti

výzkumu. Na úplném konci práce jsou řazeny seznam literatury a zdrojů informací a přílohy.

2. DISKUZE LITERATURY A TERMINOLOGIE

2.1 DISKUZE LITERATURY

Prvořadým úkolem při zpracování této práce byl výběr a studium odborné i regionální literatury dostupné v Geografické knihovně PřF UK, Národní knihovně České republiky, Zemědělské a potravinářské knihovně, Základní knihovně ČZU v Praze a Městské knihovně v Pelhřimově. Odbornou literaturu lze rozdělit do několika základních skupin. První tvoří literatura k tématu cestovního ruchu obecně, která poskytuje cenný přehled základních teoretických přístupů a metod ke zkoumání dané problematiky. Úžeji zaměřené jsou publikace věnující se venkovskému cestovnímu ruchu, především jeho specifickým formám. Jejich společným rysem je snaha o diskusi nad vymezením pojmu „venkovský cestovní ruch“. Významnou skupinu studijních materiálů tvoří regionálně zaměřená literatura.

2.1.1 Literatura zabývající se cestovním ruchem

Cestovní ruch má v Česku dlouholetou tradici. Podle Holečka a kol. (1999) byl rozvoj cestovního ruchu zaznamenán již v 19. stol., avšak geografie cestovního ruchu je mladý obor, který systematicky vznikl teprve v minulém století. K obrovskému rozvoji došlo po 2. světové válce, kdy se cestovní ruch stal středem zájmu vědeckých prací.

Publikace z období 50. let se soustředily hlavně na přírodní a kulturní předpoklady CR v jednotlivých regionech České republiky (ČR). K rozvoji teoretického a metodologického aparátu, obsahujícího základní matematicko-statistické metody, hodnotící analýzy a programové modelování, dochází v Československu až koncem 60. a především v 70. letech. Vznikají souborné učebnice geografie cestovního ruchu (dle Drahošová 2002).

Mezi základní publikace se řadí práce P. Mariota (1983), která měla význam pro teoretický a metodický rozvoj geografie cestovního ruchu. Autor v této práci rozebírá možnosti hodnocení předpokladů cestovního ruchu a dále řeší problém regionalizace cestovního ruchu. Na problematičnost definice cestovního ruchu poukazují Wokoun, Vystoupil (1987). Autoři zde rozebírají dosud známé definice např. Hunzikera a Krapfa (1942), Posera (1939), Kaspara (1971), Kopša (1985) a dalších. Učebnice se také věnuje

pojmům jako je volný čas a rekrece a dále se zabývá typologií cestovního ruchu a hlavními rysy individuální víkendové rekrece.

Učebnice S. Mirvalda a kol. (1994) v první části hodnotí faktory, podmínky a činitele rozvoje cestovního ruchu, druhá obsáhlejší část se zabývá regionálním rozložením cestovního ruchu a charakterizuje rekreační oblasti světa. Mezi novější učebnice cestovního ruchu patří kniha autorů Holeček, Mariot, Střída (1999) určená pro studenty středních škol, pro vysoké školy jsou vhodná skripta kolektivu autorů Štěpánek, Kopačka a Šíp s názvem Geografie cestovního ruchu (2001). V obou publikacích se autoři v první části zabývají vývojovými trendy cestovního ruchu a jednotlivými druhy a formami cestovního ruchu. Za obecným blokem následuje blok regionální, který popisuje jednotlivé regiony cestovního ruchu Česka, Evropy a ostatních kontinentů.

Učebnice M. Čertíka a kol. (2001), určená především pro střední školy, seznamuje s cestovním ruchem jako hospodářským odvětvím a zahrnuje teoretické i praktické poznatky. Kniha se zaměřuje hlavně na jednotlivé služby a nejvýznamnější formy cestovního ruchu. Velice podobnou strukturu má učebnice P. Attla a K. Nejdla (2004), která se navíc věnuje aspektům historického vývoje v kontextu politického, ekonomického a sociálního vývoje společnosti a destinačnímu managementu.

Při studiu literatury jsem se opírala i o zdroje encyklopedického charakteru. Významnou pomůckou byl Výkladový slovník cestovního ruchu autorů M. Páskové a J. Zelenky (2002). Tento slovník seznamuje se základními pojmy a definicemi cestovního ruchu, s jeho druhy a typy a také s výkladem současných marketingových technik v cestovním ruchu. Základní definice z oblasti geografie cestovního ruchu lze nalézt v The Dictionary of Human Geography (2001).

Ze zahraničních prací byla využita publikace polského autora A. Kowalczyka (2000), která se věnuje historickému vývoji cestovního ruchu a hodnocení jednotlivých předpokladů cestovního ruchu a dále seznamuje s metodami geografického výzkumu cestovního ruchu a neopomíjí ani plánování rozvoje a marketing cestovního ruchu.

Tématem udržitelného rozvoje cestovního ruchu se zabývá práce H. Coccossise a P. Nijkampa (1995). Publikace je složena z příspěvků různých autorů, kteří se snaží postihnout vztah mezi cestovním ruchem a životním prostředím, dále zdůrazňují ekonomický význam cestovního ruchu a jeho udržitelného rozvoje.

2.1.2 Literatura zabývající se venkovským cestovním ruchem a jeho jednotlivými formami

Zdroje literatury o venkovském cestovním ruchu obecně nejsou příliš četné a většinou se jedná o cizojazyčné publikace. V současné české literatuře podobně zaměřená díla chybí. Většina českých autorů se věnuje pouze některým formám venkovského cestovního ruchu, nejvíce agroturistice a druhému bydlení.

Venkovskému cestovnímu ruchu všeobecně je věnován sborník IP 2005 Rural Tourism (2005). Jde o soubor přednášek pro studenty programu Erasmus Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně. Příspěvky přináší zajímavý pohled na stav venkovského cestovního ruchu v některých evropských zemích (např. v Polsku, Finsku, Švédsku, Slovensku, Nizozemsku). Autoři dále diskutují problematiku marketingu venkovského cestovního ruchu, udržitelného cestovního ruchu a psychologických aspektů cestovního ruchu. Za zmínu stojí také magisterská práce T. Vackové s názvem Možnosti rozvoje venkovského cestovního ruchu v Česku s využitím zkušeností Francie (2006), jde o komparativní studii vývoje a současného stavu venkovského cestovního ruchu ve Francii a v Česku, přičemž důraz je kladen na vývoj politik plánování v tomto oboru.

Několik článků týkajících se venkovského cestovního ruchu je součástí sborníku Perspektivy českého venkova (2006). Jde především o příspěvky od P. Vystoupila, J. Zbíralové, L. Petříčkové a Š. Tittelbachové, které se tématu věnují jak v obecné, tak regionální rovině a dále upírají pozornost na možnosti finančních podpor Evropské unie (EU).

V zahraniční literatuře se na problematiku venkovského cestovního ruchu zaměřují C. M. Hall a S. J. Page (1999). Autoři se tématu věnují především z hlediska geografického výzkumu, hodnotí dopady venkovského cestovního ruchu (ekonomické i environmentální) a velice přínosná je diskuse nad jednotlivými definicemi venkovského cestovního ruchu. Podobné zaměření má i příspěvek R. Sharpleyho (Lew, Hall, Williams 2004, s. 374-384).

Publikace I. Moravce (2006) je jedním z výstupů projektu „Vzájemná výměna informací a předávání praktických zkušeností v oblasti venkovské turistiky“, který je financován z programu SOCRATES. První část je obecným úvodem k venkovskému cestovnímu ruchu, ve druhé části jsou popsány různé přístupy a teorie cestovního ruchu

s přihlédnutím k venkovské turistice. Třetí část je věnována teorii i praxi propagace ve venkovské turistice.

ZČU v Plzni vydala sborník Venkovská turistika (2004), který v úvodu seznamuje s možnostmi veřejné podpory a dotací na rozvoj venkovské turistiky. Druhou část tvoří projekty studentů ZČU v Plzni zaměřené na mikroregiony či skupiny obcí na Plzeňsku.

K problematice venkovské turistiky významně přispívá M. Stříbrná, jenž je autorkou množství článků i publikací. Mezi nejnovější patří Venkovská turistika (Pourová, Stříbrná 2003) a Venkovská turistika a agroturistika (Stříbrná 2005), tyto publikace obsahují důležité informace pro začínající podnikatele, hodnotí a kategorizují jednotlivá ubytovací a stravovací zařízení, zabývají se propagací, přibližují budoucím podnikatelům nezbytné právní a podnikatelské minimum.

Ačkoli má agroturistika v Česku dlouhou tradici (podle Pourové 2002 byly pobytu na venkově, především u zemědělských rodin důležitou součástí předválečného cestovního ruchu Česka), k většímu rozvoji dochází až po roce 1989. Proto i literatura vázaná k tomuto tématu se objevuje až v 90. letech 20. stol.. Jednou z prvních publikací byla Agroturistika v nápadech od P. Mikuly (1995). Autor přináší nápady a inspiraci těm, kteří se rozhodují začít podnikat v agroturistice. Slezská univerzita v Opavě vydala skripta Agroturistika (Němcanský 1996), která jsou přínosná nejen pro studenty, ale i začínající podnikatele v agroturistice, neboť zahrnují i kapitoly týkající se podpory podnikání, právních norem a předpisů, marketingu. Avšak právě tyto kapitoly jsou dnes už poněkud zastaralé. Další skripta s názvem Agroturistika (Vaněček 1997) pojednávají nejen o agroturistice a venkovské turistice, ale seznamují i se základními a návaznými problémy cestovního ruchu. Vaněček zdůrazňuje, že pro úspěšné podnikání v agroturistice nestačí ziskovost, ale velký význam mají tradice, zvyky a lidová kultura.

Učebnice Agroturistika, možnosti rozvoje a perspektiva v České republice (Pourová 2000) postihuje problematiku terminologie, dále autorka hodnotí agroturistiku v zahraničních zemích a popisuje současný stav agroturistiky v České republice, přičemž se opírá o výsledky dotazníkového šetření názorů starostů měst a obcí na rozvoj agroturistiky v České republice (v jednotlivých krajích a konkrétněji na severní Moravě v jednotlivých okresech).

Podobně zaměřená je další publikace autorky M. Pourové (2002), která seznamuje s venkovským cestovním ruchem a jeho specifickou formou, agroturistikou. Autorka se zde podrobně zabývá nejen agroturistikou jako podnikatelskou činností, ale i podmínkami a perspektivami agroturistiky v České republice.

Publikací zaměřených zejména na zemědělce a farmáře, kteří by se chtěli věnovat agroturistice existuje celá řada. Většinou poskytuje rady, jak začít s podnikáním v agroturistice, přináší informace o zákonech a vyhláškách týkajících se podnikání, doporučených standardech služeb ubytování v soukromí, pomáhají podnikatelům sestavit nabídku doprovodných aktivit, např. podle různých zájmových skupin hostů atd. Některé příručky zmiňují i možné zdroje finančních grantů a podpor. Takto zaměřené jsou i sborník příspěvků ze semináře Agroturistika (2001) vydaný jihočeskou společností pro ochranu přírody ROSA a publikace Agroturistika a biopotraviny (Stříbrná, Mikula 2003).

Úžeji zaměřené jsou články M. Stříbrné (1996, 1997), autorka se specializuje na oblast Šumavy. M. Stříbrná si klade otázky, zda má podnikání ve venkovské turistice a agroturistice budoucnost a jaký vliv na rozvoj těchto forem venkovského cestovního ruchu mají lokální aktéři (např. podnikatelé v agroturistice, podnikatelé v návazných odvětvích, pobočky bank, představitelé samosprávy ad.).

Agroturistice na regionální úrovni se také věnují magisterské práce J. Malíkové (2006) a M. Petru (2001). Autoři pojednávají o možnostech rozvoje agroturistiky na Šumavě, resp. Jindřichohradecku, dále srovnávají vývoj a stav agroturistiky v Česku, v Rakousku a na Slovensku.

K tématu druhého bydlení bylo vydáno mnoho publikací a bylo zpracováno několik desítek regionálně zaměřených diplomových a disertačních prací. Tradici výzkumu druhého bydlení lze datovat až do 60.let 20.století, kdy Gardavský (1968) ve své disertační práci zanalyzoval rekreační zázemí Prahy. Práce však poskytuje i obecný úvod do studovaného problému, včetně definicí základních pojmu a metod analýzy a hodnocení krátkodobé individuální rekreace v konkrétním území, a faktory ovlivňující lokalizaci rekreačních objektů.

Stav a perspektivy rekreačních lokalit v zázemí Prahy hodnotí diplomová práce D. Fialové (1992), jejímž přínosem je sestavení dotazníku pro uživatele rekreačních objektů, který se v mírně pozměněné podobě používá dodnes při terénních šetřeních po celém

Česku. Vágner (1994) hodnotí rekreační procesy na příkladu mikroregionu Hostomicko. Ke studiu problematiky druhého bydlení přispívá především vlastním koeficientem (index rekreační atraktivity), pomocí nějž lze určit míru rekreační atraktivity určitého území prostřednictvím kumulace ukazatelů přírodního i ostatního rekreačního potenciálu. Autor dále hodnotí stav druhého bydlení ve sledovaném území a analyzuje jeho rekreační potenciál.

Mezi novější práce zaměřené na druhé bydlení patří magisterské práce H. Simoníkové (1998) a L. Votočka (1999). Obě práce se specializují na rekreační zázemí Prahy. Zatímco Simoníková se více soustředila na detailní studii těsného jižního zázemí Prahy za pomocí terénního šetření, Votoček vymezil jednotlivé typy sídel s rekreační funkcí ve studovaném území.

Disertační práce J. Vágnera (1999) se věnuje geografickým aspektům druhého bydlení v České republice. Autor se snaží o obecnější přístup, více se zabývá historií a vývojem druhého bydlení, diskutuje vymezení pojmu druhé bydlení a vymezení faktorů, které ho ovlivňují. Disertační práce D. Fialové (2000), zabývající se transformací druhého bydlení, vymezuje typy rekreačních lokalit a diskutuje možné trendy jejich vývoje. Autorka také vypracovala jednotnou metodiku, která umožňuje vyhodnotit současný stav druhého bydlení, a upravila dotazník pro majitele rekreačních objektů.

Na katedře sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy vznikla celá řada bakalářských, diplomových i disertačních prací zabývajících se druhým bydlení z různých pohledů a v rozličných regionech. Podrobněji viz diplomové práce Drahošové (2002) a Domalewského (2003).

Základní informace o druhém bydlení v Česku shrnuje publikace I. Bičíka a kol. (2001). Tato práce seznamuje s možnostmi získání dat, metodickými postupy, typologií rekreačních lokalit a prezentuje problematiku druhého bydlení z různých aspektů a regionů. Velice přínosná je dle mého názoru publikace J. Vágnera, D. Fialové a kol. (2004). Jedná se o souhrn dosavadních poznatků, základních metodických přístupů k výzkumu a studiu druhého bydlení. Tato kniha je výsledkem spolupráce odborníků (geografů) z jednotlivých regionálních geografických pracovišť, což umožnilo zdůraznit regionální specifika druhého bydlení.

K problematice druhého bydlení přispívá i Tourism, Mobility and Second Homes (Hall, Müller 2004), kde autoři hodnotí dopady chataření a chalupaření na různé sféry (např. ekonomické, sociální a environmentální dopady). Velice zajímavý pohled na problematiku přináší kapitola týkající se sociálních vazeb mezi turisty a trvale bydlícím obyvatelstvem a jejich vztahu k území (prostoru).

2.1.3 Literatura regionální

Významnou skupinu studijních materiálů tvoří regionálně zaměřená literatura. Regionem Vysočina se zabývala řada autorů. Z vědeckých prací bych zmínila magisterské práce Čermáka (2006), Pirochty (2000) a Vítka (1996). Tématu přitažlivosti atraktivit cestovního ruchu při strategii rozvoje Pelhřimovska se věnuje diplomová práce M. Bečkové (2004).

Regionálně zaměřená literatura týkající se venkovského cestovní ruchu a jeho forem však není příliš četná. Přehled o ubytovacích zařízeních ve venkovském prostředí přináší Průvodce venkovskou turistikou – Vysočina (2000) a Certifikované ubytování – jižní Morava a Vysočina (2006). S návrhem na řešení situace zemědělských podniků na Jihlavsku v souladu s požadavky na trvale udržitelný rozvoj regionu přichází L. Lízalová (2005).

Zkoumanému regionu bylo také věnováno mnoho průvodců – Vysočina (Pohl a kol. 1996), Vysočina – historická města (2003), Kraj Vysočina (Podhorský 2003), Kraj Vysočina (2004), Kraj Vysočina (Langerová 2004), které informují o hlavních přírodních a kulturních atraktivitách a službách a zařízeních kraje Vysočina, mají informačně-propagační funkci. Velice přínosná je rovněž kniha Jihlavsko (Čech a kol. 2002), autoři poskytují nejen přehled o chráněných územích ve studovaném území, ale velmi poutavě je zpracována úvodní část o přírodních poměrech, osídlení a vývoji krajiny.

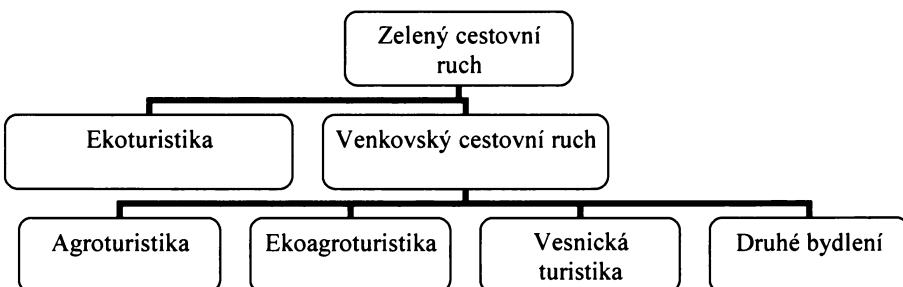
V předkládané práci bylo využito také plánovací dokumentace kraje Vysočina (Program rozvoje kraje Vysočina, Územní plán kraje Vysočina).

2.2 ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE

Následující podkapitola je zaměřena na stručné vymezení základních pojmu a definic, které byly v práci použity a vycházejí z diskuze s výše citovanými autory. Vymezení pojmu jednotlivými autory je odlišné, i když rozdíly jsou většinou nepatrné.

V současné době se stále více prosazuje celá řada nových forem cestovního ruchu, které spojuje šetrnost vůči cílovým místům cestovního ruchu, ohleduplnost vůči přírodě i celému životnímu prostředí, vůči kulturnímu a historickému bohatství i ohleduplnost ve vztazích mezi lidmi. Malá (1995), cit. v Pourová (2000,2002), slučuje tyto formy cestovního ruchu pod pojem **zelený cestovní ruch**, který zdůrazňuje především místní hledisko uskutečňování cestovního ruchu, tj. ve volné krajině, ale i v mírně osídlených oblastech. Je charakterizován touhou návštěvníků splynout s přírodou i lidským prostředím a respektuje a chrání přírodu. Zelený cestovní ruch vystupuje v konkrétní podobě jako ekoturistika a venkovský cestovní ruch (Pourová 2000, s. 16 – viz obr. 1). Němčanský (1996) vidí zelený cestovní ruch jako cestovní ruch, který se snaží skloubit aktivity volného času a uvědomění si kulturního a přírodního bohatství země.

Obr. 1: Členění zeleného cestovního ruchu

Zdroj: Pourová 2000

M. Pásková, J. Zelenka (2002) definují **venkovský cestovní ruch** (někdy též rurální cestovní ruch) jako druh cestovního ruchu s vícedenním pobytom a s rekreačními aktivitami na venkově, s ubytováním v soukromí nebo v menších hromadných ubytovacích zařízeních. Autoři člení venkovský cestovní ruch na několik forem – agroturismus, ekoagroturismus, dobrodružný cestovní ruch a kulturní cestovní ruch.

M. Pourová (2000, 2002) vymezuje poněkud odlišné formy venkovského cestovního ruchu – vesnická turistika, agroturistika, ekoagroturistika a chataření a chalupaření (obr. 1). Autorka definuje venkovský cestovní ruch jako cestovní ruch rozvíjející se mimo oblasti rekreačních a turistických center i mimo oblast městského osídlení. Převážně je vázán na venkovské osídlení spjaté se zemědělstvím a životem na venkově. Zahrnuje tedy všechny činnosti účastníka cestovního ruchu v prostředí venkova. Podobnou definici uvádí J. Zbíralová ve svém příspěvku ve sborníku Perspektivy českého venkova (2006, s. 40). Naopak Lane (1994) cit. v C. M. Hall a S. J. Page (1999), tvrdí, že ne všechn cestovní ruch ve venkovských oblastech musí být venkovským cestovním ruchem. Pro své tvrzení uvádí několik důvodů:

1. Je velice složité definovat venkovské oblasti a používaná kritéria se v jednotlivých zemích velice liší.
2. Mnoho „městských“ forem cestovního ruchu je lokalizováno do venkovských oblastí.
3. Historicky vzato, cestovní ruch je městský pojem a většina turistů žije v městských oblastech. Cestovní ruch může mít negativní vliv na venkovské oblasti, neboť podporuje ekonomické a kulturní změny a novou výstavbu.
4. Venkovské oblasti jsou ovlivňovány globalizací, díky rozvoji komunikací a telekomunikací se mění tržní podmínky. Některé venkovské oblasti zažívají příliv lidí, kteří zde začínají rozvíjet nové, netradiční formy podnikání.

Podle autora by venkovský cestovní ruch měl být založen na charakteristických rysech venkova – malé měřítko podniků, budov i osídlení, důležitý je kontakt s přírodou i rodinou hostitele, dodržování tradic a zvyků ap.

Němcanský (1996) a Vaněček (1997) vidí **vesnickou turistiku** (též venkovskou turistikou) jako formu cestovního ruchu, jehož aktivity jsou bezprostředně spjaty s přírodou, krajinou a venkovským prostředím. Její zvláštnost spočívá v decentralizaci ubytovacích zařízení, což umožňuje rozmělnit četnost turistů, a tak eliminovat negativní dopady, které s sebou nese „organizovaná turistika“. Ubytování je většinou poskytováno v rekreačních objektech, rodinných domech, hotelích, penzionech, selských staveních ap. Maximální ubytovací kapacita činí podle Němcanského (1996) na jeden objekt 50 lůžek nebo 25 pokojů, Vaněček (1997) uvádí dokonce 40 lůžek nebo 10 pokojů. Limitování ubytovacích

kapacit má umožnit zvýraznění specifik turistiky ve venkovském prostředí (individuální přístup k hostům, rodinné zázemí).

Moravec (2006) tvrdí, že nelze formulovat vyčerpávající definici venkovské turistiky, která by se vztahovala na všechny venkovské oblasti ve všech zemích, jde totiž o celý komplex faktorů, vazeb a vývojových tendencí, jež ve svých důsledcích ovlivňují výslednou podobu produktu. Autor se domnívá, že ne všechna turistika, která se odehrává ve venkovských oblastech, je vyloženě „venkovskou“, může být i městskou, pouze je do venkovské oblasti umístěna. Venkovská turistika je mnohostranná činnost a venkovské oblasti jsou rovněž velmi různorodé a jen zřídka to jsou statické nebo uzavřené celky nezasažené městským vlivem. Hlavním rysem venkovské turistiky by měla být venkovská atmosféra, kontakt s přírodou a krajinou. Venkovská turistika by měla být rovněž trvale udržitelná, tzn. že její rozvoj by měl pomáhat udržovat zvláštní venkovský charakter dané oblasti a neměl by likvidovat místní zdroje.

Agroturistika (též agroturismus) je specifickou formou venkovského cestovního ruchu, která vedle bezprostředního využívání přírody a krajiny venkova je charakteristická přímým vztahem k zemědělským pracím nebo usedlostem se zemědělskou funkcí. Je provozována podnikateli v zemědělské pravovýrobě jako vedlejší, doplňková činnost sloužící k získání dodatečných finančních prostředků s tím, že zemědělská výroba by měla být činností dominantní. Jde tedy o cestovní ruch na zemědělských farmách nebo v objektech středních a větších zemědělských podniků. Maximální ubytovací kapacita činí 12 lůžek, v hotelích a penzionech pak 50 lůžek nebo 25 pokojů (Pourová 2002, s. 46).

Specifickou formou agroturistiky je **ekoagroturistika**, která zahrnuje pobyt na ekologicky hospodařících farmách produkujících bio-produkty, umístěných ve zdravotně příznivém životním prostředí. Podstatným znakem je sepětí s farmářskou rodinou, účast na zemědělských pracích a konzumace produktů jejich ekologického zemědělství (Pourová 2002, s. 46).

Druhé bydlení je definováno jako souhrn procesů spojených s objektem (nebo jeho částí), který je přechodným místem pobytu vlastníka nebo uživatele, využívajícího tento objekt převážně k rekreačním účelům (Vágner 1999). Mimo jiné se jedná o pobyt v objektech **druhého bydlení** (ODB), které zahrnují objekty individuální rekreace, chalupy nevyčleněné z bytového fondu, zahradní chatky a jiné statisticky nepodchycené

objekty využívané k rekreačním účelům. **Objekty individuální rekreace** (OIR) tvoří rekreační objekty ve vlastnictví účastníka cestovního ruchu (resp. jeho přátele nebo blízkých), který umožňuje realizaci rekreačních aktivit. Jedná se zejména o chaty, zahrádkářské domky, nevyužívané byty, rekreační domky, chalupy a další objekty (hausbóty, maringotky aj.). Tyto objekty charakterizuje jejich vysoká koncentrace na malém území, nízká ubytovací kapacita a úzký okruh uživatelů (Mariot 1983).

Hromadná ubytovací zařízení (HUZ) tvoří objekty, prostory nebo plochy, kde je veřejnosti poskytováno ubytování. Často bývá spojeno se stravovacími službami, případně i s poskytováním dalších služeb (Pásková, Zelenka 2002). Tyto objekty je možno dále členit dvěma způsoby. První členění dělí hromadná ubytovací zařízení podle vlastnictví objektů a z toho vyplývajících podmínek pro možnost pobytu v těchto objektech. V druhém případě je využito kritéria velikosti objektu, kvality ubytování a šíře poskytovaných služeb (Drahošová 2002). Hromadná ubytovací zařízení tvoří spolu s objekty druhého bydlení **rekreační objekty** (RO).

Asanger (1997), cit. v Malíková (2006), řadí mezi formy venkovského cestovního ruchu také **ekoturistiku**, která se zaměřuje na poznání přírody a orientuje se především na poznávání přírodních rezervací, národních parků, chráněných krajinných oblastí a dalších přírodních krás tak, aby nebyly cestovním ruchem narušovány. Vyznačuje se vysokou mírou odpovědnosti a ohleduplnosti návštěvníků vůči přírodě a její ochraně a má významný výchovný efekt (Pourová 2002, s. 43). Ceballos-Lascuráin (1987), cit. ve Weaver (2001), zdůrazňuje, že hlavním cílem ekoturistiky je nejen studium, pozorování, obdivování a užívání si krajiny a její flory a fauny, ale i kulturních památek. Pásková, Zelenka (2002) vidí ekoturistiku jako součást udržitelného, odpovědného a přírodně orientovaného cestovního ruchu.

3. METODICKÉ POSTUPY A DATA

3.1 POUŽÍVANÉ UKAZATELE A METODY

Předkládaná práce vychází z již existujících metodologických postupů, které jsou aplikovány na zkoumanou oblast. Metodicky vychází především z diplomových a disertačních prací zpracovaných na katedře sociální geografie a regionálního rozvoje v předchozích letech a výše zmíněné literatury. Z běžných sociálně-geografických ukazatelů bylo využito zejména hustoty zalidnění, podílu ekonomicky aktivních zaměstnaných v priméru, sekundéru a terciéru na celkovém počtu ekonomicky aktivních, podílu lesní, orné půdy na celkové ploše.

Na problematiku druhého bydlení jsou zaměřené diplomové a disertační práce J. Vágnera (1994, 1999) a D. Fialové (1992, 2000) a magisterská práce A. Drahošové (2002). Převzaty jsou především kvantitativní metody, vypočtené na základě dat, která jsou k dispozici ze sčítání lidu, bytů a domů (SLDB) a z údajů získaných z registru Českého úřadu zeměměřického a katastrálního (ČÚZK).

Při hodnocení potenciálu pro agroturistiku vychází práce z již zpracovaných výzkumů M. Pourové (2000), M. Petrů (2001) a J. Malíkové (2006). Převzaty jsou některé otázky z použitých dotazníků.

K hodnocení přírodního potenciálu k rekreačnímu využití bylo použito koeficientu rekreační významnosti (KRV), který podle I. Bičíka (1988) vychází z funkčního využití ploch. KRV vychází z přiřazení určitých koeficientů jednotlivým kategoriím ploch půdního fondu (tab. 1). Plochy jednotlivých kategorií se vynásobí příslušným koeficientem a sečtou se. Poměr takto vypočtené plochy a celkové plochy území je zmíněný koeficient. Nabývá hodnot 0 až 1.

Tab. 1: Koeficienty významu ploch pro rekreaci

Druh plochy	Koeficient
Orná půda	0,2
Trvalé kultury (zahrady, sady, vinice, chmelnice)	0,7
Louky	1,0
Pastviny	1,0
Lesy	1,0
Vodní plochy	0,7
Zastavěné plochy	0,0
Ostatní plochy	0,4

Zdroj: převzato Bičík 1988

Ukazatelem, který hodnotí současný stav hustoty zatížení území rekreačními objekty, je koeficient rekreační funkce území (KRF): $KRF = L/PO * RP/PL$, kde PL – celková plocha území, RP – rekreační plocha, tj. vodní, lesní plochy, louky, pastviny, zahrady, sady, chmelnice a vinice, PO – počet trvale žijících obyvatel, L – počet lůžek v objektech druhého bydlení (1 objektu odpovídá 5 lůžek). Koeficient se obvykle používá pro hodnocení stavu druhého bydlení a individuální rekreace, ale teoreticky jej lze použít pro hodnocení stavu volného i vázaného cestovního ruchu. Používá se pro stanovování únosné kapacity území (Pásková, Zelenka 2002). Může nabývat hodnot od nuly do nekonečna a čím vyšší hodnota, tím intenzivnější je rekreační funkce. Hodnoty KRF byly rozděleny do intervalů podle práce Z. Kuchařové (1984) – tab. 2.

Tab. 2: Koeficient rekreační funkce území

Interval	Současná rekreační funkce
0,0 – 1,99	malá
2,0 – 3,99	únosná
4,0 – 5,99	nadprůměrná
6,0 – 9,99	silná
10,0 – 19,99	velmi silná
20 a více	enormní

Zdroj: převzato Kuchařová 1984

Pro hodnocení území z hlediska druhého bydlení lze použít absolutní počet objektů druhého bydlení a jejich strukturu, která umožňuje rozlišení sezónního nebo trvalého využívání objektů. Podíl ODB na úhrnu všech staveb vyjadřuje, zda v území převládá

funkce rekreační nebo obytná. Počet ODB na 100 trvale obydlených domů naznačuje váhu druhého bydlení k prvnímu (Drahošová 2002). Dále je možno hodnotit počet potenciálních rekrentů na 100 trvale bydlících obyvatel, který poskytuje informaci, v jaké relaci se v daném území nacházejí uživatelé ODB a trvale bydlící obyvatelstvo, což umožňuje určovat např. nároky na infrastrukturu v rekreačních dnech či sezónních obdobích. Počet potenciálních rekrentů získáme násobením počtu rekreačních objektů koeficientem $k=5$ (Vágner, Fialová a kol. 2004).

Dalším ukazatelem je hustota zástavby objekty druhého bydlení na km^2 , jenž umožňuje odlišení obcí s rekreační funkcí od ostatních. Zatíženost území rekreačním využíváním je poměrný ukazatel daný podílem počtu lůžek (L) v rekreačních objektech a plochy územní jednotky (R), tedy $ZÚ = L/R$. Používá se jako indikátor udržitelnosti cestovního ruchu, resp. jako forma indikátoru intenzity cestovního ruchu. Jako dílčí indikátor jej lze sestavit i pro zatíženost území jednotlivými druhy rekreačních objektů (Pásková, Zelenka 2002).

Tyto ukazatele za druhé bydlení byly vypočteny pro celou sledovanou oblast na úrovni obcí a na vyšší měřítkové úrovni pro okresy kraje Vysočina.

Pro vizualizaci a zpracování statistických dat a vypočtených koeficientů bylo použito softwaru ESRI ArcMap 8.3 a SPSS 13.0. Zdrojem podkladových dat pro tvorbu kartogramů byl soubor Arc ČR 500 z roku 2003.

3.2 ZDROJE DAT A INFORMACÍ

Mezi základní data, kterých využívá tato práce, patří především statistické údaje Českého statistického úřadu (ČSÚ) vycházející ze Sčítání lidu, domů a bytů 1991 a 2001. Informace týkající se počtu a kapacity ubytovacích a stravovacích zařízení poskytuje Ročenka cestovního ruchu, ubytování a pohostinství České republiky 2005 a Statistická ročenka kraje Vysočina 2006.

Současné možnosti regionální statistiky cestovního ruchu jsou zatím velmi omezené. Z hlediska mezinárodních srovnání chybí (až na úroveň obcí) zejména podrobnější informace o ubytovacích zařízeních a jejich službách, o domácích a zahraničních návštěvnících (např. jejich výdaje na ubytování, stravování, nákupy, dopravu, výzkum jejich turistických

preferencí aj.). Stávající informace nepostihují navíc plošně všechna zařízení, chybí i sociologické průzkumy o návštěvnosti v jednotlivých místech a oblastech.

Zjistit přesné údaje o kapacitách, míře využívání a struktuře účastníků komerčních forem cestovního ruchu je velmi obtížné. Některé obce si vedou pro vlastní potřebu evidenci, která však není závazná. V současnosti ČSÚ poskytuje informace jen na úrovni krajů, do roku 1998 existovaly databáze o cestovním ruchu i na okresních statistických úřadech (Drahošová 2002).

V případě venkovského cestovního ruchu nemáme k dispozici ani data o příjezdech turistů, ubytovacích kapacitách ani o výkonech ubytovacích zařízení. Jediný zdroj podávající přehled alespoň o počtu podnikatelů a o ubytovacích kapacitách v agroturismu je Agrocensus z roku 2000. Většina údajů o venkovském CR je tak založena na kvalifikovaných odhadech vycházejících z nabídkových katalogů cestovních kanceláří a agentur a turistických informačních center.

O stavu cestovního ruchu vypovidají také dotazníková šetření. V roce 2004 byla vypracována diplomová práce M. Bečkové, jejíž součástí je dotazníkové šetření, jehož výsledky zahrnují hodnocení přitažlivosti jednotlivých atraktivit Pelhřimovska z pohledu návštěvníků. Dále byla zjišťována spokojenosť návštěvníků s poskytovanými stravovacími a ubytovacími službami, s dopravní dostupností, se značením přístupových cest a s propagací.

Rozsáhlé dotazníkové šetření zabývající se podmínkami rozvoje a perspektivou agroturistiky z pohledu starostů měst a obcí bylo provedeno M. Pourovou v letech 1995–1996 ve dvou etapách na území celé České republiky v rámci řešení projektu Phare „Podpora rozvoje agroturistiky místní správou“. Začátkem roku 1995 bylo rozesláno 150 dotazníků starostům měst a obcí s počtem obyvatel nad 1 000. Návratnost dotazníků byla 82 %. Na přelomu let 1995 a 1996 byl uskutečněn další dotazníkový průzkum rozvoje agroturistiky a doprovodných aktivit u starostů obcí převážně do 1 000 obyvatel. Dotazníky obdrželo 500 starostů, jejich návratnost byla 73 %. Vzhledem k době provádění dotazníkového průzkumu (1995–1996) bylo při vyhodnocování dotazníků zachováno dřívější administrativní členění na 7 krajů. Výsledky tohoto šetření byly publikovány v monografii Agroturistika, možnosti rozvoje a perspektiva v České republice (Pourová 2000). Autorka věnuje zvláštní pozornost především kraji východočeskému,

severomoravskému a jihomoravskému a dále jednotlivým okresům Severomoravského kraje. M. Pourová využívala dotazníkové metody i metody rozhovoru se starosty měst a obcí.

Dotazník sestavený M. Pourovou byl využit v několika dalších výzkumech. L. Fialová (2005) ve své diplomové práci uskutečnila průzkum formou dotazníků rozeslaných e-mailem mezi starosty obcí Severomoravského kraje. Podobně postupovala i J. Malíková (2006), která se zajímala o území Šumavy, a M. Petrů (2001), jenž provedl průzkum na Jindřichohradecku. Oba autoři navíc uskutečnili šetření podnikatelů v agroturistice a turistů ve studovaném území.

Základní údaje, se kterými se pracuje při hodnocení druhého bydlení, představují údaje o počtu objektů druhého bydlení (ODB). Tyto údaje obsahuje Statistický lexikon obcí ČR 1992, který zahrnuje výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 1991. Jsou zde uváděny různé typy ODB – objekty individuální rekreační (dále členěné na chaty a chalupy vyčleněné z bytového fondu) a chalupy z bytového fondu nevyčleněné, a to nejen podle obcí, ale až do úrovně základních sídelních jednotek. Údaje z lexikonu obcí se přibližují realitě skutečného stavu rekreačních objektů v terénu („*de facto*“) (Bičík a kol. 2001). Během Sčítání lidu, domů a bytů 2001 bohužel neprobíhalo speciální šetření ODB, a proto neobsahuje kvalitní a dostatečně podrobné údaje o ODB. Získat lze pouze informace o obydlensnosti objektu. Teprve v případě, že objekt nebyl trvale obydlen, se zjišťovalo, zda slouží k rekreaci. Lidé se také obávali přiznat svou chatu či chalupu, a proto již údaje o celkovém počtu neobydlených domů se výrazně liší od reality (např. celkové počty neobydlených domů, z nichž k rekreaci slouží jen některé, jsou ve vybraných obcích i několikanásobně nižší než skutečný počet domů k rekreaci) (Drahošová, 2002).

Data ze sčítání lidu, domů a bytů jsou výsledkem jednorázového šetření v terénu (tj. ke konkrétnímu časovému okamžiku). Průběžnou evidenci údajů o objektech druhého bydlení vede Český úřad zeměřičský a katastrální (Bičík a kol. 2001). Nejmenší evidovanou jednotkou je katastrální území. Pro účely této práce jsou vhodné údaje o počtu staveb pro individuální rekrece (kód 8), avšak i tato data jsou značně zkreslující, neboť odpovídají právní skutečnosti evidence objektu, která je realitě často dosti vzdálená.

Kombinace dat ze statistického lexikonu a z Českého úřadu zeměřičského a katastrálního (ČÚZK) je problematická. Je nutné nasčítat údaje za všechny ZSJ v daném

katastrálním území. Pro vývojové srovnání počtu objektů druhého bydlení a jejich struktury v letech 1991 a 2001/2005 je možné porovnávat stavby pro individuální rekreaci (ČÚZK 2005) s objekty individuální rekreace (SLDB 1991) a domy neobydlené sloužící k rekreaci (SLDB 2001) a rekreační chalupy nevyčleněné z bytového fondu (SLDB 1991) (tab. 3), přesto jsou tato srovnání kvůli rozdílným zdrojům dat značně rozporuplná.

Tab. 3: Porovnání struktury dat ze Statistického lexikonu obcí a databáze ČÚZK

Statistický lexikon 1991	Statistický lexikon 2001	Databáze ČÚZK 2005
Sloupec 17 – objekty individuální rekreace celkem		Kód 8 – stavby pro individuální rekreaci
Sloupec 18 – chalupy vyčleněné z bytového fondu		
Sloupec 19 – rekreační chalupy nevyčleněné z bytového fondu	Sloupec 3 – neobydlené domy sloužící k rekreaci	

Zdroj: vlastní zpracování

Jako doplňující zdroj informací rovněž posloužily internetové stránky měst a obcí regionu, stránky kraje Vysočina, Ministerstva pro místní rozvoj, Ministerstva životního prostředí, Ministerstva zemědělství, České centrály cestovního ruchu (ČCCR), RRA Vysočina a dalších organizací.

3.2.1 Dotazníková šetření

V této magisterské práci bylo využito nejen sekundárních zdrojů dat (statistická data, výsledky dřívějších výzkumů), ale i primárních (údaje shromážděné pro daný výzkum). Primární data byla získána na základě několika šetření:

1. šetření podnikatelů v agroturistice v kraji Vysočina,
2. šetření provozovatelů venkovských ubytovacích zařízení v okrese Pelhřimov,
3. šetření starostů měst a obcí v kraji Vysočina.

ad 1.

Pro zjištění informací o zařízeních věnujících se agroturistice byly vedeny standardizované rozhovory s majiteli agroturistických zařízení. Metoda rozhovoru je sice velice pracná a nákladná technika sběru informací, přesto jsem se pro ni rozhodla zejména z důvodu, že proporce úspěšně dokončených rozhovorů je podstatně vyšší než návratnost dotazníků.

Údaje od provozovatelů agroturistických zařízení z okresů Havlíčkův Brod, Jihlava a Pelhřimov byly získány šetřením přímo v terénu. Ostatní podnikatelé byli kontaktováni prostřednictvím telefonu. Hlavním pozitivem telefonního interview je, že umožňuje tazateli zvládnout i prostorově rozptýlený vzorek v poměrně krátkém čase a bez cestovních nákladů (Disman 2002).

Seznam otázek byl sestaven na základě předešlých šetření a dříve použitých dotazníků. Předlohou byly práce M. Petrů (2001) a J. Malíkové (2006), kteří podobný průzkum prováděli na Jindřichohradecku, resp. na Šumavě. Po úvodních identifikačních otázkách následuje 29 otevřených, polouzavřených i uzavřených otázek, které zjišťují základní charakteristiky ubytovacího zařízení (typ a forma ubytování, forma stravování, chov zvířat, nabídka služeb pro hosty, forma propagace). Druhá část dotazníku sestávající ze 7 otázek se věnuje finanční stránce podnikání v agroturistice. Na závěr jsou připojeny 4 otázky opakující se i v dotazníku určeném starostům měst a obcí. Zde se nabízí konfrontace odpovědí představitelů místní správy a provozovatelů agroturistických zařízení. Dotazník viz příloha 1.

Při výběru agroturistických zařízení jsem vycházela z databází několika internetových serverů (www.prazdninynavenkove.cz, www.nafarmu.cz, www.ceskapohoda.cz, www.eceat.cz), ze seznamu farem v brožurách Průvodce venkovskou turistikou (2000), Certifikované ubytování – jižní Morava a Vysočina (2006) a Koňské stanice v kraji Vysočina (2006). Několik subjektů podnikajících v agroturistice bylo nalezeno pomocí internetových vyhledávačů (www.seznam.cz, www.google.cz). Hlavním kritériem pro označení objektů agroturistickými bylo provozování zemědělského podnikání nebo chovu koní alespoň jedním z majitelů ubytovacího zařízení. Maximální ubytovací kapacita činí na jeden objekt 12 lůžek, v hotelích a penzionech až 50 lůžek nebo 25 pokojů. Bohužel ucelený seznam agroturistických zařízení na území Vysočiny neexistuje, proto je možné, že farmy propagované jiným, než uvedeným, způsobem nebyly do výzkumu zahrnuty. V průběhu května a června 2007 bylo kontaktováno 51 farem a koňských stanic, avšak 24 majitelů (především koňských stanic) se odmítlo účastnit výzkumu, zejména z důvodu dosud nezahájeného či již ukončeného agroturistického podnikání, další část zemědělců označila agroturistiku za velice okrajovou činnost jejich podnikání (do 10 ubytovaných za rok). Seznam respondentů a jejich struktura viz příloha 2 a tab. 4.

Tab. 4: Struktura respondentů podle okresů kraje Vysočina

Okres	Počet respondentů
Havlíčkův Brod	4
Jihlava	7
Pelhřimov	9
Třebíč	3
Žďár n. Sázavou	4
Kraj Vysočina	27

Zdroj: vlastní šetření

ad 2.

Podrobné informace (kapacita, vytíženost, poskytované služby, způsob propagace apod.) o venkovských ubytovacích zařízeních v okrese Pelhřimov byly získány metodou telefonního interview. Nevýhodou je, že tento postup je omezen jen na populaci těch respondentů, kteří mají telefon, tato populace se může podstatně lišit od celkové populace (Disman 2002). Vzhledem k současné vybavenosti 75 % domácností pevnými telefonními linkami a mobilními telefony (dle SLDB 2001 – kraj Vysočina) lze toto omezení pominout. V případě tohoto šetření jsem se potýkala spíše s problémem, že mnoho ubytovacích zařízení propagovaných přes cestovní kanceláře a agentury neuvádí telefonní kontakt.

Při výběru venkovských ubytovacích zařízení jsem vycházela z databází internetových stránek www.risy.cz, www.ubytovani.cz, www.ubytovani.turistik.cz, www.e-ubytovani.eu, www.hotel-ubytovani.com, www.chata.cz, www.penziony.cz, www.i-ubytovani.cz, extranet.kr-vysocina.cz/turista, jenž se zabývají propagací ubytovacích zařízení. Několik zařízení propaguje své služby v brožuře Průvodce venkovskou turistikou (2000). Avšak získat přesný počet ubytovacích zařízení není možné, spousta objektů fungujících jako soukromá ubytovací zařízení není vůbec evidována.

V červnu 2007 jsem se postupně spojila s 59 provozovateli venkovských ubytovacích zařízení, jenž jsou definována jako ubytovací zařízení (hotel, penzion, rekreační objekt, rodinný dům, selské stavení) ve venkovském prostředí o maximální kapacitě 40 lůžek nebo 10 pokojů. Jelikož definice venkovského prostředí není jednoznačná, byla do šetření zahrnuta všechna ubytovací zařízení o požadované lůžkové kapacitě, mimo objekty na území měst Pelhřimov, Humpolec, Pacov, Kamenice nad Lipou, Žirovnice, Počátky,

Černovice a Horní Cerekev. 50 poskytovatelů ubytování bylo ochotno účastnit se šetření (seznam respondentů viz příloha 3).

Seznam otázek vychází z dotazníku předchozího šetření agroturistických zařízení, byly ponechány otázky týkající se základní charakteristiky ubytovacího zařízení a k nim bylo přiřazeno několik otázek z dotazníku pro majitele ubytovacích zařízení vytvořeného O. Vachem ve spolupráci s J. Vágnerem (otázka č. 8, 9 – viz příloha 4). Dotazník se sestává z otevřených, polouzavřených i uzavřených otázek (typ otázky dichotomický i alternativní s výběrem jedné či více odpovědí). Celkový počet otázek se rovná 20.

ad 3.

Jedním z cílů práce je zhodnocení podmínek rozvoje a perspektivy venkovského cestovního ruchu v jednotlivých městech a obcích studovaného regionu. Za účelem uceleného pohledu na problematiku byl proveden průzkum mezi starosty obcí kraje Vysočina. Zvolena byla metoda vyplňování dotazníků zaslaných na e-mailové adresy jednotlivých obecních úřadů. Nevýhodou v tomto případě je těžko kontrolovatelná výběrová procedura, neboť výběr jedinců je založen pouze na rozhodnutí respondenta zodpovědět otázky (Disman 2002). Dalším problémem je, že ne všechny obce mají e-mail.

Dotazník byl na přelomu dubna a května roku 2007 zaslán do 623 obcí (ze 704) a odpověď byla získána od 188 starostů (tab. 5). Návratnost dotazníků tak činila 30,2 %.

Tab. 5: Struktura respondentů podle okresů kraje Vysočina

Okres	Počet obcí	Počet zaslaných dotazníků	Počet zodpovězených dotazníků	Návratnost dotazníků [%]
Havlíčkův Brod	120	112	30	26,8
Jihlava	123	105	26	24,8
Pelhřimov	120	103	31	30,1
Třebíč	167	149	51	34,2
Žďár n. Sázavou	171	154	50	32,5
Kraj Vysočina	704	623	188	30,2

Zdroj: vlastní šetření

Přestože odpovědi starostů jsou především výrazem jejich osobních názorů, mají výsledky výzkumu jistě vysokou vypovídací hodnotu, neboť starostové většinou své obce dokonale znají. Jejich názory proto považuji za velice cenný zdroj informací.

Především z důvodu srovnatelnosti šetření jsem se při tvorbě dotazníku inspirovala prací M. Pourové (2000), jenž byla následně aplikována i L. Fialovou (2005) a J. Malíkovou (2006). Tento dotazník je primárně věnován agroturistice, a proto některé otázky byly přizpůsobeny potřebám výzkumu i jiných forem venkovského cestovního ruchu. Součástí dotazníku byl průvodní dopis, který respondenty seznamoval s účelem mého dotazníkového šetření a se základní terminologií v dotazníku používanou. V úvodu samotného dotazníku respondent vyplnil několik identifikačních znaků obce (název obce, počet obyvatel, jméno starosty/starostky). Následující otázky jsou členěny do 3 okruhů: charakteristika obce z hlediska podmínek pro provozování venkovského cestovního ruchu a doprovodných služeb, současný stav podnikání ve venkovském cestovním ruchu a úvahy o budoucím rozvoji venkovského cestovního ruchu.

Dotazník byl sestaven z uzavřených otázek, které nabízejí soubor možných alternativ, ze kterých respondent vybere vhodnou odpověď (Disman 2002). Speciálním typem uzavřené otázky, používaným k měření mínění, názorů, postojů apod., je škála. V dotazníku bylo použito pětibodové číselné škály, kdy respondenti volili jednu z nabídnutých kategorií (číselný bod na stupnici). Intenzita a směr posloupnosti čísel byly popsány polárními body („1“ znamená výborné, „5“ nedostatečné). U některých otázek bylo požadováno zdůvodnění volby respondenta, pokud označil na číselné škále hodnotu „5“. K nevýhodám škál patří fakt, že škálové hodnoty nemusí přesně odpovídat vnímání respondentů, protože ti mohou vkládat do příslušného vyjádření jiný obsah než výzkumník (Malíková 2006).

Dotazník se sestává ze 17 otázek, z nichž některé obsahují podotázky (příloha 5).

4. VYMEZENÍ STUDOVANÉHO ÚZEMÍ

Vymezení území Vysočiny není úplně jednoznačné a v dostupných zdrojích je uváděno několik možností. Nejčastěji se objevovalo především ve starších pracích označení Vysočina jako synonymum pro celou Českomoravskou vrchovinu. Historická literatura, ve které lze nalézt sklonky ke geografickému myšlení, uvažovala o tomto prostoru jako o „oblasti hraničních hvozdů“ (Vysočina se nachází na pomezí staré zemské hranice mezi Čechami a Moravou) (Nováček 2004).

Předmětem zájmu této práce je však cestovní ruch a i na základě tohoto objektu studia lze vymezit regiony. Region cestovního ruchu, může být vymezen jako homogenní region (území relativně homogenní z hlediska předpokladů pro realizaci cestovního ruchu – typu atraktivit cestovního ruchu, dostupností a úrovní infrastruktury cestovního ruchu) nebo heterogenní region (území s teritoriálními vazbami, komunikačními vztahy a spádovostí služeb k jedinému středisku, může poskytovat vhodné podmínky pro rozvoj rozličných druhů i forem cestovního ruchu) (Pásková, Zelenka 2002).

Z pojetí homogenních regionů vycházela v minulosti Rajonizace cestovního ruchu v ČSSR, kterou schválila vláda v roce 1962 jako dokument pro plánování a řízení rozvoje cestovního ruchu. Následnou aktualizaci provedl Terplan a vláda ČSR jej schválila v listopadu 1981. Následně byla Vládním výborem pro cestovní ruch ČSR schválena Směrnice pro realizaci rajonizace cestovního ruchu ČSR v lednu 1982. Výsledkem rajonizace byla klasifikace regionů podle jejich vhodnosti pro cestovní ruch na základě vyhodnocení přírodních podmínek, podmínek vytvořených lidskou činností, vybavenosti zařízení cestovního ruchu, úrovně dopravních zařízení a negativních vlivů na rozvoj cestovního ruchu. V tomto dokumentu bylo vymezeno 47 oblastí cestovního ruchu s 37 podoblastmi, které se vyznačují vyším rekreačním významem. Ke každé oblasti jsou stanoveny hlavní funkce, ostatní funkce a časová využitelnost oblasti. Pro oblast Českomoravská vrchovina jsou stanoveny takto - *hlavní funkce*: krátkodobá rekreace, dlouhodobá rekreace, pěší turistika; *ostatní funkce*: vodní turistika, vodní sporty, zimní sporty, myslivost, sportovní rybolov, přírodní pozoruhodnosti a kulturní památky mezinárodního významu; *časová využitelnost*: celoroční s významnou letní sezónou. Oblast Českomoravská vrchovina je zařazena do II. ze 4 kategorií oblastí a podoblastí cestovního

ruchu podle kvality územních podmínek a významu funkcí. II. kategorie zahrnuje oblasti cestovního ruchu s velmi kvalitními přírodními předpoklady a podmínkami, se širokým souborem funkcí celostátního a mezinárodního významu a se smíšenou časovou využitelností (Dohnal a kol. 1985). V oblasti Českomoravská vrchovina byly vymezeny 2 podoblasti – Jihlavské vrchy a Žďárské vrchy. V současné době může Rajonizace cestovního ruchu ČSR sloužit spíše jako metodický materiál (Pásková, Zelenka 2002).

Odlišné pojetí regionalizace cestovního ruchu představuje členění na marketingové regiony cestovního ruchu iniciované ČCCR v roce 1998. Při vymezování těchto 14 regionů (viz příloha 6) byly hlavními kritérii organizačně-ekonomické vazby, ochota obcí a mikroregionů daného regionu komunikovat a spolupracovat na společném marketingu a rozvoji infrastruktury cestovního ruchu (Pásková, Zelenka 2002). Vysočina v tomto pojetí vytváří samostatný region, avšak hranice regionu nejsou pevně vymezeny a vyvíjejí se v čase. Problémem je také statistické podchycení rozvoje cestovního ruchu, neboť vymezení těchto regionů není totožné se správními jednotkami, za které jsou statistická data zjišťována.

V roce 2000 byly vymezeny turistické regiony ČR za účelem podpory regionálního cestovního ruchu. Hranice turistických regionů vycházejí narozdíl od marketingových regionů z hranic administrativních. V současné době se Česká republika dělí na 15 turistických regionů (příloha 7), které se dále dělí na 43 turistických oblastí (obr. 2). Turistický region Vysočina je tvořen okresy Havlíčkův Brod, Jihlava, Pelhřimov, Třebíč, Žďár nad Sázavou, odpovídá tedy administrativnímu vymezení kraje. Vysočina není dále členěna na turistické oblasti.

Obr. 2: Turistické oblasti ČR

Vysvětlivky: 1 Praha, 2 Střední Čechy - západ, 3 Střední Čechy - jihovýchod, 4 Střední Čechy - severovýchod - Polabí, 5 Jižní Čechy, 6 Šumava - východ, 7 Chodsko, 8 Plzeňsko, 9 Tachovsko - Stříbrsko, 10 Západočeský lázeňský trojúhelník, 11 Krušné hory - západ, 12 Krušné hory a podkrušnohoří, 13 České středohoří a Žatecko, 14 Děčínsko a Lužické hory, 15 Máchův kraj, 16 Lužické hory a Ještědský hřbet, 17 Frýdlantsko, 18 Jizerské hory, 19 Český ráj, 20 Krkonoše - západ, 21 Krkonoše - střed, 22 Krkonoše - východ, 23 Podzvičínsko, 24 Kladské pomezí, 25 Hradecko, 26 Orlické hory a Podorlicko, 27 Pardubicko, 28 Chrudimsko - Hlinecko, 29 Svitavsko, 30 Vysocina, 31 Moravský kras a okolí, 32 Brno a okolí, 33 Podyjí, 34 Lednicko - Valtický areál, 35 Slovácko, 36 Střední Morava - Haná, 37 Zlínsko, 38 Beskydy - Valašsko, 39 Ostravsko, 40 Poodří, 41 Opavské Slezsko, 42 Těšínské Slezsko, 43 Jeseníky

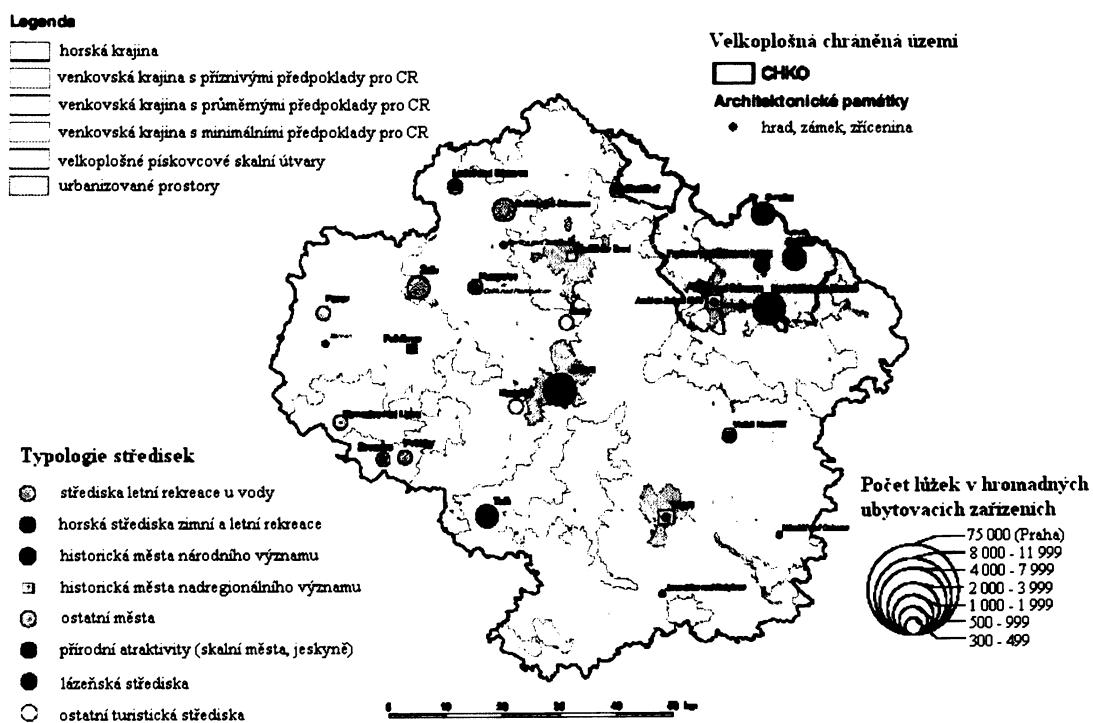
Zdroj: www.tourism.cz

Určitým pokusem o systémové členění turistického potenciálu je hodnocení potenciálu cestovního ruchu na území ČR, které pro Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR) zpracoval Ústav územního rozvoje v Brně v roce 2001 a bylo aktualizováno v roce 2002. Potenciál cestovního ruchu byl pro potřeby projektu chápán jako formalizovaný výsledek zhodnocení co možná největšího okruhu územních podmínek a předpokladů pro další možný rozvoj cestovního ruchu. Bylo nutné vycházet z jednoduchých segmentů, např. cykloturistika, kulturně poznávací cestovní ruch, kongresový cestovní ruch (www.czechtourism.cz).

Nejnovější návrh regionalizace Česka pro účely cestovního ruchu představuje Návrh nové rajonizace cestovního ruchu ČR, vypracovaný kolektivem pracovníků Masarykovy univerzity v Brně v roce 2005. Hlavním cílem projektu bylo rozčlenění území ČR do

určitých, z hlediska cestovního ruchu, homogenních a především funkčních celků a dále by měl sloužit jako podklad pro organizaci a řízení cestovního ruchu v regionech. Autory zvolený přístup rajonizace diferencuje území ve dvou rovinách. První rovinou je člení do relativně homogenních geografických celků, druhým hlediskem je pohled na území prostřednictvím bodových prvků – středisek cestovního ruchu. Na základě tohoto byly vymezeny urbanizované prostory, velkoplošné pískovcové skalní útvary, venkovská a horská krajina (Vystoupil a kol. 2006). Z hlediska funkčně-prostorového využití území pro cestovní ruch je pro kraj Vysočina typická venkovská krajina s průměrnými předpoklady pro CR (57 % rozlohy kraje) a venkovská krajina s příznivými předpoklady pro CR (29,7 %), horská krajina zaujímá 7 %. Urbanizované prostory zabírají 3,6 % rozlohy území kraje (viz obr. 3). Touto příznivou strukturou se kraj řadí na 5. místo mezi kraji ČR (za Liberecký, Jihočeský, Karlovarský a Zlínský) (Vystoupil a kol. 2006).

Obr. 3: Funkčně-prostorové využití území kraje Vysočina pro cestovní ruch

Zdroj: Vystoupil a kol. 2006.

Při vymezení regionu pro účely této práce jsem vycházela z administrativního členění Česka. Vzhledem k dostupnosti statistických dat a možnosti porovnání vývoje jsem se

přiklonila k ztotožnění zkoumaného území s krajem Vysočina, neboť veškerá data týkající se cestovního ruchu jsou poskytována na úrovni NUTS III a vyšší. Kraj Vysočina vznikl na základě zákona č. 347/1997 Sb. o vyšších územně-správních celcích (Kraj Vysočina 2004), který byl schválen Parlamentem České republiky v prosinci roku 1997. V zákoně byl původně uváděn jako kraj Jihlavský podle nového krajského hlavního města. Roku 2001 byl název zákonnou novelou změněn na Kraj Vysočina. Tvoří jej území okresů Havlíčkův Brod, Jihlava, Pelhřimov, Třebíč a Žďár nad Sázavou (příloha 8–12). V důsledku zákona o změně hranic krajů se s účinností k 1.1.2005 území kraje zmenšilo o 25 obcí, které se staly součástí Jihomoravského kraje (Statistická ročenka kraje Vysočina 2006). Tato administrativní změna se dotkla především okresu Žďár nad Sázavou (24 obcí převedeno do ORP Tišnov) a také okresu Třebíč (1 obec převedena do ORP Ivančice). V současnosti tedy tvoří území kraje 704 obcí (příloha 13). Byť se jedná o ne zcela přirozené ohrazení, lze konstatovat, že jde o oblast výjimečně kompaktní a vnitřně homogenní, a to jak z pohledu fyzickogeografického, tak socioekonomického charakteru (Nováček 2004).

5. VENKOVSKÝ CESTOVNÍ RUCH

Rozvoj venkovského ruchu je velice obtížné kvantifikovat, protože většinou jsou statistické údaje o cestovním ruchu shromažďované, tak že není možné vyčlenit produkty venkovského cestovního ruchu od produktů ostatního cestovního ruchu. Přesto zkušenosti z celého světa (USA, Austrálie i Evropy) prokazují, že venkovský cestovní ruch je růstovým odvětvím, a proto je jeho rozvoj i předmětem vládních podpor (Stříbrná 2005). Je známo, že rozvoj venkovského cestovního ruchu přináší významný počet pracovních příležitostí a umožňuje zaměstnat, i když v omezeném rozsahu, i nekvalifikované pracovní síly. Odhaduje se, že kolem 80 % území Česka má potenciál pro další rozvoj cestovního ruchu, nicméně pro venkovské oblasti je charakteristická nízká úroveň ubytovacích, stravovacích a informačních služeb.

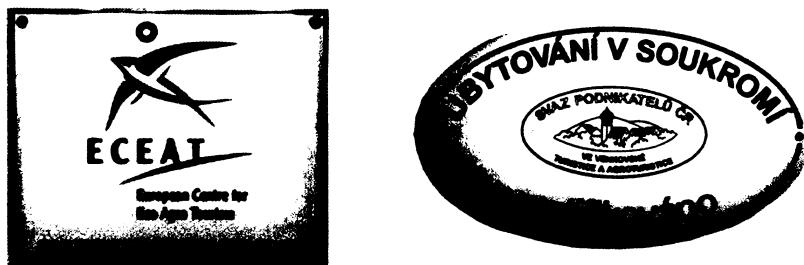
Vznik venkovského cestovního ruchu byl spojen s procesem urbanizace na přelomu 19. a 20. stol., kdy se vyvinula nová společenská struktura odlišná od tradiční venkovské. Tyto lidi z městských aglomerací přitahoval způsob života a myšlení venkovských obyvatel a krajinné hodnoty a zároveň se městské obyvatelstvo vrací na venkov do míst původního bydliště. Další rozvoj venkovského cestovního ruchu souvisel se zlepšením hygienických podmínek na venkově v meziválečném období a po druhé světové válce s rozšířením automobilové dopravy. Obrovský boom venkovského cestovního ruchu ve světě nastal až v 80. a 90. letech 20. stol. Lidé, kteří dříve pokládali život na venkově za nepohodlný a namáhavý, ho dnes spojují s kvalitním klidným prostředím, s čistým ovzduším a vřelým přijetím místních obyvatel (Vacková 2006).

Venkovský cestovní ruch má celou řadu podob, zahrnuje pobyt na farmách, dovolenou v přírodě, dovolenou s pěší turistikou, horolezectvím, jezdectvím na koni, myslivost, rybaření, turistikou za uměním a dědictvím minulosti a v některých oblastech i etnický cestovní ruch. Přestože má venkovský cestovní ruch jasně vyhnaněny rysy, nelze ho definovat jen podle druhu dovolené, důležitou úlohu hraje intenzita využívání nabízených služeb, lokalita, způsob řízení, integrace s komunitou a další faktory (Moravec 2006).

Velkým problémem venkovského cestovního ruchu je nízký a především vzájemně nesrovnatelný standard poskytovaných služeb. Jedním z kroků, jak ovlivnit zkvalitnění služeb je standardizace a certifikace služeb, např. klasifikace ubytovacích zařízení

prostřednictvím profesních sdružení jako Svaz venkovské turistiky (dříve Svaz podnikatelů ČR ve venkovské turistice a agroturistice), Kempy a chatové osady ČR, Sdružení podnikatelů v pohostinství a cestovním ruchu (HO.RE.KA) a Národní federace hotelů a restaurací (NFHR). Nadstavbová certifikace ECEAT je prestižním označením přínosu podniku pro udržitelný rozvoj. Podniky nesoucí značku ECEAT quality label musí splnit určitá kritéria, hodnotí se např. zda poskytují relevantní "eko" informace svým hostům, zda podporují ekologické hospodaření, jak nakládají s vodou a energiemi, zda využívají „zelených stavebních technik“, jak je nakládáno s odpady, jak podporují šetrnou dopravu, jak přispívají k ochraně přírodního dědictví a kulturního dědictví a jak podporují místní ekonomiku (www.eceat.cz). K 1. 1. 2006 bylo v Česku 200 objektů certifikovaných Svazem venkovské turistiky jako „Ubytování v soukromí“, z nichž 135 neslo také označení ECEAT. Celkově nabízí certifikované ubytování v soukromí 1384 lůžek a 339 kempovacích míst. Největší koncentrace takto certifikovaných zařízení byla v kraji Vysočina a jeho přilehlém okolí (Vacková 2006). Značení certifikovaných zařízení umožňuje zákazníkovi lepší orientaci v nabídce ubytovacích služeb a zvyšuje jejich prestiž (záruka důvěryhodného prověření služeb).

Obr. 4: Označení ubytovacích zařízení s certifikací ECEAT a Svazu venkovské turistiky

Zdroj: Venkovská turistika v České republice 2006

V souladu s Koncepcí státní politiky cestovního ruchu České republiky na období 2007–2013 byl koncipován Národní systém certifikace ekologicky šetrných služeb cestovního ruchu, který by měl být nadstavbou k obecně akceptovaným hodnocením (certifikacím) kvality služeb cestovního ruchu. Subjekty, které splní různý stupeň požadovaných kritérií (týkajících se ekologické šetrnosti), budou moci používat národní ekoznačku (tzv. „zelené hvězdičky“). Zařízení nesoucí toto označení budou zvýhodňována při případných žádostech o podporu ze Státního programu podpory cestovního ruchu i ze

strukturálních fondů EU. Hlavním cílem tohoto projektu je srovnatelnost kvality služeb cestovního ruchu ve všech regionech Česka (Návrh národního systému certifikace...). Národní ekoznačka je obdobou evropské ekoznačky „Květina“.

Obr. 5: Evropská ekoznačka „Květina“

Zdroj: www.enviros.cz

K venkovskému cestovnímu ruchu patří také poznávání místních zvyků, konzumace tradičně vyrobených potravin a regionálních specialit a zájem o typicky venkovské produkty. V některých turisticky známých destinacích existuje poměrně velká poptávka po těchto místních a kulturně specifických produktech a službách a za účelem jejich propagace vznikl systém regionálních značek „Domácí výrobky“, který je jedním z výstupů projektu Natura 2000 – Lidé přírodě, příroda lidem, realizovaného Regionálním environmentálním centrem v letech 2004–2005. Tento projekt byl financován Evropskou komisí (DG Environment). Hlavním cílem regionálního značení výrobků je zviditelnění regionů se zachovalou přírodou a využití jejich socio-ekonomických výhod. Značka přidává výrobkům novou hodnotu a zamezuje zneužití jména a symbolů regionu výrobci zvenčí. Značení je určeno nejen turistům, kterým umožňuje objevovat region a užívat si jeho atmosféru novým, netradičním způsobem, ale i místním obyvatelům, kteří mohou nákupem značených výrobků podporovat „své“ místní výrobce. Pro tyto specifické výrobky se zavádějí regionální značky, které garantují jejich původ, originalitu a vazbu na konkrétní území a zároveň slouží k zviditelnění místní produkce. V současné době je značení místních výrobků zavedeno v 6 oblastech – Krkonoše, Šumava, Beskydy, Moravský kras, Orlické hory a Jablunkovsko (www.domaci-vyrobky.cz). Šanci získat regionální značku budou mít v blízké době i výrobky, které pochází z Vysočiny. Ponesou ji zemědělské a řemeslné produkty, které splní předem dané podmínky – regionální původ, šetrnost

k životnímu prostředí, použití tradiční technologie nebo místních surovin. V současnosti se projednává název značky pro Vysočinu, podoba loga a také podmínky jeho udělování.

Obr. : Regionální značky „Domácí výrobky“

Zdroj: www.domaci-vyrobky.cz

5.1 VENKOVSKÁ TURISTIKA

Venkovská turistika není novou záležitostí. Zájem o rekreaci na venkově se objevil již v 19. stol. jako reakce na stres a znečištění rodících se průmyslových měst a aglomerací. Rozvoj byl umožněn díky růstu nových železničních tratí. Prvními oblastmi, kde se začala venkovská turistika vyvíjet byly Skalisté hory v Kanadě a USA a evropské Alpy. Moderní venkovská turistika se začala prosazovat v 70. až 90. letech 20. stol. a od té původní se výrazně liší především počtem turistů, kteří se jí účastní, a vzdáleností, do jaké jsou účastníci schopni cestovat, což je umožněno obrovským rozvojem automobilové a letecké dopravy.

V Česku se venkovská turistika z počátku vyvíjí podobně jako v ostatních vyspělých státech, především v meziválečném období byly pobytu na venkově v tzv. letních bytech velice hojně. Avšak po 2. světové válce byly tyto vztahy mezi venkovem a městem zpřetrhány a od 50. let nabývají zcela odlišné podoby, nastává rozvoj chataření a chalupaření. Zlom ve vývoji venkovské turistiky znamenají 90. léta 20. stol., kdy se i v Česku objevuje celosvětový trend „návratu k přírodě“ a harmonickému soužití s ní. Přetechnizovaný život ve městech stále více nutí obyvatele vyhledávat bezprostřední styk s přírodou. Druhá příčina tkví v poklesu objemu zemědělské výroby a počtu pracovních

příležitostí v priméru. Mnoho venkovských obyvatel tak hledá uplatnění ve službách cestovního ruchu (Pourová 2000, 2002).

Jak již bylo uvedeno, venkovská turistika není všechna turistika, která se odehrává ve venkovském prostředí, měla by být budována na typických rysech venkova (malovýroba, kontakt s přírodou a dědictvím minulosti, tradice a zvyky) a její rozvoj by měl napomáhat udržovat venkovský charakter dané oblasti a využívat místních zdrojů (Stříbrná 2005). Samozřejmostí je také ohleduplný vztah k přírodě, bez kterého by tento produkt cestovního ruchu ztrácel smysl.

Hlavním rysem ubytovacích zařízení sloužících venkovské turistice je jejich decentralizace a limitace ubytovací kapacity na maximálně 40 lůžek nebo 10 pokojů, což umožňuje rozmělnit četnost turistů, a tak eliminovat negativní dopady spojené s masovým cestovním ruchem (Pourová 2002). Ubytování je nejčastěji poskytováno v objektech druhého bydlení (chaty, chalupy), v rodinných domech formou pronájmu obytných místností, v menších hotelích a penzionech a také v historických objektech (selská stavení, mlýny apod.), méně často v kempech a chatových osadách. Podle nedávných odhadů dosahuje kapacita ubytování v oblasti venkovské turistiky přibližně 31 000 lůžek, zejména v soukromých domech nebo individuálním ubytování. Celkově obnáší 9 % ubytovací kapacity ČR (Pělucha a kol. 2006). M. Stříbrná (2005) se však domnívá, že trh u nás ještě není zcela zasycen, např. v sousedním Rakousku činí lůžková kapacita zhruba 500 000 lůžek.

Stravování je většinou poskytováno pouze v hromadných ubytovacích zařízeních, nejčastěji pouze formou snídaní. Zařízení s vlastní restaurací umožňují celodenní stravování. Pokud není zajištěno stravování majitelem ubytovacího zařízení, je zřízena kuchyň pro přípravu jídel a teplých nápojů, mytí nádobí a úschovu potravin, která slouží výhradně hostům (Stříbrná 2005). Strava by měla být zaměřena na typickou venkovskou kuchyni a místní speciality.

Kromě provozovatelů ubytovacích a stravovacích služeb poskytuje služby účastníkům venkovské turistiky i provozovatelé ostatních zařízení, např. sportovních, kulturních ad. Vhodnými doprovodnými programy v souladu s principy venkovské turistiky jsou jezdectví, rybolov, pěší turistika, cykloturistika, běžecké lyžování, poznávání místních paměti hodnot, přírodních atraktivit, ale i tradic, zvyků, řemesel apod.

5.2 AGROTURISTIKA A EKOAGROTURISTIKA

Agroturistika je specifickou formou venkovského cestovního ruchu, která vedle bezprostředního využívání přírody a krajiny venkova je charakteristická přímým vztahem k zemědělským pracím nebo budovám se zemědělskou funkcí. Je provozována podnikateli v pravovýrobě (podle zákona č. 105/1990 Sb. o soukromém podnikání občanů), kteří jsou zapsáni na obecním úřadě, jako vedlejší doplňková činnost sloužící k získání dodatečných finančních prostředků s tím, že zemědělská výroba by měla být dominantní (Stříbrná 2005). Ekoagroturistika je specifickou formou agroturistiky a představuje pobytu na ekologicky hospodařících farmách.

Ubytování je zpravidla poskytováno v zemědělské usedlosti nebo v rekreačních objektech, penziozech a hotelích ve vlastnictví nebo v užívání zemědělského podnikatele. Stravovací služby jsou obdobné jako v případě venkovské turistiky, avšak agroturistická zařízení mají výhodu v možnosti odbytu vlastních výpěstků a výrobků (ovoce, zelenina, med, mléko, maso, slivovice apod.), ovšem za předpokladu dodržování hygienických, veterinárních a potravinářských předpisů. Z doprovodných programů je pro agroturistiku specifický volný pohyb turisty v rámci farmy, možnost seznámit se s chodem zemědělské usedlosti a účastnit se zemědělských činností jako senoseč, úklid chlévů a stájí, krmení zvířat, kdy mají hosté zároveň možnost seznámit se s domácími i hospodářskými zvířaty na farmě chovanými.

Jak již bylo zmíněno venkovský cestovní ruch se začíná rozvíjet na přelomu 19. a 20. stol., již v té době byly jeho součástí pobytu na zemědělských usedlostech. Avšak agroturistika v současném pojetí se objevuje až spolu se strukturálnimi změnami v globální ekonomice v 70. letech, které vedly v západní Evropě k útlumu a restrukturalizaci zemědělské výroby. Dochází ke snížení významu této činnosti ve venkovských oblastech, naopak cestovní ruch zažívá v tomto období obrovský růst, a proto se mnohé státy hledající způsob ekonomického oživení venkova rozhodly investovat do tohoto odvětví. Zrodila se myšlenka podnikání v agroturistice, které se začalo velice dynamicky rozvíjet. Rozvoj agroturistiky byl v počátcích významně podporován nejrůznějšími programy obnovy venkova, včetně dotací a zvýhodněných úvěrů pro začínající podnikatele (Vaněček 1998, cit. v Malíková 2006, s. 40).

Klasické agroturistice se věnuje přibližně 200 rodinných farem, ekofarem provozujících ekoagroturistiku v současné době existuje v ČR asi 100, z nichž 60 podnikatelů jsou členy Svazu ekologických zemědělců PRO-BIO. Nejpočetnější nabídka ekoagroturistiky je podle evidence tohoto svazu v Moravskoslezském kraji (14 ekofarem), a dále v krajích Jihočeském (13), Olomouckém (12) a Královéhradeckém (11). Naopak nejméně ekofarem je v Ústeckém a Středočeském kraji (www.pro-bio.cz).

Zajímavým projektem je World Wide Opportunities on Organic Farms (WWOOF), což je celosvětová výměnná síť, která nabízí příležitosti práce na ekologicky hospodařících farmách pro dobrovolníky, kteří za výpomoc na farmě získají ubytování, stravování i praktické zkušenosti. Délka pobytu není nijak limitována, vždy záleží jen na dohodě mezi farmou a dobrovolníkem a řídí se ročním obdobím a momentální potřebou práce na farmě (sena, stavění ohrad, pastva, pletí apod.). Své služby touto formou nabízí i 46 českých ekofarem, z toho 3 na Vysočině (www.woof.enc.cz).

Agroturistika je významnou podnikatelskou činností, která může být pro venkov potenciálním zdrojem příjmů a nových pracovních příležitostí. V České republice se tato forma cestovního ruchu začíná postupně rozvíjet. Zkušenosti v této oblasti je možné čerpat ve vyspělých zemích Evropy (především Německo, Rakousko), kde je agroturistika dlouhodobě úspěšně rozvíjena a přímo i nepřímo podporována vládními i nevládními organizacemi a institucemi. Opomenout však nelze specifický poválečný vývoj Česka, který značně poznamenal podmínky v zemědělství. Agroturistika má význam především pro zemědělské oblasti málo produktivní, kde může poskytnout dodatečný zdroj příjmů zemědělcům, kteří plní nejen funkci produkční, ale i mimoprodukční (např. udržení krajiny v kulturním stavu).

5.3 DRUHÉ BYDLENÍ

Druhé bydlení je v Česku velmi rozšířeným fenoménem, o čemž svědčí řada kvantitativních ukazatelů (hustota zástavby ODB, podíl ODB na úhrnu všech staveb). Rozvoj druhého bydlení, který byl vzhledem k odlišným geografickým, sociálním a ekonomickým podmínek značně specifický (Bičík a kol. 2001), byl spojen s vývojem trampingu, který je spjat se skupinami mladších, svobodomyslných příslušníků chudších

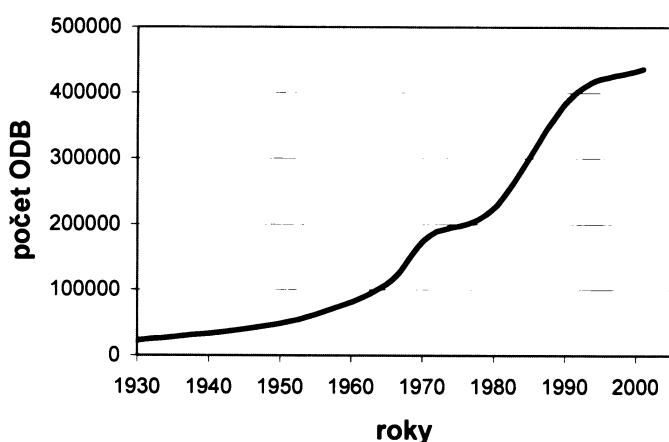
vrstev (Vágner, Fialová a kol. 2004), budování rekreačních vil bohatšími vrstvami v suburbanizovaném území u nás nehrálo tak významnou roli jako ve světě. Na přelomu 19. a 20. stol. se s rozvojem industrializace a urbanizace začínají objevovat snahy o návrat k přírodě, v tomto období vznikají první trampske osady v údolích Vltavy, Sázavy, Kocáby a Berounky. K největšímu rozmachu trampingu došlo ve 20. a 30. letech 20. stol., avšak po roce 1948 se trampování stává pro režim nežádoucí a velká část tradičního trampingu se rozplývá v boomu chataření a chalupaření. Chalupaření je umožněno uvolňováním venkovského domovního fondu převážně díky stěhování obyvatelstva do měst, demografickému stárnutí a vylidňování venkova i mimo oblasti poválečného odsunu Němců (Vágner, Fialová 2004). Rozvoj veřejné autobusové i individuální automobilové dopravy umožňuje rozšíření chataření do větších vzdáleností od místa bydliště. Druhé bydlení se postupně stává módou a prestižní záležitostí (Bičík a kol. 2001).

K největšímu rozmachu druhého bydlení dochází v 70. a 80. letech 20. stol. (viz obr. 7), což lze vnímat jako odraz dalšího uvolňování venkovského domovního fondu a také výrazně omezeného cestování do zahraničí. ODB představovaly jednu z mála možností seberealizace při výstavbě, rekonstrukcích, vybavování objektu, ale též při zahrádkáření, stále častěji se rekrenti identifikují s druhým bydlením více než s trvalým bydlištěm, vzniká tzv. „schizofrenie bydlení“ (Bičík a kol. 2001).

Po roce 1989 dochází k výraznému snížení výstavby nových ODB, objevují se nové možnosti seberealizace, způsoby trávení volného času a samozřejmě i mnohem širší možnosti cestování do zahraničí. V současnosti se stále více projevují sociální rozdíly mezi uživateli ODB, vlastnictví rekreačního objektu se stává záležitostí dobře situovaných vrstev. Novým trendem je přechod od užívání domu z trvalého bydlení k rekreaci a vzhledem k tomu, že chaty a chalupy nejsou často plně využívány, jsou nabízeny k pronájmu domácím i zahraničním návštěvníkům.

Podrobný vývoj druhého bydlení ve světě i v Česku je zpracován v práci Vágnera (1999), Bičíka a kol. (2001) a Vágnera, Fialové a kol. (2004).

Obr. 7: Vývoj počtu ODB v Česku

Zdroj dat: Vágner, Fialová a kol. (2004), SLDB 2001, databáze ČÚZK 2005

Objekty druhého bydlení na území Česka tvoří cca 20 % z úhrnu všech obytných staveb. Zhruba polovina připadá na chalupy, tedy objekty původně sloužící k trvalému bydlení. Druhou polovinu tvoří chaty a rekreační domky, vystavěné za účelem rekreace. Podle údajů ČSÚ (SLDB 2001) a ČÚZK (2005) bylo na území Česka zjištěno 436 237 objektů individuální rekreace, jejich největší koncentrace byly zaznamenány v 5 oblastech – Středočeské, Plzeňské, Brněnské, Beskydské a v Krkonoších a Jizerských horách. ODB se koncentrují spíše do řidčeji osídleného venkovského prostoru, což dokazuje skutečnost, že $\frac{1}{3}$ rekreačních objektů leží na území obcí do 500 obyvatel a téměř $\frac{3}{4}$ na území obcí do 2 000 obyvatel (Vágner, Fialová a kol. 2004). Pro zařazení druhého bydlení mezi formy venkovského cestovního ruchu hovoří i motivace účastníků a způsob trávení pobytu. Naopak argumentem proti je fakt, že v některých chatových osadách došlo k nadmerné kumulaci zástavby, což se plně neslučuje s principy environmentálně šetrného cestovního ruchu, neboť lokalita je zatěžována hlukem a dalšími negativními dopady na přírodní prostředí (nakládání s odpady, vodou atd.). Dopady na životní prostředí mají také masové přesuny chatařů a chalupářů z místa trvalého bydliště do rekreačního objektu. Chataření v českých podmínkách má charakter spíše masového cestovního ruchu než šetrného venkovského cestovního ruchu.

5.4 ORGANIZACE ZABÝVAJÍCÍ SE VENKOVSKÝM CESTOVNÍM RUCHEM

V Česku se venkovský cestovní ruch v moderním pojetí začíná rozvíjet v 90. letech 20. stol., šlo však o rozvoj poněkud živelný, aniž by byl cílevědomě usměrňován a podporován jednotnou koncepcí orgánů státní správy. Vedle státní úrovně nefungovala efektivně ani institucionální podpora na krajské a lokální úrovni. Ve velké míře byly aktivity veřejné správy suplovány nevládními organizacemi. V současnosti se začíná objevovat opačný trend – instituce na národní, krajské i lokální úrovni vkládají do venkovského cestovního ruchu nadmerné naděje. V koncepčních dokumentech se objevuje přemíra pojmu „udržitelný a šetrný cestovní ruch“, „venkovská turistika a agroturistika“ a v posledních letech vzniká celá řada vládních i nevládních organizací podporujících rozvoj této formy cestovního ruchu.

Svaz venkovské turistiky (dále Svaz) je dobrovolné, nepolitické profesní sdružení podnikatelů ve venkovském cestovním ruchu, které bylo založeno v roce 1997 v Telči.

Svaz je členem mezinárodní organizace svazů venkovské turistiky Eurogites a Svazu obchodu a cestovního ruchu. Svaz svou činností chce přispět k ekonomickému, kulturnímu a společenskému oživení venkova, obnově jeho tradic, údržbě krajiny i ke stabilizaci jeho osídlení. Jeho hlavním úkolem je systematická propagace členů (zejména prostřednictvím národních i regionálních katalogů a internetových stránek s rezervačním systémem), poradenská a vzdělávací činnost (www.svazvt.cz).

ECEAT CZ (Evropské centrum pro ekoagroturistiku) je nezisková organizace, která zastupuje Českou republiku v mezinárodním programu ECEAT, který si klade za cíl podporu ekologického zemědělství a oživení venkova pomocí šetrného cestovního ruchu. ECEAT CZ byl oficiálně založen v roce 1994 a došlo tak ke sdružení dobrovolníků, kteří se již v roce 1992 podíleli na rozvoji ekologicky šetrných programů, týkajících se ekoagroturistiky (Pourová 2002). Posláním této organizace je prostřednictvím šetrného cestovního ruchu podporovat udržitelný rozvoj venkova, přispět ke zlepšení odborných znalostí a schopností poskytovatelů služeb ve

venkovském cestovním ruchu. Díky této organizaci vznikla celá řada projektů a produktů venkovského cestovního ruchu:

- Systém kontroly a certifikace ubytování v soukromí.
- Založení Centra zelených vědomostí v Bystřici nad Pernštejnem.
- Vytvoření celostátního rozvojového schématu a produktu cestovního ruchu „Zelené prázdniny“.
- Vytvoření celostátního rozvojového schématu a produktu cestovního ruchu „Prázdniny na venkově“.
- Vytvoření celostátního rozvojového a marketingového schématu „Stezky dědictví“.
- Spolupráce na projektu "Národního systému certifikace ekologicky šetrných služeb cestovního ruchu".
- Projekt „VYSOČINOU ZA ZDRAVÍM A POZNÁNÍM“.
- Katalogy ubytovacích zařízení sloužících venkovskému cestovnímu ruchu (v různých jazykových mutacích).
- Poradenský servis pro venkovské ubytovatele ve spolupráci se Svazem venkovské turistiky (www.eceat.cz).

Svaz ekologických zemědělců PRO-BIO, celostátní nevládní organizace sdružující rolníky, zpracovatelské a obchodní organizace a spotřebitele orientující se na ekologické zemědělství a uplatnění jeho produktů, byl založen v Šumperku po konferenci IFOAM (Mezinárodní asociace ekologického zemědělství), která se konala 16.-18.1.1990 ve Velké Bystřici u Olomouce. Organizace poskytuje svým členům certifikaci, ochrannou známku, vnitřní trh s bioprodukty, poradenské a vzdělávací služby a propagaci bioproduktů. K 31.12.2006 měl svaz 489 členů (na Vysočině 31 členů). V současnosti je v provozu 11 regionálních center a 2 odborné pobočky (www.pro-bio.cz).

Česká centrála cestovního ruchu (ČCCR) – CzechTourism (dále CzechTourism), příspěvková organizace MMR, byla zřízena k 18. 3. 1993. Jejím základním posláním je koordinace státní propagace (ediční a veletržní činnost, workshopy) s činností podnikatelské sféry v cestovním ruchu a vytváření střednědobé marketingové strategie na domácím a zahraničním trhu turismu. Hlavním úkolem CzechTourism je propagace České republiky

doma i v zahraničí jako pohostinné a bezpečné země s pestrou nabídkou turistických atraktivit a kvalitních služeb. Pro naplnění tohoto úkolu byla stanovena strategie 5 nosných témat, na jejichž podporu jsou soustředěny veškeré aktivity. Jedná se o tato téma: „Bohatství historie“ (hrady, zámky, technické a religiózní památky), „Aktivní dovolená“ (pěší turistika, cykloturistika, golf, agroturistika, lov a rybolov), „Zážitková dovolená“ (gastronomické zážitky a zábava), „České medicínské lázeňství“, „Kongresová a incentivní turistika“. Je zřejmé, že v rámci podpory venkovského cestovního ruchu bude nosným tématem „Aktivní dovolená“. V roce 2004 agentura CzechTourism zahájila Projekt rozvoje venkovské turistiky, který byl zaměřen na získání finančních prostředků ze zdrojů EU na dobudování infrastruktury pro tuto formu cestovního ruchu. V rámci tohoto projektu je rovněž podporován rozvoj lidských zdrojů v oblasti venkovské turistiky a agroturistiky. Jsou pořádány semináře za účelem předání znalostí a zkušeností začínajícím podnikatelům v těchto oborech (Vacková 2006). CzechTourism podporuje venkovský cestovní ruch dvojí formou – poskytuje metodickou podporu (zahrnutí venkovského cestovního ruchu jako perspektivního prvku regionálního rozvoje při tvorbě strategických dokumentů) a podporu v oblasti propagace (<http://venkov.czechtourism.cz>).

Krajská centra šetrné turistiky (KCŠT) jsou zakládaná Ministerstvem životního prostředí (MŽP) především proto, aby ve všech krajích existoval subjekt integrující environmentální a socio-ekonomické aspekty rozvoje cestovního ruchu, a to s ohledem na specifika území daného kraje. Ústředním cílem těchto center bude pomáhat danému kraji plánovat a realizovat dlouhodobě ekonomicky přínosné a k životnímu prostředí příznivé produkty cestovního ruchu lokálního i (mikro)regionálního charakteru. Krajské centrum šetrné turistiky, které bude v každém kraji jedno, se může profilovat v souladu s regionálními specifikami a tradicemi, ale všechna budou mít na zřeteli zejména environmentální aspekty cestovního ruchu a podporovat rozvoj ekoturismu. Na vzniku a koordinaci regionálních Krajských center šetrné turistiky se má podílet **Národní centrum šetrné turistiky**, provozované obecně prospěšnou společností NISA od roku 2004 (www.nisaops.cz).

Informační centrum venkovských regionů (ICVR), které vzniklo v roce 2004, si klade za cíl podporu venkovských regionů prostřednictvím cestovního ruchu, především venkovské

turistiky, propagaci místních a regionálních akcí a atraktivit a také partnerskou spolupráci uvnitř venkovských regionů. Hlavním projektem ICVR je vytvoření databáze nabídek služeb venkovské turistiky a jejich propagace. Projekt počítá s působností po celém území Česka.

Regionální environmentální centrum Česká republika

(REC ČR) je nezisková organizace, která vytváří a realizuje projekty v oblasti udržitelného rozvoje a životního prostředí. REC ČR v Česku zastupuje mezinárodní organizaci The Regional Environmental Center for Central and Eastern Europe. Hlavními projekty REC ČR jsou podpora implementace šetrného cestovního ruchu do dokumentů strategického plánování a zavádění regionálních značek, které garantují výrobku jeho původ, kvalitu a šetrnost k životnímu prostředí. Přednostně jsou podporována chráněná území, kde je ochrana přírody chápána jako příležitost pro sociální a ekonomický rozvoj (www.reccr.cz).

REGIONÁLNÍ ENVIRONMENTÁLNÍ CENTRUM
Česká republika

Největším problémem organizací zabývajících se venkovským cestovním ruchem je jejich roztríštěnost a vzájemná nespolupráce. V současném množství organizací a různých informačních center se podnikatelé ve venkovském cestovním ruchu špatně orientují a zároveň tyto organizace mohou realizovat pouze menší projekty. Přínosnější by byla koordinace jednotlivých aktivit v určitých oblastech, např. v poradenských a vzdělávacích službách, které poskytují všechny organizace. O součinnost se v poslední době snaží především nevládní organizace (Svaz venkovské turistiky a ECEAT), které vytváří společné produkty cestovního ruchu (např. Prázdniny na venkově) a spolupořádají semináře, workshopy apod. Naproti tomu vzniká řada podobně orientovaných informačních center (KCŠT, ICVR), které nespolupracují mezi sebou ani s ostatními organizacemi.

5.5 KONCEPČNÍ A FINANČNÍ PODPORA VENKOVSKÉHO CESTOVNÍHO RUCHU

V současné době lze čerpat veřejnou podporu a dotace na rozvoj venkovské turistiky a agroturistiky z několika zdrojů.

Státní program podpory cestovního ruchu

Státní program podpory cestovního ruchu byl schválen v roce 2000 usnesením vlády č. 1075 a jeho realizace začala roku 2001. V roce 2004 bylo schváleno pokračování realizace programu i včetně zaměření jednotlivých podprogramů na období 2004 – 2007. Jednotlivé podprogramy jsou zaměřeny na rozvoj lázeňství, rozvoj doprovodné infrastruktury cestovního ruchu pro sportovně rekreační aktivity a na podporu prezentace ČR jako destinace CR. Podnikatelé ve venkovském cestovním ruchu mohou využít především druhý podprogram, který je zaměřen na podporu budování doprovodné infrastruktury cestovního ruchu pro sportovně-rekreační aktivity (cyklostezky, sportovní zázemí ubytovacích zařízení). Příjemcem dotace může být občanské sdružení nebo podnikatelský subjekt (právnická i fyzická osoba), podpora je poskytována formou systémové investiční dotace, která může dosáhnout maximálně 50 % celkových způsobilých výdajů akce (www.mmr.cz).

LEADER ČR

Program LEADER ČR pro rok 2007 je zaměřen na podporu rozvoje venkova prostřednictvím realizace akcí ve dvou aktivitách: Realizace strategie rozvoje území působnosti místní akční skupiny a Projekty spolupráce, a ve třech dotačních titulech: Zlepšení kvality života ve venkovských oblastech, Posílení místního ekonomického prostředí a zhodnocení místní produkce a Zhodnocení přírodních a kulturních zdrojů (pod tuto prioritu se řadí venkovský cestovní ruch). Očekává se, že v roce 2007 bude podporováno asi 20 místních akčních skupin a 100 projektů. Program je určen pro území působnosti místních akčních skupin o velikosti 10 000 – 100 000 obyvatel. Předpokladem je, že toto území již má hotovou rozvojovou strategii, zpracovanou na principu partnerství a existuje funkční místní akční skupina s právní subjektivitou. Žadateli mohou být podnikatelské subjekty fyzické nebo právnické osoby, obce, svazky obcí a neziskové organizace ve schváleném území působnosti místní akční skupiny. Podnikatelské subjekty musí mít zaregistrovanou činnost zemědělskou nebo lesnickou a musí mít sídlo nebo místo podnikání v tomto území. Zvýhodněny budou projekty umístěné v obcích do 2 000 obyvatel (www.mze.cz). Program LEADER ČR využívá investiční prostředky ze státního rozpočtu České republiky na příslušný rok a bude sloužit jako příprava pro čerpání

prostředků z Programu rozvoje venkova z EAFRD – osa IV (bude vyhlášeno až v roce 2008).

Finanční prostředky na rozvoj venkovského cestovního ruchu lze čerpat i z programů financovaných strukturálními fondy. Tyto programy jsou nyní posuzovány Evropskou komisí a následující příklady podporovaných projektů je proto nutné brát jako nezávazné, protože operační programy ještě mohou doznat na základě připomínek Evropské komise změn.

Integrovaný operační program (IOP)

Integrovaný operační program je zaměřený na řešení společných regionálních problémů v celé řadě oblastí, včetně podpory cestovního ruchu a kulturního dědictví. Integrovaný operační program obsahuje 6 prioritních os rozdělujících operační program na logické celky. Nejvíce finančních prostředků bylo vyčleněno na prioritní osu 3: Zvýšení kvality a dostupnosti veřejných služeb (545,1 mil. €), naproti tomu nejméně bylo vyděleno právě na oblast cestovního ruchu (mimo technickou pomoc) v prioritní ose 4: Národní podpora cestovního ruchu (65,2 mil. €). Z této prioritní osy bude podporováno především zavedení národního informačního a rezervačního systému, zavádění národních a mezinárodních standardů ve službách cestovního ruchu (certifikace, metodika apod.), podpora prezentace ČR jako destinace cestovního ruchu apod. (www.strukturalni-fondy.cz).

Operační program Životní prostředí

Operační program Životní prostředí je zaměřený na zlepšování kvality životního prostředí a tím i zdraví obyvatelstva. Přispívá ke zlepšování stavu ovzduší, vody i půdy, řeší problematiku odpadů a průmyslového znečištění, podporuje péči o krajинu a využívání obnovitelných zdrojů energie a budování infrastruktury pro environmentální osvětu (www.strukturalni-fondy.cz). Právě v rámci environmentální osvěty (prioritní osa 7: Rozvoj infrastruktury pro environmentální vzdělávání, poradenství a osvětu) je umožněno čerpat finanční prostředky na investiční podporu národní sítě center šetrné turistiky a vznik poradenských a vzdělávacích center zaměřených na mezioborové problémy a souvislosti životního prostředí (např. vztah cestovního ruchu a životního prostředí).

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD)

Tento fond by měl nejen nahradit opatření podporovaná v současnosti operačním programem Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství (OP RVMZ) a Horizontálním plánem rozvoje venkova, ale rozšířit tuto podporu i na nové oblasti jako je např. lesnictví, NATURA 2000 nebo rozvoj malých obcí. Preferovanou metodou při podpoře projektů financovaných z EAFRD bude metoda LEADER, která podporuje ustavení místních akčních skupin ve venkovských mikroregionech, založených na spolupráci místní samosprávy s podnikatelským sektorem a neziskovými organizacemi. Zde mohou státní správa, samospráva a další subjekty zúročit zkušenosti nabité v programech LEADER ČR a LEADER+.

EAFRD se skládá ze čtyř os. První tři osy jsou zaměřeny věcně a týkají se:

1. Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví
2. Zlepšování životního prostředí a krajiny
3. Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova

Čtvrtá osa, nazvaná LEADER, je metodická a po věcné stránce bude zahrnovat projekty zaměřené průřezově na cíle všech předchozích os.

Politika venkovského rozvoje je primárně zaměřena na změny v zemědělském sektoru, diverzifikaci ekonomických činností zejména ve smyslu malých a středních podniků a venkovských služeb, jako je např. zvýšení přírodních funkcí, propagace kultury i cestovního ruchu a rekreace. Nová zemědělská a venkovská politika by měla povzbudit farmáře k diverzifikaci zemědělských činností a správce půdy k environmentálním krokům a rozvoji venkova.

Mezi aktivity/oblasti/sektory, které budou nebo mohou mít stabilizující efekt ve venkovských oblastech patří např. výroba a využití obnovitelných zdrojů energie, inovace výrob a modernizace zemědělských, potravinářských a lesnických technologií, produkce kvalitních a bezpečných potravin, bioproduktů a rozvoj cestovního ruchu ve venkovských oblastech se zaměřením na specifické kulturní a přírodní podmínky.

Podpory (granty, dotace) na rozvoj venkovského cestovního ruchu poskytují také krajské samosprávy. Podrobněji viz kapitola 6.6, s. 106.

V Česku neexistuje samostatný koncepční dokument, který by řešil rozvoj venkovského cestovního ruchu. Venkovský cestovní ruch je pouze částečně začleněn do Koncepce státní politiky cestovního ruchu a dále do krajských programů rozvoje cestovního ruchu.

Koncepce státní politiky cestovního ruchu České republiky

Již Koncepce státní politiky cestovního ruchu České republiky na období 2002–2007 zohledňuje principy trvale udržitelného rozvoje a jako jednu z příležitostí cestovního ruchu v Česku označuje nové moderní produkty, včetně venkovského cestovního ruchu a jako jeden z cílů si klade zkvalitnění a rozvoj infrastruktury pro ekologicky šetrné formy cestovního ruchu.

V Koncepci státní politiky cestovního ruchu České republiky na období 2007 – 2013 je už princip trvale udržitelného rozvoje cestovního ruchu jedním z nosných témat. Autoři zpracovali strategické vize a cíle Koncepce v souladu s doporučeními Agendy 21 pro cestovní ruch a turistický průmysl a navazujících materiálů Světové organizace cestovního ruchu (WTO) a Evropské charty udržitelného cestovního ruchu v chráněných oblastech. Jedním z dílčích cílů Koncepce je i rozvoj environmentálně šetrných forem cestovního ruchu (mezi něž se bezesporu řadí i venkovský cestovní ruch) jako možnosti pro rozvoj udržitelného cestovního ruchu, zejména v environmentálně významných oblastech. Podle Koncepce i nejnovějších dokumentů EU se venkovské oblasti stávají stále přitažlivější a nabízejí mnoho služeb v oblasti životního prostředí a přispěly tak v posledních letech k tomu, že se venkovský cestovní ruch stal důležitým zdrojem diverzifikace venkovského hospodářství a je nedílnou součástí zemědělských činností, a proto je nutná podpora jeho rozvoje, konkrétně v těchto prioritách a opatřeních:

Priorita 1: Podpora tvorby konkurenceschopných národních a regionálních produktů cestovního ruchu

Opatření 2: Podpora tvorby specifických regionálních produktů cestovního ruchu

Priorita 2: Podpora budování a zkvalitňování infrastruktury a služeb cestovního ruchu

Opatření 4: Podpora šetrných forem cestovního ruchu

Priorita 3: Marketingová podpora cestovního ruchu a rozvoj lidských zdrojů

Opatření 1: Marketingová podpora (propagace) cestovního ruchu na mezinárodní, národní a regionální úrovni včetně podpory prodeje produktů cestovního ruchu, zejména zvýšení účinnosti zahraniční prezentace České republiky jako významné turistické destinace na světovém trhu cestovního ruchu (Koncepce státní politiky CR ČR 2007–2013)

Program rozvoje venkova České republiky

Program rozvoje venkova (PRV) byl vypracován v souladu s Národním strategickým plánem rozvoje venkova ČR na období 2007–2013, který jako hlavní příležitosti pro rozvoj českého venkova a zemědělství vidí především zaměření na trvale udržitelný růst a zaměstnanost ve venkovském prostoru. Využití potenciálu bohatých kulturních tradic českého venkova, přírodního dědictví a mimoprodukčních funkcí zemědělství a lesnictví ve spojení s rozvojem šetrných forem cestovního ruchu bude základem rozvoje rozmanité hospodářské struktury a zlepšení kvality života.

V dokumentu byly na základě globálního cíle definovány 4 prioritní osy: Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví, Zlepšování životního prostředí a krajiny, Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova, Leader. Rozvoj venkovského cestovního ruchu je zahrnut pod:

Osa 3: Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova (16,93 % alokace – 91 mil. € ročně)

Priorita 3.1: Tvorba pracovních příležitostí a podpora využívání obnovitelných zdrojů energie.

Osa 4: Leader (5 % alokace – 25 mil. € ročně)

Priorita 4: Zlepšení řízení a mobilizace přirozeného vnitřního potenciálu venkova

V souladu s požadavky Evropské komise o maximálním zamezení překryvů mezi jednotlivými programy se Program rozvoje venkova zaměřuje na podporu malých obcí do 500 obyvatel (výjimkou je podpora vodohospodářské infrastruktury, kde mohou být příjemci pomocí obce, resp. konglomerace obcí do 2 000 obyvatel) (Program rozvoje venkova, Národní strategický plán...).

6. VENKOVSKÝ CESTOVNÍ RUCH NA VYSOČINĚ

6.1 PŘEDPOKLADY CESTOVNÍHO RUCHU

Předpoklady cestovního ruchu tvoří souhrn přírodních a antropogenních aspektů, včetně jejich mimoúrovňových vazeb, které vytvářejí předpoklady pro realizaci cestovního ruchu (Pásková, Zelenka 2002).

Podle P. Mariota (1983) lze předpoklady cestovního ruchu členit na lokalizační, selektivní a realizační předpoklady cestovního ruchu. **Lokalizační předpoklady** obvykle zahrnují přírodní předpoklady (reliéf, přírodní atraktivita krajiny, klima, vodstvo, flóra, fauna, kvalita životního prostředí) a kulturně-municipální předpoklady (lidmi vytvořené atraktivity, lidové tradice, folklór, umění). **Selektivní předpoklady** zahrnují předpoklady demografické (hustota zalidnění, struktury obyvatelstva), politické (politická stabilita, rasismus, bezpečnostní situace), sociologické (ekonomická aktivita, vzdělání, životní styl), urbanizační (hustota a velikost sídel), ekologické a personální (profesionalita ve službách a managementu). **Realizační předpoklady** tvoří komunikační předpoklady a infrastruktura cestovního ruchu (ubytovací zařízení, stravovací zařízení, kulturní a sportovní zařízení apod.) – upraveno dle Mariota (1983).

6.1.1 Lokalizační potenciál

V rámci sledovaného území lze o hovořit o množství přírodních i antropogenních atraktivit cestovního ruchu. Region Vysočina nikdy nepatřil k hospodářským jádrům českého státu. Dřívější hospodářská zaostalost se však v současnosti zhodnocuje – neexistence těžkého průmyslu přispěla k tomu, že kraj patří k ekologicky nejzachovalejším oblastem Česka. I kulturní předpoklady vychází z historického vývoje kraje, vznik historických památek je na území Vysočiny spojen s určitým zpožděním ve vývoji měst a s několika obdobími recese (např. třicetiletá válka, poválečné vysídlování obyvatelstva), což může zapříčinovat nižší počet kulturních památek než v ostatních srovnatelně velkých krajích Česka, avšak některé z nich patří mezi světové unikáty.

6.1.1.1 Přírodní předpoklady

Geografická poloha

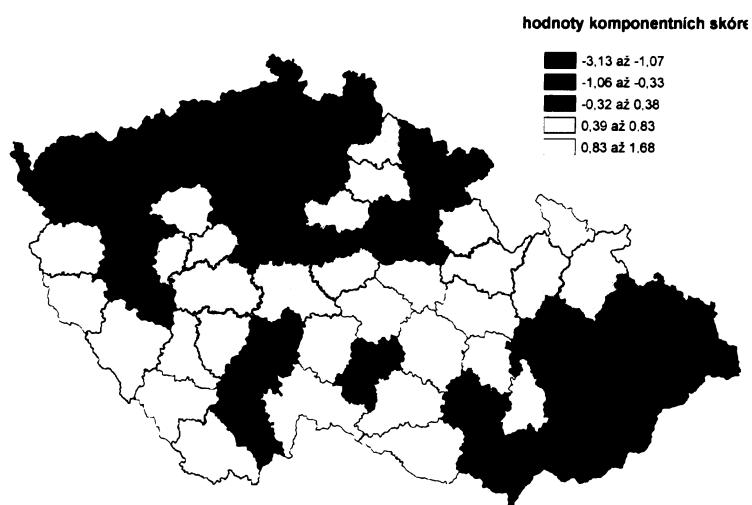
Kraj Vysočina se vyznačuje vnitrozemskou polohou na pomezí staré zemské hranice mezi Čechami a Moravou. Sousedí s krajem Středočeským, Jihočeským, Pardubickým a Jihomoravským, se kterými tvoří oblast NUTS2. Rozlohou 6 796 km² (dle ČSÚ Jihlava k 31.12. 2006) se kraj řadí mezi regiony nadprůměrné velikosti, zabírá 8,78 % rozlohy ČR. Počtem obyvatel (511 645 dle ČSÚ Jihlava k 31.12.2006) kraj naopak patří mezi ty nejmenší.

Vysočina se nachází na důležité středoevropské urbanizované ose Berlín – Praha – Vídeň/Bratislava – Budapešť, čímž je dán vysoký význam oblasti jako tranzitního území. Územím prochází významná dopravní trasa – dálnice D1, která značně zvyšuje hodnotu geografické polohy kraje. Podle některých pramenů leží geografický střed Evropy na území Vysočiny poblíž vrchu Melechov na západě okresu Havlíčkův Brod (Regionální portréty - Vysočina 2005).

Podle diferenciace území ČR podle perifernosti M. Marady (2001), který hodnotí perifernost na základě 6 ukazatelů (hustota zalidnění, podíl venkovského obyvatelstva v okrese, podíl obyvatel okresu žijícího v obcích do 499 obyvatel, podíl ekonomicky aktivních v priméru, podíl ekonomicky aktivních v bankovnictví a průměrná výše mzdy), patří kraj Vysočina k nejperifernějším (obr. 8, kde platí, že čím vyšší je hodnota komponentních skóre, tím vyšší je perifernost). Okresy Havlíčkův Brod, Pelhřimov, Třebíč a Žďár nad Sázavou patří mezi 10 nejperifernějších okresů Česka.

Území kraje se administrativně člení na 5 okresů (Havlíčkův Brod, Jihlava, Pelhřimov, Třebíč, Žďár nad Sázavou), 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností a 26 obvodů pověřených obecních úřadů. Základní samosprávnou jednotkou jsou obce, kterých je v kraji 704 (dle ČSÚ k 1.1.2005).

Obr. 8: Diferenciace území ČR podle perifernosti

Zdroj: Marada 2001

Fyzicko-geografické charakteristiky

Kraj Vysočina je vyplněn Českomoravskou vrchovinou, která patří ke krajinám s nejdelším geologickým vývojem. Spolu s dalšími pohořími tvoří základ Českého masivu, jehož stáří se odhaduje na více než 1 miliardu let. Ve své dnešní podobě představuje Českomoravská vrchovina zarovnané hercynské pohoří, jehož tvary oživily i mladší tektonické pohyby a v posledních staletích také činnost člověka (Pohl a kol. 1996).

Základním rysem georeliéfu Českomoravské vrchoviny o průměrné nadmořské výšce okolo 500 m n.m. je relativní výšková členitost a výskyt kontrastních forem reliéfu. Nejvýše položeným bodem kraje je vrchol Javořice (837 m n.m.) v Jihlavských vrších, nejnižší místo (239 m n.m.) se nachází na jihovýchodě okresu Třebíč v místě, kde řeka Jihlava opouští jeho území. V kraji se setkáváme s vysokými hřbety, sedly, kopcovitou krajinou s hlubokými údolími i úvalovitými sníženinami, nejnižší partie tvoří plošiny přerušované spíše hluboce zařezanými, kaňonovitými údolími řek (Demografický, sociální a ekonomický vývoj kraje Vysočina v letech 2000–2004 2005). Typická je mozaikovitá struktura krajiny. Tato členitost má velký význam především pro turistiku a cykloturistiku. Kontrastní formy reliéfu dotvářejí celkový obraz krajiny. Významné je hluboce zaříznuté údolí Sázavy s úsekek zvaným Stvořidla, pro něž jsou charakteristické balvany v korytě. Tato oblast je atraktivní obzvlášť pro vodní turistiku. Za zmínku též stojí údolí řeky Oslavy

pod Náměstí nad Oslavou a údolí Svatky prořezané Hornosvrateckou vrchovinou (více např. Čech a kol. 2002).

Základní rámec klimatu kraje Vysočina je určen jeho polohou v mírně vlhkém podnebném pásmu, v oblasti převládajícího západního a severozápadního proudění. Podle Quitta (1971, 1984), cit. Čechem a kol. (2002), se území kraje dělí mezi chladnou a mírně teplou klimatickou oblast. Průměrné roční teploty se v kraji Vysočina pohybují od 4,3 °C ve Žďárských vrších po 8 °C na jihovýchodě okresu Třebíč, množství atmosférických srážek od 500 do 800 mm. Sněhové srážky se začínají objevovat ve vyšších oblastech již v říjnu, v níže položených oblastech v listopadu, sněhová pokrývka většinou zůstává až do dubna (Čech a kol. 2002). Krátké letní období a převaha letních srážek nad zimními působí sice negativně na rozvoj letní pobytové rekreace, ale chladnější ráz podnebí spolu s větším množstvím sněhových srážek zajišťuje příznivé sněhové podmínky pro zimní sporty (především ve vrcholových partiích).

K nejvyhledávanějším přírodním atraktivitám cestovního ruchu patří vodní toky a plochy. Kraj Vysočina je pramenou oblastí, která se nachází na hlavním evropském rozvodí, takže je rozdělena rozvodnicí na menší severozápadní část, z níž je voda odváděna Sázavou, Doubravou a Nežárkou do povodí Labe (a dále do Severního moře), a větší jihovýchodní část odvodňovanou Svatkou, Jihlavou a Dyjí do povodí Dunaje (a dále Černého moře). Říční síť Vysočiny je hustá a bohatě rozvětvená, avšak většina toků je nevyužitelná pro cestovní ruch. Pro účely vodní turistiky jsou vhodné Sázava (nejatraktivnější úsek Stvořidla s válci, vysokými vlnami a vratnými proudy), Jihlava, Oslava, Svatka a umělý kanál pod vodní nádrží Trnávka (svou délkou a spádem největší na světě) (Kraj Vysočina 2004, www.raft.cz).

Na Vysočině je velké množství rybníků a vodních nádrží. Největším rybníkem je Velké Dářko o rozloze 206 ha. Dnes slouží k chovu ryb a k rekreaci (Pohl a kol. 1996). K rekreačním účelům jsou využívány i rybníky Velký pařezitý rybník, Medlov, Sykovec, Rendlíček, Řeka, Horní a Dolní Kladiny ad. Vysočina se vyznačuje nepříznivými geologickými podmínkami pro výskyt a oběh podzemní vody, a proto za účelem hospodárného využívání dešťových a sněhových srážek bylo vybudováno několik přehradních nádrží, z nichž část je využívána k rekreaci (tab. 6). Kolem těchto nádrží se koncentrují objekty druhého bydlení (především chaty), ale i ostatní ubytovací zařízení.

Na území kraje byly také zbudovány údolní nádrže, které slouží jako zdroje pitné vody, např. Švihov je hlavním zdrojem vody pro Prahu, Vír a Mostiště zásobují vodou Brno a jeho okolí.

Tab. 6: Vodní nádrže na území kraje Vysočina

Název nádrže	Vodní tok	Vodní plocha [ha]	Rok uvedení do provozu	Hlavní účely nádrže
Pilská	Sázava	64,6	1962	P, O, R, I
Strž	Stržský potok	24,1	1954	P, O, I, R
Staviště	potok Staviště	15,3	1959	V, P, O
Sedlice	Želivka	40,6	1927	E, R
Švihov	Želivka	1670,0	1976	V, I
Trnávka	Trnava	103,0	1981	R
Nová Říše	Olsanský potok	51,0	1985	V
Vír I	Svatka	223,6	1958	V, O, E, P
Vír II	Svatka	12,3	1954	E
Hubenov	Maršovský potok	47,5	1971	V, P
Bítovčice	Křenický potok	1,7	1961	V
Lubí	potok Lubí	4,3	1961	V
Dalešice	Jihlava	480,0	1979	P, E, O, R
Mohelno	Jihlava	118,0	1978	E, I
Mostiště	Oslava	93,6	1960	V, P, E, O

Účel nádrže: I – rybochovný, O – ochrana před velkými vodami, P – zdroj vody pro průmysl, V – zdroj pitné vody, R – rekreační využití, E – energetické využití

Zdroj: Čech a kol. 2002

Celkový vzhled krajiny dotváří vegetace. Jeden z nejdůležitějších vztahů mezi vegetací a cestovním ruchem je určen skutečností, že vegetace výrazně ovlivňuje fyzionomii krajiny (zejména pak estetické aspekty celkového vzhledu krajiny, které působí jako činitel určující atraktivnost krajiny). Další vliv vegetace na rozvoj cestovního ruchu souvisí s jejími

zdravotními účinky, kromě toho má vegetace i důležité hygienické účinky (např. tlumení hladiny hluku, pozitivní působení na ovzduší) (Goldová 2004).

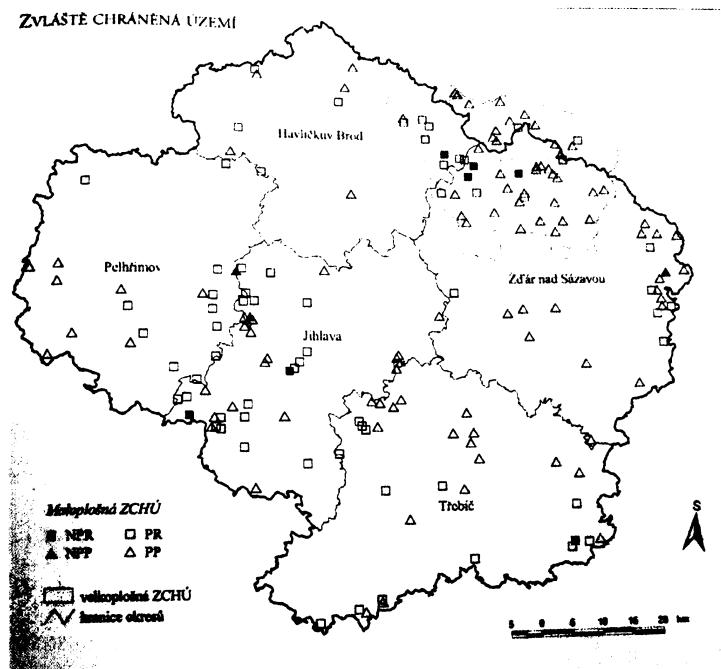
Krása krajiny na Vysočině spočívá v její proměnlivosti dané mozaikou lesů, luk, polí a vodních ploch. Vzhledem k drsnějšímu klimatu tohoto území není druhová pestrost jednotlivých biotopů příliš velká, celkový počet rostlinných a živočišných druhů je však díky pestrosti krajiny poměrně vysoký. Nadmořská výška oblasti se pohybuje od 300–800 m, proto se můžeme na poměrně nevelkém území setkat jak s teplomilnějšími druhy, tak s druhy podhorskými a horskými (Pohl a kol. 1996). Významným krajinným prvkem Českomoravské vrchoviny jsou lesy, protože pokrývají přes 30 % plochy tohoto území. Avšak původní smíšené lesy byly nahrazeny v průběhu 19. století rychle rostoucími smrkovými monokulturami, které dnes tvoří více než 90 % lesů. Základ fauny Českomoravské vrchoviny tak tvoří druhy vázané na lesní prostředí. Pro cestovní ruch jsou významné především některé druhy lovné zvěři, několik lokalit je vhodných pro sportovní rybolov.

K faktorům ovlivňujícím celkovou přitažливost území pro potenciální návštěvníky patří také kvalita životního prostředí (Goldová 2004). Kraj Vysočina se vyznačuje relativně zdravým a čistým prostředím, na zdejším životním prostředí se však projevují všechny důsledky násilně zavedené zemědělské velkovýroby v 50. letech 20. stol., kdy docházelo ke scelování pozemků, odlesňování a jednostrannému využívání zemědělské půdy s malým podílem luk a pastvin. Dále se negativně projevuje dálkový přenos škodlivin, znečištěování tekoucích povrchových vod z místních závodů a skládkování odpadů. Z hlediska ovzduší patří Vysočina k nejčistším oblastem republiky, neboť má výhodnou polohu daleko od největších center znečištění.

Protikladem devastace částí krajiny a velkých průmyslových oblastí je zřizování chráněných území. Jejich smyslem je zabezpečit další existenci poměrně zachovalých území naší země, v současnosti mají větší význam v souvislosti s rozvojem ekoturistiky. I přes vysokou kvalitu životního prostředí byly přírodovědecké hodnoty sledovaného regionu dlouho podceňovány. První chráněná území na Vysočině byla vyhlášena již na začátku 20. stol., ale vznikala nerovnoměrně a často se omezovala jen na pasivní konzervaci cenných objektů, druhů a společenstev. Změnu k aktivnímu přístupu ochrany přírody přinesly až nové právní předpisy a změna státní správy na začátku 90. let 20. stol. V kraji

Vysočina bylo k 30.11.2005 vyhlášeno 170 maloplošných zvláště chráněných území (7 národních přírodních rezervací, 3 národní přírodní památky, 69 přírodních rezervací, 91 přírodních památek – viz obr.) o celkové výměře více než 5 500 ha (Profil kraje Vysočina 2007). Dále se zde nacházejí dvě chráněné krajinné oblasti, Žďárské vrchy a Železné hory, z části přesahující do sousedních krajů. Většina zvláště chráněných území zatím není příliš využívána pro účely cestovního ruchu, důvodem je nízká atraktivita, ale i slabá propagace těchto míst. Výjimkou jsou PR Stvořidla, která patří nejznámějším a turisticky nejnavštěvovanějším lokalitám okresu Havlíčkův Brod, PR Křemešník s poutním kostelem, lyžařskou sjezdovkou a řadou značených turistických cest, NPR Mohelenská hadcová step aj. (podrobněji v Čech a kol. 2002). Značně využívaná je i CHKO Žďárské vrchy především v atraktivních lokalitách jako jsou Velké Dářko, Tři studně a Milovy, kde bylo evidováno 4 300 rekreačně využívaných objektů a špičková denní návštěvnost o prázdninách přesahuje 40 000 osob (Čech a kol. 2002).

Obr. 9: Zvláště chráněná území kraje Vysočina

Zdroj: Čech a kol. 2002.

Závěr této podkapitoly je věnován stručnému zhodnocení přírodního potenciálu k rekreačnímu využití za použití koeficientu rekreační významnosti (KRV). Na základě

struktury funkčního využívání půdního fondu, určující využitelnost území pro rekreaci vyplývá, že vyšších hodnot bude dosahováno v obcích s vysokým podílem lesních porostů, luk a pastvin a dále v blízkosti významných vodních zdrojů (např. Dalečín u vodní nádrže Vír, Krucemburk v blízkosti rybníku Řeka, Polnička nedaleko největšího rybníku Velké Dářko). Nejvyššími podíly rekreačně využitelných ploch na celkové rozloze jednotlivých obcí se vyznačuje oblast chráněných krajinných oblastí Žďárské vrchy a Železné hory, pro které je charakteristický vysoký podíl lesních porostů (např. obce Cikháj, Račín, Sklené a Tři Studně), avšak reálná rekreační využitelnost je omezena existencí CHKO. Naopak v jižní části okresu Třebíč hodnota celkové rekreačně využitelné plochy klesá pod 40 % ($KRV < 0,4$), což je dán vysokým podílem orné půdy, neboť tato oblast má nejpříznivější klimatický a půdní poměry k zemědělství (viz příloha 14).

6.1.1.2 Kulturně-historické předpoklady

Kulturně-historické předpoklady jsou dány především architektonickými památkami (např. hrady, zámky, památkové rezervace, církevní stavby, památníky, významné průmyslové stavby, skanzeny apod.), lidovými tradicemi a uměním (např. lidové kroje, lidová architektura, tradiční zvyky apod.), kulturními akcemi (divadelní, filmové, hudební festivaly, koncerty a další akce) a existencí významných míst jako jsou rodiště významných osobností a historická bojiště (Čertík a kol. 2001).

Region Vysočina disponuje širokou nabídkou hodnotných kulturně-historických památek, které jsou značně využívány návštěvníky. Z přitažlivých kulturních a historických památek na Vysočině můžeme na prvním místě jmenovat tři památky zapsané do Seznamu světového dědictví UNESCO: městskou památkovou rezervaci Telč, poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře u Žďáru nad Sázavou a židovskou čtvrt' a židovský hřbitov s bazilikou sv. Prokopa v Třebíči. Výčet dalších historických a kulturních paměti hodnotí by byl příliš dlouhý, za všechny bych tedy jmenovala alespoň městské památkové rezervace Jihlava a Pelhřimov, hrad v Lipnici nad Sázavou, Pernštejn, zámky v Jaroměřicích nad Rokytnou a Náměšti nad Oslavou. Významnými církevními stavbami jsou Želivský klášter, který je jeden ze čtyř dodnes činných mužských premonstrátských klášterů u nás, židovská synagoga a hřbitov v Ledči nad Sázavou a kostel Nanebevzetí Panny Marie v Polné, který patří mezi největší kostelní stavby v ČR (Pohl a kol. 1996).

Atraktivitu kraje na lokální úrovni zvyšují muzea, galerie a divadla (viz tab. 7), které poskytují kulturní vyžití. Především muzea a galerie však čelí problému nedostatečného zájmu veřejnosti (přitahují pouze úzký okruh návštěvníků). Výjimkou je Muzeum rekordů a kuriozit v Pelhřimově, které je jednou z nejznámějších atraktivit Pelhřimovska. Expozice vychází z originálních nápadů a výtvarů českých i zahraničních rekordmanů.

Tab. 7: Kulturní zařízení dle okresů kraje Vysočina v roce 2005

Okres	Muzea	Galerie	Divadla
Havlíčkův Brod	7	8	-
Jihlava	9	21	2
Pelhřimov	17	9	2
Třebíč	11	19	1
Žďár n. Sázavou	8	14	2
Vysočina celkem	52	71	7

Zdroj: Statistická ročenka kraje Vysočina 2006

Přitažlivost regionu mohou zvýšit také kulturní a sportovní akce. Každoročně se na Vysočině koná řada kulturních a sportovních akcí, které přitahují do regionu významné množství návštěvníků. Mezi nejznámější patří Světový pohár v běhu na lyžích a Zlatá lyže Českomoravské vrchoviny v Novém městě na Moravě, folkový hudební festival Prázdniny v Telči, kulturní a hudební festival Zámostí a Bramborobraní v Třebíči, Mezinárodní festival dokumentárního filmu v Jihlavě, Festival rekordů a kuriozit v Pelhřimově, kterého se pravidelně účastní desítky rekordmanů z několika zemí. Oblíbené jsou také tradiční poutě. Kromě zmíněných akcí se v kraji koná i mnoho dalších akcí, které však mají menší význam.

S ohledem na venkovský cestovní ruch jsou velmi přitažlivé památky lidové architektury, které se nachází ve vesnických památkových rezervacích a zónách (např. Dešov, Křižánky, Krátká, Boňov). Dochované soubory lidové architektury se nachází i v Praskolesích a Zhoři. Jediným skanzenem v kraji je Michalův statek v obci Pohled (okres Havlíčkův Brod), který přibližuje život, práci a zvyky rolníka v období 1648 – 1848. Skanzen lidových staveb Vysočina, známý pod neoficiálním názvem Veselý Kopec, se paradoxně nachází za hranicemi kraje Vysočina (nedaleko Hlinska, okres Chrudim). Jde o soubor zemědělských usedlostí, které dokládají způsob života a hospodaření drobných rolníků od poloviny 19. století do poloviny 20. století (www.rodinnevylety.cz).

Zajímavou atrakcí je westernové městečko Šiklův Mlýn se saloonem, kovárnou, hernou a úřadem šerifa z Ameriky konce 19. stol. Součástí je i velká westernová show s ukázkami kovbojského umění, práce s lasem, bičem a pistolí, drezúra koní a akční divadlo. Neméně navštěvovaným turistickým cílem je jihlavská ZOO.

Velkým nedostatkem kulturního potenciálu je, že mnoho kulturních památek není využíváno pro cestovní ruch. Několik zámků a panských sídel slouží v současnosti různým sociálním ústavům a léčebnám. Řada významných památek regionu je v současnosti pro účely cestovního ruchu nevyužitelná z důvodu špatného stavu. Mnohé mají za sebou těžkou historii v průběhu světových válek a v době komunismu. Mnoho z nich sloužilo a mnohdy dodnes slouží jako účelové budovy pro zemědělství nebo jako sklady. Jiné památky zase chátrají z důvodu nevyřešených vlastnických vztahů.

6.1.2 Selektivní potenciál

6.1.2.1 Urbanizační faktory

Kraj Vysočina se rozkládá na ploše o rozloze 6 796 km² (dle ČSÚ Jihlava k 31.12.2006) a na tomto území žilo k 31.12.2006 511 645 obyvatel (ČSÚ Jihlava). Hustota zalidnění tedy byla 75,3 obyvatel/km², tato hodnota je 3. nejnižší v Česku. Nejnižší hustota zalidnění je v severní části kraje v okresech Havlíčkův Brod a Žďár nad Sázavou.

Vymezené území je tvořeno 704 obcemi, z nichž největší je krajské město Jihlava, které je se svými 50 916 obyvateli (dle ČSÚ Jihlava k 1.1.2007) relativně nejmenším krajským městem, neboť podíl na populaci kraje činí pouhých 10 %. Pro kraj Vysočina je charakteristická rozdrobená sídelní struktura, vyznačující se značným počtem malých obcí, osad a samot. Zvlášť typický je tento charakter osídlení pro vyšší nadmořské polohy zejména na západě a severu kraje (Vývoj lidských zdrojů v kraji Vysočina v letech 2000 až 2005 2006). V obcích do 500 obyvatel, které představují téměř 80 % všech obcí kraje, žije přes 20 % obyvatel (tab. 8). Tento typ osídlení zvyšuje atraktivitu regionu především vzhledem k měkkým formám cestovního ruchu a tedy i venkovskému cestovnímu ruchu. Infrastruktura cestovního ruchu se však stále koncentruje do největších měst a jejich okolí. Města plní většinu obslužných funkcí.

Tab. 8: Sídelní struktura podle velikostních skupin obcí k 31.12.2005

Velikost obce	Počet obcí	% obcí	Počet obyvatel	% obyv.
-199 obyv.	336	47,73	39 217	7,68
200–499 obyv.	212	30,11	63 833	12,50
500–999 obyv.	90	12,78	62 722	12,28
1 000–1 999 obyv.	35	4,97	47 631	9,33
2 000–4 999 obyv.	13	1,85	43 500	8,52
5 000–9 999 obyv.	10	1,42	66 557	13,03
nad 10 000 obyv.	8	1,14	187 307	36,66

Zdroj: Kraje České republiky v roce 2005

K rozvoji cestovního ruchu v regionu je nutná vzájemná komunikace a spolupráce mezi jednotlivými obcemi a městy. Na Vysočině vznikají sdružení měst a obcí, jejichž cílem je prosazování společných zájmů v různých oblastech, mezi něž patří i cestovní ruch. Sdružením do mikroregionů obce posilují svou konkurenceschopnost vůči větším městům a společnou prezentací dosahují většího efektu než samostatnými aktivitami. Na území kraje Vysočina se nachází 43 mikroregionů, z nichž většina má za cíl i spolupráci v oblasti cestovního ruchu (www.risy.cz).

6.1.2.2 Demografické faktory

Vývoj počtu obyvatel kraje Vysočina byl v minulém století poznamenán politickými i ekonomickými vlivy. K výraznému poklesu počtu trvale bydlícího obyvatelstva došlo po skončení druhé světové války, kdy bylo vysídleno německé obyvatelstvo z oblasti Jihlava – Štoky – Havlíčkův Brod a navíc mnoho rodin odešlo osídlovat pohraničí a také do měst v rámci realizace tzv. socialistické industrializace. Opuštěný bytový fond je později využíván k rekreaci (chalupaření). Naopak příliv obyvatel provázel stavbu a provoz továrny Žďas a energetického komplexu Dukovany – Dalešice (Pohl a kol. 1996). V 90. letech a na počátku třetího tisíciletí je patrná populační stagnace. Kvůli rozdílům v úmrtnosti a porodnosti dochází každoročně k úbytku počtu obyvatel, který není dostatečně kompenzován ani imigrací. Výsledkem nízkého přirozeného přírůstku je vylidňování malých obcí a následné zhoršování kvality i kvantity poskytovaných služeb. Na druhou stranu opuštěné domy skýtají potenciál pro venkovský cestovní ruch, především druhé bydlení.

Důsledkem populační stagnace je postupné stárnutí obyvatelstva. Snižuje se hlavně podíl populace do 14 let. Souhrnně se charakter věkového složení obyvatelstva hodnotí prostřednictvím tzv. indexu stáří, vypočteného jako poměr osob starších 65 let k počtu osob ve věku 0 – 14 let, násobeno stem (Kalibová 2001). V kraji Vysočina dosahoval index stáří v roce 2005 hodnoty 93,6 (spočteno dle údajů Statistické ročenky kraje Vysočina 2006), v ČR 97. Průměrný věk se plynule zvyšuje a k 31.12.2005 činil 39,5 (celorepublikový průměr 40 let). Z hlediska poptávky po venkovském cestovním ruchu není věk rozhodující. Sice můžeme říci, že agroturistická zařízení vyhledávají především rodiny s dětmi, ale např. druhé bydlení je oblíbené i u skupin obyvatelstva vyššího věku.

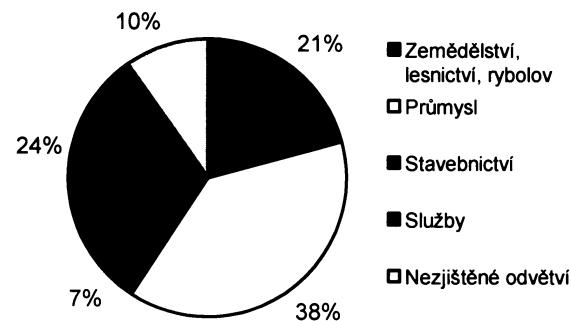
Mezi jeden z hlavních předpokladů rozvoje cestovního ruchu patří dobrá úroveň vzdělanosti obyvatelstva (Čertík a kol. 2001). Úroveň dosaženého vzdělání výrazně ovlivňuje rekreativitu obyvatel. Vzdělanostní struktura obyvatelstva studovaného regionu se vyvíjí příznivě, dochází k růstu podílu obyvatel starších 15 let se středoškolským a vyšším vzděláním (dle SLDB 2001 34 %), ale i přesto je tento podíl pod celorepublikovým průměrem (37,3 %).

Ve vývoji odvětvové struktury zaměstnanosti můžeme zaznamenat velké změny (obr. 10 a 11), které souvisí s transformačními procesy. Základním rysem je pokles zaměstnanosti v priméru a sekundéru ve prospěch terciérního sektoru. Přes tyto obrovské změny v odvětvové struktuře zaměstnanosti je třeba říci, že dynamika změn v kraji byla nižší než v rámci celé ČR. Především přesuny pracovní síly ze sekundéru do terciéru nedosáhly celostátní intenzity. Přestože klimatické i půdní podmínky pro moderní zemědělskou výrobu nejsou na značné části rozlohy kraje optimální, zaměstnání v tomto odvětví zde nalézá ze všech krajů největší podíl ekonomicky aktivních obyvatel, více než trojnásobný oproti průměru ČR. V roce 2003 bylo v kraji registrováno 7 800 samostatně hospodařících rolníků. Reálný stav však bude pravděpodobně nižší, neboť někteří tak učinili pouze z restitucních důvodů, bez záměru provozování zemědělské činnosti (Regionální portréty – Vysočina). Přesto je počet soukromě hospodařících zemědělců poměrně vysoký a představuje potenciál pro provozování agroturistiky.

Z hlediska cestovního ruchu je významná zaměstnanost v pohostinství a ubytování (i když tato hodnota nepředstavuje celkovou zaměstnanost v cestovním ruchu). Podle údajů ČSÚ z roku 2001 bylo v pohostinství a ubytování zaměstnáno 2,9 % ekonomicky aktivního

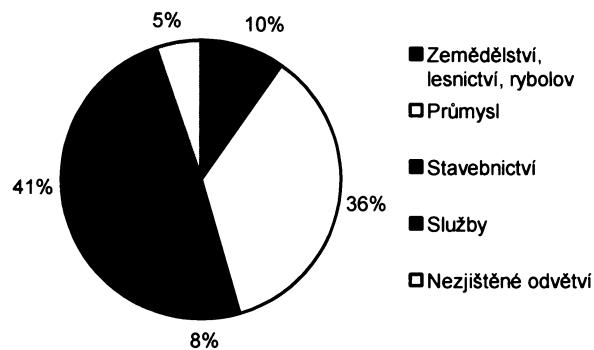
obyvatelstva kraje Vysočina, tato hodnota je v rámci Česka podprůměrná (3,8 %), dokonce je nejnižší ze všech krajů ČR.

Obr. 10: Ekonomicky aktivní podle odvětví v kraji Vysočina v roce 1991

Zdroj: SLDB 1991 – okres Havlíčkův Brod, Jihlava, Pelhřimov, Třebíč, Žďár n. Sázavou

Obr. 11: Ekonomicky aktivní podle odvětví v kraji Vysočina v roce 2001

Zdroj: SLDB 2001 – kraj Vysočina 2003

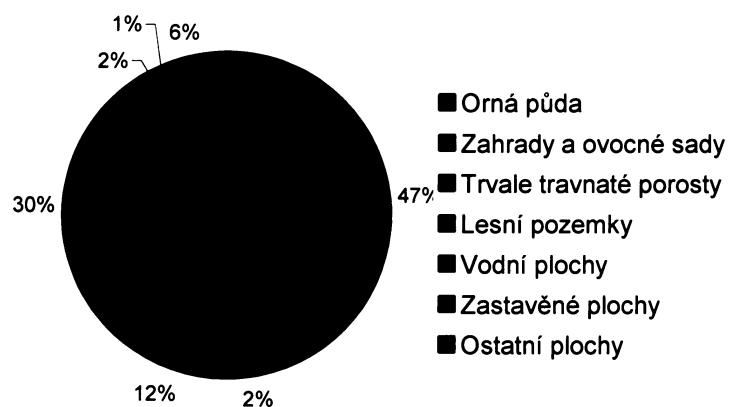
6.1.2.3 Sociálně-ekonomické faktory

Struktura hospodářství kraje Vysočina je ovlivněna historickým vývojem a zdejšími přírodními podmínkami. Z hospodářského hlediska patří kraj Vysočina k méně významným oblastem Česka, region je průmyslově-zemědělského charakteru.

Mezi hospodářská odvětví vykazující v posledních letech nejvyšší dynamiku se řadí průmyslová výroba, která má významný pozitivní dopad na celou ekonomickou sféru kraje. Nejvýznamnějšími průmyslovými obory na Vysočině jsou strojírenství a potravinářský průmysl. Průmyslové aktivity jsou koncentrovány především na okrajích měst, a proto ani větší průmyslové závody nenarušují cestovní ruch. Příkladem integrace průmyslu a cestovního ruchu může být Jaderná elektrárna Dukovany, která je částečně zpřístupněna formou exkurzí. Jadernou elektrárnu navštíví ročně cca 30 000 návštěvníků (www.jetemelin-dukovany.cz).

Přírodní podmínky studovaného regionu poskytují jen průměrné předpoklady pro rozvoj zemědělství, přesto zemědělská výroba hraje důležitou roli v hospodářství regionu, o čemž svědčí vysoký podíl zemědělsky využívané půdy (obr. 12). I když zemědělství kraje Vysočina prošlo obdobím privatizace a transformace, mohu i nadále konstatovat, že stále převládá velkovýrobní způsob hospodaření. Rozhodující podíl na zemědělské výrobě kraje tak mají především transformovaná zemědělská družstva a dále různé další obchodní společnosti typu a.s., s.r.o. apod., které vznikly privatizací bývalých státních statků nebo privatizací části zemědělských družstev (Profil kraje Vysočina 2007). Hlavním faktorem, který ovlivnil vývoj i stav agroturistiky na Vysočině i v celé ČR, byl proces kolektivizace zemědělství. Právě převažující velkovýroba nedává velké možnosti rozvoji agroturistiky, chybí zejména typické rodinné statky, které byly v období před rokem 1989 likvidovány.

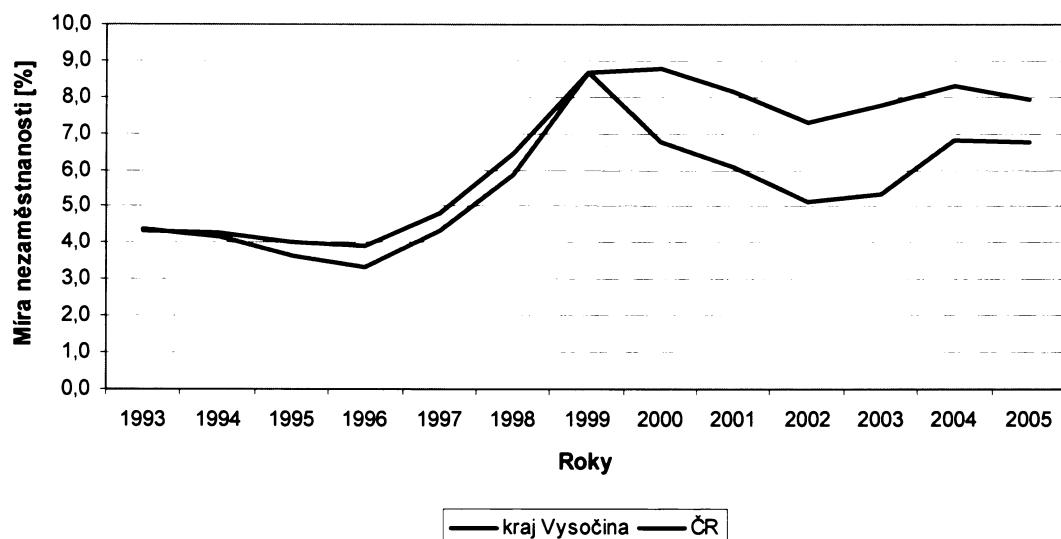
Obr. 12: Struktura druhů pozemků na Vysočině

Zdroj: Statistická ročenka kraje Vysočina 2006

Míra nezaměstnanosti na Vysočině (6,8 % v roce 2006) se pohybuje pod průměrnou hodnotou za celé Česko (7,9 %) (Trh práce ČR 1993–2005). Uvnitř kraje však existuje velká diferenciace. Na Pelhřimovsku je nezaměstnanost výrazně podprůměrná, na Třebíčsku naopak vysoce nadprůměrná. Vývoj nezaměstnanosti v kraji Vysočina můžeme pozorovat na obr. 13 – situace na trhu práce je ve srovnání se stavem v celém Česku dlouhodobě příznivá. Naopak průměrná měsíční mzda v regionu je druhá nejnižší v rámci Česka (Regionální portréty – Vysočina) a rozdíly v absolutní hodnotě se stále zvyšují, z toho vyplývá i nižší životní úroveň obyvatelstva, která podle M. Páskové a J. Zelenky (2002) snižuje možnosti účasti jednotlivců (rodiny) na cestovním ruchu.

Obr. 9: Vývoj míry nezaměstnanosti v kraji Vysočina a v ČR

Zdroj: Trh práce v ČR 1993–2005

6.1.3 Realizační potenciál

6.1.3.1 Komunikační síť

Doprava je jedním z nejdůležitějších faktorů rozvoje cestovního ruchu. Dopravní infrastruktura a dopravní prostředky pohyb účastníků cestovního ruchu zrychlují a usnadňují. Na straně druhé může doprava představovat hrozbu pro zdraví a život lidí i životní prostředí.

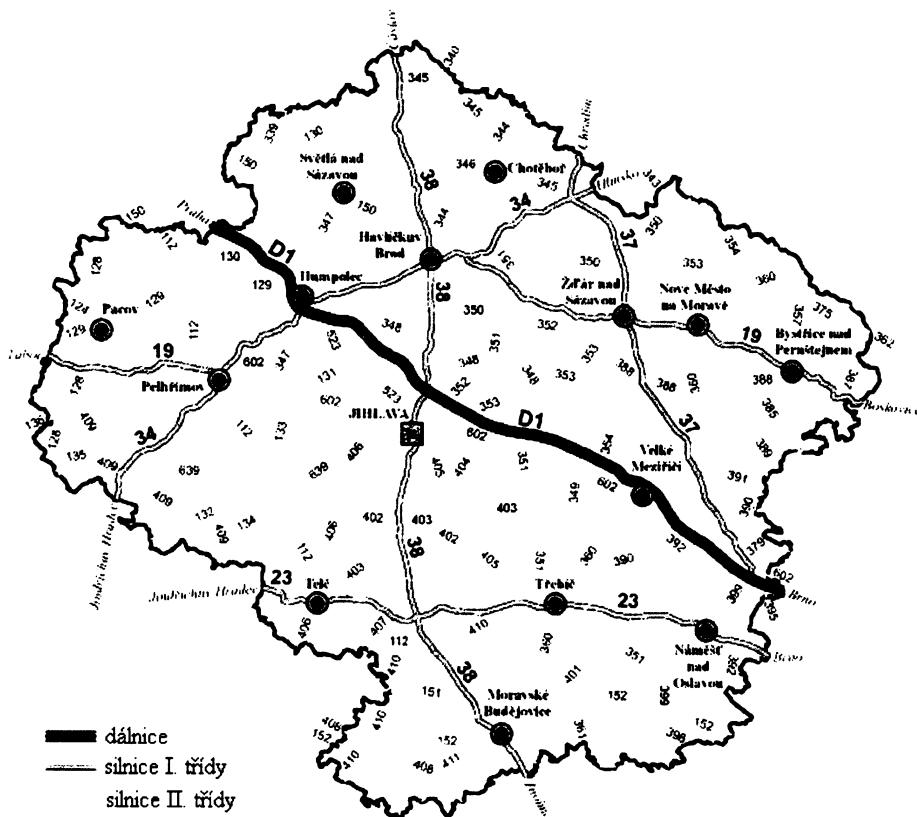
Silniční síť (obr. 14) má nezastupitelnou funkci při rozvoji cestovního ruchu regionu především v souvislosti s prudkým rozvojem silniční dopravy (hlavně individuální automobilové). Silniční síť Vysočiny je poměrně hustá – 0,75 km silnic na km² – a zajišťuje propojení všech obcí. Kraj Vysočina se geograficky nachází v centrální části republiky a územím kraje prochází důležité dálkové linie mezinárodního i národního významu s výrazným podílem tranzitu. K nejvýznamnějším dopravním spojnicím v silniční dopravě patří dálnice D1 (E50 a E65) Praha – Brno, protínající území kraje v délce 93 km od severozápadu k jihovýchodu (součást silniční části IV. panevropského multimodálního koridoru), a silnice č. I/38 (E59) jako historická tradiční cesta Praha – Vídeň. Do evropské silniční sítě je zařazena ještě silnice I/34 v úseku Jindřichův Hradec – Humpolec jako E551 (důležitá spojnica jižních a východních Čech). Silniční síť a její konfigurace je výsledkem

historického vývoje sídel a jejich vzájemných vazeb. Kraj Vysočina je charakteristicky polycentrickou strukturou, přičemž mezi hlavními jádry osídlení (Jihlava, Třebíč, Havlíčkův Brod, Žďár nad Sázavou, Pelhřimov) nejsou velké rozdíly. To se projevuje v charakteru konfigurace silniční sítě, která je typická svým radiálním uspořádáním vůči těmto historickým sídlům (Profil kraje Vysočina 2007).

V důsledku dlouhodobého nedostatku finančních prostředků na opravy a údržbu je stavební stav silniční sítě velmi špatný a její kvalita se až na řídké výjimky i nadále zhoršuje. Na základě analýzy Sledování stavů povrchu vozovek vyplynulo, že 22 % silnic II. a III. třídy je v havarijném stavu a 32 % ve stavu nevyhovujícím (Profil kraje Vysočina 2007). Tato skutečnost může negativně ovlivnit další hospodářský rozvoj regionu, včetně rozvoje cestovního ruchu.

Hromadná autobusová doprava umožňuje pravidelné spojení všech míst regionu a nachází své uplatnění i v rámci cestovního ruchu. Síť autobusových linek je hustá a města jsou spojena dálkovými linkami téměř se všemi velkými městy v republice. Avšak podobně jako v jiných oblastech ČR dochází k snižování počtu spojů, což má negativní dopad i na cestovní ruch. Nevyhovující je spojení především do malých obcí, kde se realizuje venkovský cestovní ruch.

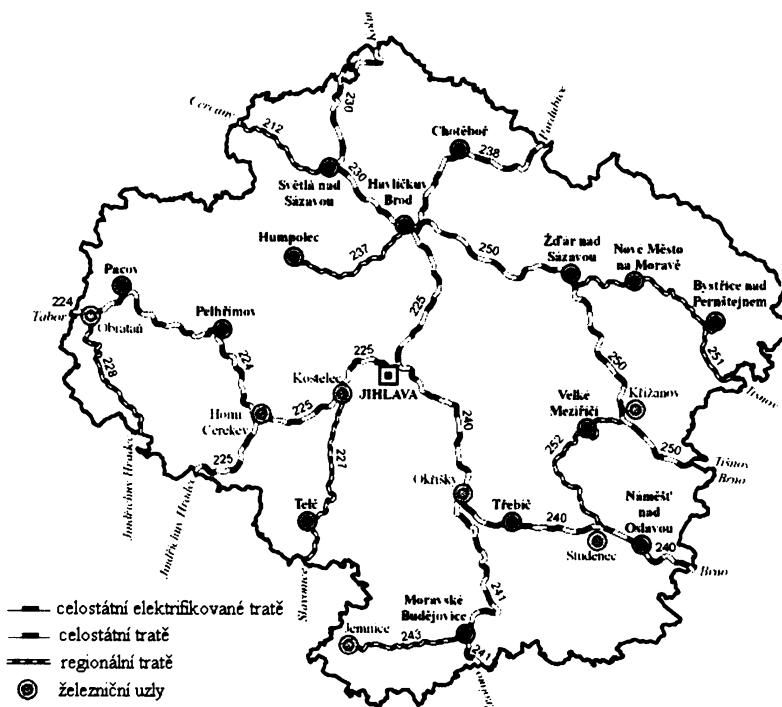
Obr. 14: Silniční síť kraje Vysočina (bez silnic III. třídy)

Zdroj: Profil kraje Vysočina 2007

Železniční síť (obr. 15) v kraji je konfigurována hvězdicovitě se dvěma centry – Jihlavou a Havlíčkovým Brodem. Významnou součást české železniční infrastruktury tvoří tah Havlíčkův Brod – Žďár nad Sázavou – Křižanov. Velmi důležitá je jeho tranzitní role jak v dálkové osobní tak i nákladní dopravě. Dle údajů poskytnutých dopravci je na území kraje Vysočina ročně přepraveno více než 12 milionů cestujících, přičemž průměrná vzdálenost přepravy jednoho cestujícího se pohybuje kolem 28 kilometrů (Profil kraje Vysočina 2007). V rámci cestovního ruchu je železniční doprava využívána jen málo, výjimku představuje úzkokolejná dráha z Jindřichova Hradce přes Kamenici nad Lipou do Obrataně. V letních měsících se vypravují na trať historické parní vlaky a na kamenickém nádraží se objevují hasiči v dobové zbroji (Langerová 2004).

Obr. 11: Železniční síť kraje Vysočina

Zdroj: Profil kraje Vysočina 2007

6.1.3.2 Infrastruktura cestovního ruchu

Infrastruktura cestovního ruchu slouží zcela anebo z části cestovnímu ruchu. Zařízení infrastruktury cestovního ruchu členíme na základní a doplňková. Tato zařízení z hlediska časového aspektu mohou být trvalá a sezónní (Mirvald a kol. 1994). Mezi základní zařízení řadíme ubytovací a stravovací služby. Význam těchto základních zařízení, která jsou nezbytnou podmínkou realizace cestovního ruchu, spočívá ve schopnosti přitahovat další zařízení – obchody, kulturní, sportovní a zábavní zařízení. Doplňková zařízení jsou sportovní, kulturní a zábavní zařízení. Podrobnou klasifikaci doplňkových zařízení poskytuje práce A. Drahošové (2002).

Z pohledu cestovního ruchu a rekreace je na Vysočině patrná tendence koncentrace infrastruktury cestovního ruchu do několika nejvýznamnějších středisek, zejména do okresních měst, turisticky významných měst a rekreačních středisek.

Ubytovací zařízení

Možnosti regionální statistiky cestovního ruchu jsou v současné době velice omezené. Nedostatek podrobnějších a přesných informací se odráží i ve statistických údajích týkajících se ubytovacích zařízení. Údaje týkající se kapacity a struktury ubytovacích zařízení uváděné v tab. 9 a tab. 10 jsou tedy orientační a mohou se částečně odchylovat od skutečnosti. Mnoho soukromých ubytovacích zařízení není vůbec evidováno a problematická je i evidence objektů druhého bydlení. Navíc lůžková kapacita objektů individuální rekreace je pouze odhadnuta na základě předpokladu, že jednomu objektu v průměru odpovídá 5 lůžek (Bičík a kol. 2001).

Tab. 9: Kapacita ubytovacích zařízení cestovního ruchu podle okresů kraje Vysočina

Okresy	HUZ	Pokoje	Lůžka	Místa pro stany a karavany	ODB	Lůžka
Havlíčkův Brod	47	771	2 301	1 014	6 725	33 625
Jihlava	59	1 093	2 906	270	5 055	25 275
Pelhřimov	66	1 042	3 381	400	5 253	26 175
Třebíč	61	1 043	3 063	819	5 013	25 065
Žďár n. Sázavou	120	2 448	7 132	847	6 978	34 890
Kraj Vysočina celkem	353	6 397	18 783	3 150	29 024	145 030

Zdroj: HUZ – Statistická ročenka kraje Vysočina 2006 (údaje k 31.12.2005)

ODB – Statistický lexikon obcí České republiky 2005, databáze ČÚZK (údaje k 1.3.2001)

Rozmístění hromadných ubytovacích zařízení (HUZ) v rámci kraje je značně nerovnoměrné. Více jak 1/3 je jich soustředěna na Žďársku, především v okolí vodních ploch (např. Velké Dářko) a ve Žďárských vrších. Většina HUZ je koncentrována do okresních měst, výjimkou je Telč nebo rekreační oblast v okolí přehradní nádrže Trnávka na Pelhřimovsku (Vystoupil a kol. 2006). ODB bydlení jsou rozmištěny poměrně rovnoměrně.

Tab. 10: Struktura hromadných ubytovacích zařízení cestovního ruchu podle okresů k 31.12. 2005

Okresy	Hotely a podobná zařízení	Kempy	Chatové osady a turistické ubytovny	Ostatní zařízení jinde nespecifikovaná
Havlíčkův Brod	18	7	9	13
Jihlava	35	2	10	12
Pelhřimov	22	6	12	26
Třebíč	24	8	16	13
Žďár n. Sázavou	55	6	14	45
Kraj Vysočina	154	29	61	109

Zdroj: Statistická ročenka kraje Vysočina 2006

Ve srovnání s ostatními kraji Česka kraj Vysočina v počtu ubytovacích zařízení i v počtu lůžek v těchto zařízeních značně zaostává (méně ubytovacích zařízení je pouze v kraji Olomouckém a Zlinském). Samotná kapacita zařízení však není postačujícím indikátorem pro posouzení ekonomických přínosů cestovního ruchu pro region. Z tohoto pohledu je důležité využití těchto kapacit, tedy vytíženosť zařízení a obsazenost lůžek v průběhu roku. V kraji Vysočina se pohybuje čisté využití lůžek okolo 25 % (Ročenka cestovního ruchu, ubytování a pohostinství 2005). Mezi jednotlivými lokalitami a zařízeními však existují velké rozdíly.

Kvalita poskytovaných služeb v ubytovacích zařízeních se sice neustále zlepšuje, ale celkově mnoho zařízení nedosahuje příslušného mezinárodního standardu ve své kategorii. V kraji úplně chybí pětihvězdičkové hotely a čtyřhvězdičkové jsou v kraji pouze 3. Ale vzhledem k tomu, že studovaný region je z více než 80 % navštěvován domácími turisty, se nejeví tento počet tak hrozivý. Naopak nepříznivý trend lze sledovat ve vývoji průměrného počtu přenocování a průměrné doby pobytu, které se každoročně snižují.

Stravovací zařízení

Stravovací zařízení se od ubytovacích liší především tím, že nejsou využívána pouze turisty, ale i místním obyvatelstvem. Kraj Vysočina disponuje v rámci Česka podprůměrným počtem stravovacích zařízení, soustřeďuje pouze cca 4,5 % z celkového počtu pohostinských provozoven. Jejich rozmístění je s výjimkou okresu Pelhřimov

poměrně rovnoměrné (tab. 11), avšak úroveň poskytovaných služeb v jednotlivých zařízení je velice rozličná. Na území kraje se nachází jak zařízení se stravovací funkcí (restaurace, jídelny), zařízení zábavní a společenská (vinárny, bary, kavárny, cukrárny) a zařízení s funkcí doplňkového stravování (bufety, kiosky), která nabízí jak světovou, tak i tradiční českou kuchyni v nejrůznější kvalitě.

Tab. 9: Pohostinské provozovny podle okresů kraje Vysočina v r. 2001

Okresy	Celkem	v tom:			Provoz	
		s podáváním jidel	s podáváním nápojů	s ostatními službami	celoroční	sezónní
Havlíčkův Brod	223	84	132	7	201	22
Jihlava	234	75	145	14	222	12
Pelhřimov	167	60	96	11	154	13
Třebíč	264	90	166	8	242	22
Žďár n. Sázavou	281	88	179	14	255	26
Kraj Vysočina	1 169	397	718	54	1 074	95

Zdroj: Ročenka cestovního ruchu, ubytování a pohostinství 2005

V posledních deseti letech došlo k nárůstu stravovacích kapacit, a to nejen v exponovaných turistických střediscích, ale i na dalších místech regionu. Největší kumulace stravovacích zařízení je především ve větších městech a ve střediscích cestovního ruchu. Kvalita nabízených služeb se vlivem konkurenčního prostředí mírně zlepšuje. Především ve městech postupně vznikají zařízení s vysokou úrovní služeb i dobrou kvalitou obsluhy.

Z hlediska venkovského cestovního ruchu hrají stravovací zařízení velice důležitou roli, neboť většina ubytovacích zařízení nenabízí stravování především z důvodu, že stravovací služby jsou živností koncesovanou, která vyžaduje prokázání odborné způsobilosti, a finanční náročnosti vybavení kuchyně dle platných norem. Vlastní stravování upřednostňují zejména chataři a chalupáři, kteří často využívají surovin dovezených z místa bydliště nebo místních stravovacích zařízení.

Doplňková infrastruktura

Mezi doplňková zařízení řadíme sportovní, kulturní a zábavní zařízení. O kulturních zařízeních bylo pojednáno již v kapitole 6.1.1.2 (s. 56), a proto se nyní zaměřím především na sportovní zařízení.

Na Vysočině se nachází celkem 1 254 sportovních zařízení (Statistická ročenka kraje Vysočina 2006). Význam těchto zařízení pro cestovní ruch v posledních letech stále stoupá v souvislosti s novými trendy v trávení volného času. Sportovní aktivita v době dovolené je stále více populární. V souvislosti s těmito trendy se rozšiřuje síť fitness center, bazénů a koupališť a ve venkovských oblastech se rozvíjí i nabídka pro milovníky hipoturistiky.

Kapacita většiny sportovních zařízení je dostatečná, avšak kvalitní sportovní zařízení se podobně jako ubytovací a stravovací zařízení koncentrují zejména do velkých měst a jejich přístupnost ze vzdálenějších míst je omezená dopravní dostupností. Mimo okresní města je důležitá činnost sportovních jednot a klubů, které jsou především na venkově základem veřejné tělovýchovy, ale také organizátorem společenského a kulturního života. Vybavenost sportovišti pro širší veřejnost je kraj Vysočina ve srovnání s celou Českou republikou mírně nadprůměrná (vztaženo k počtu obyvatel – viz tab. 12).

Tab. 12: Přehled vybraných sportovních zařízení v okresech kraje Vysočina k 31.12.2005

Okres	Tělocvičny	Stadiony	Zimní stadiony	Koupaliště a bazény	Hřiště
Havlíčkův Brod	62	6	5	14	164
Jihlava	58	6	2	6	131
Pelhřimov	42	11	2	32	115
Třebíč	74	11	3	25	188
Žďár n. Sázavou	82	9	6	23	187
kraj Vysočina	318	43	18	100	785
na 10 000 obyv.	6,23	0,84	0,35	1,96	15,4
Česká republika	5 235	987	214	1 270	9 878
na 10 000 obyv.	5,11	0,96	0,21	1,24	9,64

Zdroj: Profil kraje Vysočina 2007, Statistická ročenka kraje Vysočina 2006

Z hlediska sportovního využití poskytuje kraj Vysočina účastníkům venkovského cestovního ruchu nepreberné množství sportovních aktivit (od pěší turistiky, cykloturistiky, přes vodní a zimní sporty až po hipoturistiku, rybaření).

Region je protkán poměrně hustou sítí turistických cest různého stupně náročnosti, pro něž je charakteristický relativně členitý terén. Trasy o délce 2 900 km (dle KČT – Vysočina) propojují jednotlivá střediska regionu i atraktivity cestovního ruchu. Systém značení vychází z tradičního značení Klubu českých turistů.

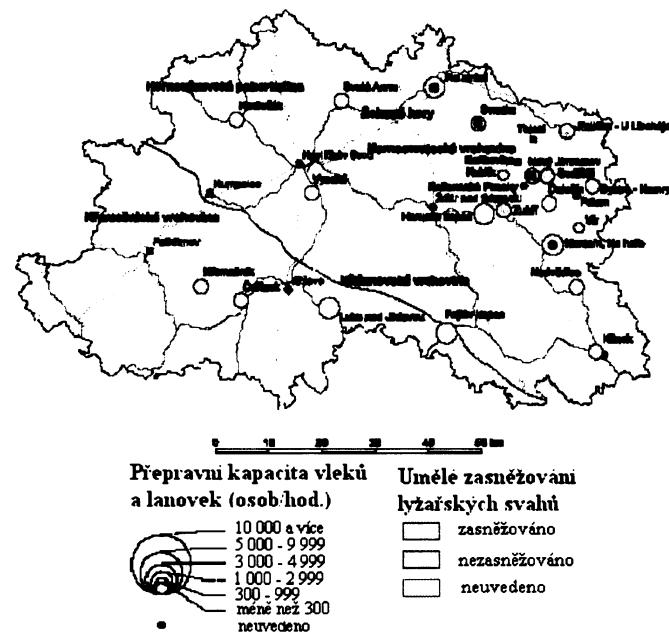
Zajímavým, a přitom stále oblíbenějším prostředkem, k rozšíření znalostí o daném území jsou naučné stezky, které seznamují návštěvníky s ucelenými částmi přírody, historie a krajiny. V současnosti se na Vysočině nachází 14 naučných stezek, které se zaměřují především na historii a přírodu. K nejznámějším a turisticky nejnavštěvovanějším patří naučné stezky v CHKO Žďárské vrchy a Železné hory. Unikátem v ČR i celé střední Evropě je naučná stezka věnovaná mravencům. Podrobněji o naučných stezkách informují turistické webové stránky kraje (<http://extranet.kr-vysocina.cz/turista>). Na území regionu se také rozvíjí projekt Stezky dědictví, který propojuje síť monumentů přírodního a kulturního dědictví venkova. Tyto stezky jsou různě zaměřeny z hlediska tématu i dopravy (hipoturistika, cykloturistika aj.). Zajímavým projektem jsou „zelené stezky“, tzv. greenways, což jsou trasy, komunikace nebo přírodní koridory, využívané v souladu s jejich ekologickou funkcí a potenciálem pro sport, turistiku a rekreaci. Přináší užitek v oblasti ochrany přírody a kulturního dědictví. Od roku 2002 funguje Greenway řemesel a vyznání Jindřichův Hradec – Telč - Slavonice, která připomíná řemeslné tradice a propojuje tradiční řemeslné dílny, galerie, venkovská lidová muzea a umělecké dílny.

Charakter a pestrost krajiny má velice dobré podmínky pro rozvoj cykloturistiky, která se stává stále oblíbenější formou turistiky. Ta může být v přírodně atraktivním prostředí regionu vnímána jako významný rozvojový prvek. Turisté mohou v současnosti využít 2 246 km značených cyklotras (www.kr-vysocina.cz), jejich délka se však na území regionu stále zvyšuje. Městské a obecní úřady pracují na přípravě nových cyklotras a jejich napojení na trasy sousedních regionů. Většina tras vede po vedlejších silnicích, místních komunikacích a lesních komunikacích. Vysočinou prochází mezinárodní trasa Eurovelo č. 4, několik tras národních (např. č. 16 Slavonice – Telč – Jihlava – Přibyslav – Hlinsko, Posázavská trasa č. 19) a hustá síť cyklostezek, ale existují i tématické trasy vázané na atraktivity cestovního ruchu (např. Mlynářská stezka, jejímž hlavním tématem je historie mlynářství) (více na www.cykloserver.cz, www.cyklostrategie.cz).

V kraji Vysočina je vysoká koncentrace vodních ploch, žádná z nich však nedosahuje nadregionálního významu. K nejnavštěvovanějším vodním plochám patří rybníky na Žďársku (Velké Dářko, Medlov, Sykovec) a Žirovnicku (Velký Pařezitý, Velký Řečický) a přehradní nádrže Trnávka a Sedlice. Mnoho vodních ploch je vhodných k rybaření (podrobnosti o revírech www.mrk.cz, www.rybsvaz.cz). Z hlediska vodní turistiky patří k nejvyužívanějším úsekům řeka Sázava (od Velkého Dářka) (Vystoupil a kol. 2006).

Pro zimní turistiku a sporty je vhodná většina území, zejména pro běžecké lyžařské sporty. Okresy Havlíčkův Brod, Jihlava, Pelhřimov a Třebíč však disponují pouze několika lokálními lyžařskými středisky (Křemešník, Křešín, Božejov, Melechov, Javořice, Čerínek) a velice nízkým počtem udržovaných běžeckých tratí. Naopak výjimečné je postavení CHKO Žďárské vrchy, která je lyžařskou oblastí celostátního významu (hlavní střediska Nové Město na Moravě, Fryšava, Tři Studně, Rokytno, Sněžné – viz obr. 16). Obtížnost sjezdovek je nízká až střední, proto jsou vhodné obzvláště pro začátečníky nebo rodiny s dětmi.

Obr. 16: Kapacita a vybavenost lyžařských středisek na Vysočině

Zdroj: Vystoupil a kol. 2006

Ve venkovských oblastech regionu existují dobré předpoklady pro rozvoj hipoturistiky, který od roku 2005 podporuje i Kraj Vysočina (projekt Hipostezky na Vysočině). V souvislosti s tím byl vydán průvodce Koňské stanice v kraji Vysočina (2006) s přehledem všech stanic v kraji se základními charakteristikami. Na území kraje se nachází 173 koňských stanic (tab. 13), z nichž většina (kromě 3) poskytuje kromě projížděk a ustájení koní i ubytování. 83 z nich však nabízí pouze možnost stanování. Domnívám se, že spíše než o kempy se zázemím se jedná jen o poskytnutí prostoru k postavení stanu, tomu odpovídá i symbolická cena (výjimečně přes 50 Kč, nejčastěji zcela zdarma). Závažným současným problémem je nefungující síť hipostezek a jejich vzájemné propojení i napojení na koňské stezky sousedních regionů. V současnosti probíhá mapování jezdeckých stezek, na základě něhož by měl vzniknout návrh nových hipostezek.

Tab. 11: Koňské stanice v okresech kraje Vysočina

Okres	Počet koňských stanic
Havlíčkův Brod	30
Jihlava	30
Pelhřimov	27
Třebíč	51
Žďár n. Sázavou	35
Kraj Vysočina celkem	173

Zdroj: Koňské stanice v kraji Vysočina 2006

Informační služby

V současnosti je úspěch v oblasti cestovního ruchu (tedy i venkovského) velice úzce spojen s propagací a informovaností. Účinná propagace regionu spočívá ve společné tvorbě a propagaci produktů, které jsou pro daný region typické. Tento společný přístup podnikatelské sféry a místní správy je označován jako destinační management. Místo klasického konkurenčního boje je uplatňována společná nabídka, která je atraktivnější a lépe reaguje na potřeby a přání zákazníků.

Turistický informační systém je tvořen především turistickými informačními centry. V regionu působí 41 turistických informačních center s celoročním provozem (Profil kraje Vysočina 2007). V návaznosti na rozvoj informačních technologií jsou všechna střediska vybavena počítači a napojena na internet. Tato informační střediska poskytují služby různého zaměření – vedle poskytování informací o přírodních a turistických zajímavostech,

o službách a o kulturním dění, zprostředkovává většina z nich ubytování hostů, některá vydávají vlastní noviny a další tiskoviny. Spolupráce jednotlivých informačních center však není dostačující. Jednotlivá centra propagují pouze své město a blízké okolí. Pro zlepšení komunikace mezi informačními středisky a informovanosti návštěvníků je nutné vybudovat jednotný regionální informační systém a zajistit jeho provázanost na celorepublikové informační systémy v cestovním ruchu.

Stále více využívaným zdrojem informací jsou internetové stránky. Jednotlivé stránky se však liší v množství poskytovaných informací i v kvalitě zpracování. Region jako celek propaguje stránka zřízená Krajem Vysočina (<http://extranet.kr-vysocina.cz/turista>). Propagaci regionu na internetu zajišťují také jednotlivá města a obce svými stránkami.

V současnosti existuje také celá řada internetových stránek poskytujících informace o ubytovacích zařízeních venkovského cestovního ruchu – www.eceat.cz, www.prazdninnavenkove.cz, www.svazvt.cz, www.nafarmu.cz. Některé z nich podávají i informace o stezkách dědictví, greenways a podobných projektech.

6.2 VENKOVSKÁ TURISTIKA NA VYSOČINĚ

6.2.1 Výsledky dotazníkového šetření venkovských ubytovacích zařízení v okrese Pelhřimov

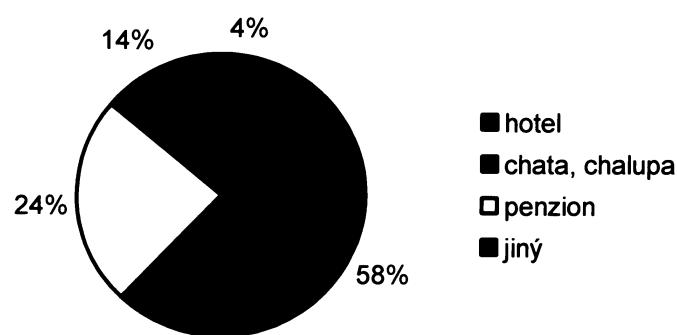
Za velice cenný zdroj informací o stavu venkovských ubytovacích zařízeních (dále VUZ) v okrese Pelhřimov považuji výsledky telefonických rozhovorů s provozovateli těchto zařízení. V rámci České republiky byla provedena celá řada dotazníkových šetření ubytovacích zařízení, autoři se však zabývali ubytovacími zařízeními obecně, do mého výzkumu byla zařazena pouze zařízení vhodná pro venkovskou turistiku, tj. VUZ, definovaná jako ubytovací zařízení o maximální kapacitě 40 lůžek nebo 10 pokojů mimo zařízení umístěná v intravilánu měst.

Většina venkovských ubytovacích zařízení (58 % - viz obr. 17) byla zřízena v rekreačních objektech, které již nejsou majiteli využívány nebo jsou využívány jen několik dní v roce a po zbytek roku jsou pronajímány turistům. Čtvrtinu zařízení tvoří penziony, zcela výjimečné jsou hotely. Na území okresu Pelhřimov poskytují služby i ubytovny, chatová osada a také 3 motely, jejich prioritou však není venkovská turistika, ale spíše slouží jako přenocování pro projíždějící. Většina zařízení funguje celoročně,

výjimkou je několik objektů druhého bydlení nevhodných k celoročnímu obývání a také chatová osada v Kladrubách.

VUZ jsou v rámci okresu rozmištěna poměrně rovnoměrně, větší koncentrace byla zaznamenána v tradičních rekreačních oblastech v okolí přehrad Sedlice a Trnávka, kde je vysoká intenzita druhého bydlení a tedy i dostatek potenciálních objektů k pronájmu, a na Počátecku a Žirovnicku.

Obr. 17: Typ ubytovacího zařízení (N=50)

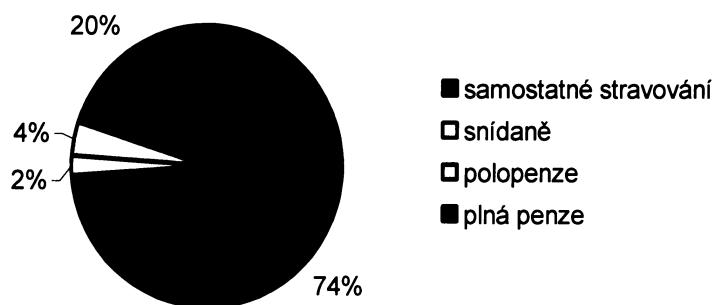

Zdroj: vlastní šetření

Kapacita jednotlivých typů ubytovacích zařízení je velice rozličná. Největším počtem lůžek disponují hotely a ubytovny, tato zařízení však postrádají individuální přístup k hostům a rodinné prostředí typické pro venkovskou turistiku. Naproti tomu nejmenšími zařízeními jsou objekty druhého bydlení s průměrně 7 lůžky, nicméně existují i chaty o kapacitě 30 lůžek, tyto objekty byly dříve často využívány k podnikové rekreaci. Celkově VUZ poskytují téměř 650 lůžek ve 230 pokojích, většinou ve dvou a vícelůžkových.

Bohužel pro tato zařízení je charakteristický nižší standard poskytovaných služeb, více než $\frac{2}{3}$ z nich nemají sociální zařízení u každého pokoje, ale vzhledem k tomu, že většinou jsou objekty druhého bydlení pronajímány jedné rodině či skupině známých není tento fakt tak výrazným handicapem. Stravování formou plné penze je umožněno pouze v zařízeních s vlastní restaurací (10 zařízení), jinak zcela převládá samostatné stravování, ať už ve stravovacích zařízeních v blízkém okolí či vaření z vlastních surovin ve vybavených kuchyňkách ubytovacích zařízení (obr. 18).

Obr. 18: Nabídka stravování (N=50)

Zdroj: vlastní šetření

Nabídka doprovodných služeb, která kompletuje celý produkt cestovního ruchu a zároveň umožnuje podnikateli i určitou specializaci a výjimečnost v nabídce, se mezi jednotlivými VUZ velmi liší, podrobnější přehled viz tab. 14. Většina zařízení poskytuje pouze základní služby jako parkovací místa, televizi a také venkovní posezení s krbem nebo ohništěm, neboť rozdělávání ohňů a grilování se stává stále populárnějším. Někteří poskytovatelé ubytování rovněž půjčují sportovní potřeby jako míče, líný tenis, kola a lyže. Z jiných služeb byl zmiňován bazén, sauna, připojení na internet, ale i vlastní sjezdovka či pláž. Majitelé VUZ velice málo organizují doprovodné programy a spíše se spoléhají na atraktivitu okolní venkovské krajiny, která umožňuje aktivity jako pěší turistika, cykloturistika, hipoturistika, sběr hub a lesních plodů, rybaření apod. Pro venkovskou turistiku na Pelhřimovsku je typická absence aktivit do špatného počasí, chybí např. ukázky tradičních řemesel, poznávání prvků lidové kultury, zvyků. Nabídce služeb odpovídají ceny za ubytování, které se pohybují v rozmezí od 80 Kč v Chatové osadě Kladiny až po 600 Kč za osobu a noc v Penzionu Trnávka. Všeobecně lze říci, že nejnižší cenu ubytování nabízejí stroze zařízené chaty a chalupy a ubytovny, naproti tomu hotely, motely s vyšším standardem služeb jsou nejdražší.

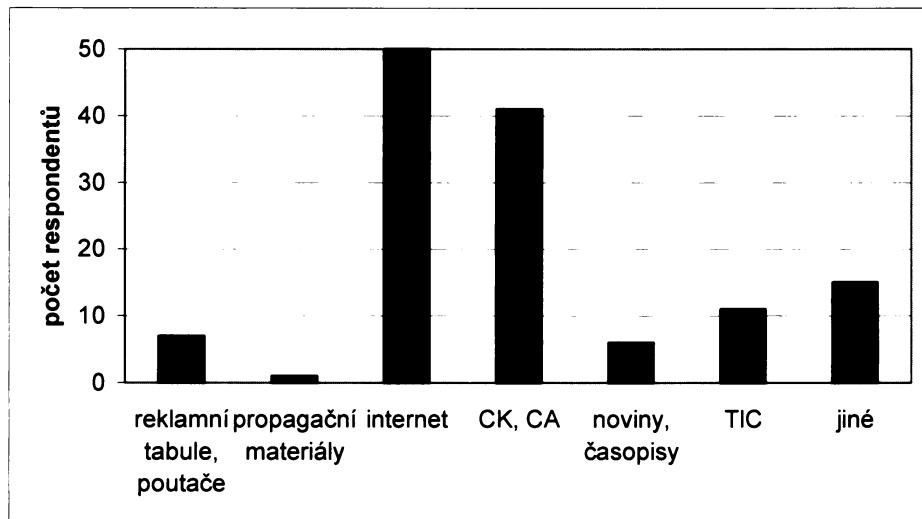
Tab. 14: Přehled poskytovaných služeb (N=50)

Typ služby	% respondentů
restaurace	20
parkoviště	94
prodej základních potravin a denního tisku	2
hřiště	26
půjčování sportovních potřeb	58
hlídání dětí	0
venkovní krb, ohniště	62
televize hostům k dispozici	80
jiné	18

Zdroj: vlastní šetření

Jako nejčastější způsob propagace ubytování uváděli respondenti internet, ať už formou vlastních webových stránek či prostřednictvím stránek specializovaných na propagaci ubytovacích zařízení nebo cestovních kanceláří a agentur. Právě přes cestovní kanceláře a agentury nabízí své služby 82 % provozovatelů VUZ, většinou se jedná o majitele ODB. Naopak hromadná ubytovací zařízení se více snaží informovat potenciální zákazníky vlastními silami, např. budují podél cest reklamní tabule a poutače, mají vlastní propagační materiály, inzerují v místních novinách. 11 zařízení se prezentuje pomocí turistických informačních center. Velice rozšířenou a také účinnou formou šíření povědomí o VUZ jsou doporučení spokojených zákazníků.

Obr. 19: Forma propagace venkovských ubytovacích zařízení (N=50)

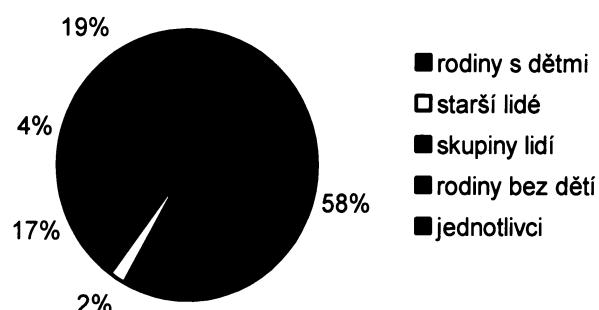

Zdroj: vlastní šetření

Forma a rozsah propagace jednotlivých ubytovacích zařízení se odráží na vytíženosti, která je ve srovnání s agroturistickými zařízeními podstatně nižší. V sezóně (květen – září) jsou lůžka využívána v průměru ze 60 %, mimo sezónu vytíženost výrazně klesá až na 15 %, neboť celá řada chat a chalup není vhodná pro celoroční využívání a také se značně projevuje sezónnost venkovské turistiky, která je spojena spíše s venkovními aktivitami závislými na počasí. Nejvyšší vytíženosti dosahují zařízení s vyšším standardem služeb – Motel Bernard, Motel Velký Rybník a Hotel Křemešník, nicméně v těchto zařízeních stráví hosté nejkratší dobu, v průměru 3 dny. Naopak drtivá většina ODB je pronajímána na celý týden, pouze mimo sezónu je umožněn víkendový pobyt. Průměrná délka pobytu hostů ve VUZ je 5 dní.

Nejčastějšími návštěvníky jsou rodiny s dětmi, které představují zhruba 60 % všech hostů (obr. 20). Z dalších kategorií jsou početné skupiny lidí (17 %) a v HUZ jsou častými hosty jednotlivci (19 %). Klientela je převážně česká, podíl ubytovaných cizinců je pouze 10 %, většinou jde o Němce a Nizozemce ubytované v ubytovacích zařízeních vyššího standardu, tj. hotelech, motelech a dobře vybavených penziozech. Narozdíl od agroturistických zařízení majitelé VUZ pozorují nárůst počtu zahraničních návštěvníků. Velký podíl hostů tvoří stálí hosté (v průměru 33 %). Nejvíce se návštěvníci vrací do ODB, naproti tomu v hotelech a motelech představují stálí zákazníci pouze cca 5 %.

Obr. 20: Struktura hostů ve venkovských ubytovacích zařízeních

Zdroj: vlastní šetření

Velkým problémem je neochota provozovatelů VUZ investovat do zlepšení kvality poskytovaných služeb. Především majitelé ODB neuvažují do budoucna o rozsáhlých projektech, financují jen nejnutnější opravy. Naopak u HUZ, která jsou často hlavním zdrojem příjmů majitelů, plánují rekonstrukce, rozšiřování kapacit i rozsahu poskytovaných služeb nebo úpravy okolí objektu. Tomuto odpovídá, že pouze 32 % respondentů se zajímá o problematiku krajských, státních i evropských dotací. 9 zařízení již o finanční podporu v minulosti žádalo, většinou šlo o prostředky z Fondu Vysočiny, z programu Modernizace ubytovacích zařízení.

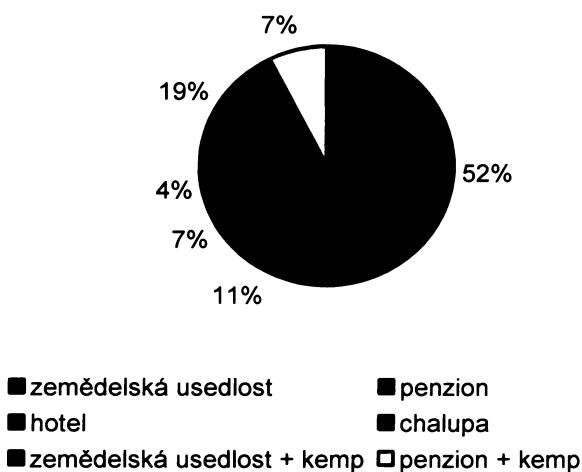
6.3 AGROTURISTIKA A EKOAGROTURISTIKA NA VYSOČINĚ

6.3.1 Výsledky dotazníkového šetření agroturistických zařízení v kraji Vysočina

Pro hodnocení stavu a vývoje agroturistických zařízení (ubytovací zařízení, kde se alespoň jeden z majitelů věnuje zemědělskému podnikání nebo chovu koní, o maximální ubytovací kapacitě 12 lůžek na jeden objekt, v hotelích a penzionech až 50 lůžek nebo 25 pokojů) na Vysočině bylo využito metody rozhovoru s majiteli těchto objektů. Při vyhodnocování výsledků těchto rozhovorů se nabízí možnost srovnání s jinými oblastmi Česka, v nichž bylo provedeno obdobné šetření. Dosud prováděné studie se věnovaly Jindřichohradecku (Petrů 2001) a turistickému regionu Šumava (Malíková 2006). Poukázáno je především na odlišnosti zkoumaného regionu a dříve sledovaných oblastí.

Více než 70 % agroturistických zařízení vzniklo ve více či méně zrekonstruovaných zemědělských usedlostech (obr. 21), Jezdecká farma Zoubek se nachází v zrekonstruovaném historickém statku ze 13. stol. Na rozdíl od Šumavy, kde ze $\frac{2}{3}$ poskytují ubytování převážně penziony vybudované v těsném zázemí farem, tuto formu ubytování na Vysočině představuje pouze 18 % zařízení. Nedaleko Pelhřimova a ve Žďáru nad Sázavou fungují 2 hotely, které provozují agroturistiku. Jeden majitel farmy pronajímá chalupu. „Kombinovaný typ“ ubytování představují objekty s lůžkovou kapacitou uvnitř zemědělské usedlosti či penzionu a zároveň jsou doplněny o kemp. Většina zařízení funguje celoročně, ovšem s výjimkou kempů. Pouze sezónní provoz mají JK Glod Čejov a Agroprivat Stranná, které jsou hostům k dispozici od dubna do října.

Obr. 21: Typ ubytovacího zařízení (N=27)

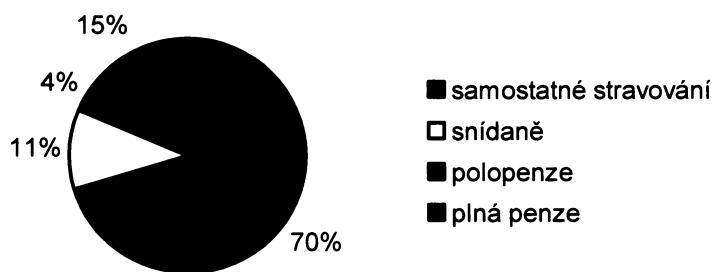
Zdroj: vlastní šetření

Kapacita agroturistických zařízení je velice rozličná, pohybuje se od 4 do 50 lůžek, většinou ve dvou a vícelůžkových pokojích. U koňských stanic nejsou neobvyklé ani pokoje o kapacitě 10 až 12 lůžek. Respondenti tento typ ubytování nazývají „baťůžkářský“. Kapacita kempů je v rozmezí 3 až 30 stanů a 2 až 10 karavanů. Majitelé těchto zařízení často uváděli, že míst pro stany mohou vytvořit nekonečně mnoho, ale často je v rozšířování omezuje nedostačující sociální zázemí. Co se týče ubytování na farmě, v hotelu nebo penzionu převažuje sociální zařízení u každého pokoje, u 40 % zařízení jsou

toalety a koupelna společné, většinou však jde o apartmány obývané členy jedné rodiny či několika spřátelených rodin.

Z hlediska nabízeného stravování (obr. 22) výrazně převládají objekty, která pro své hosty stravování nezajišťují, v těchto případech je součástí zařízení plně vybavená kuchyňka. Hosté si tedy mohou sami vařit (což poskytuje prostor pro odbyt výpěstků či výrobků z farmy např. brambor, mléka a mléčných výrobků, masa, ovoce a zeleniny, medu, vejcí ad.) nebo navštěvovat místní restaurace nebo hostince. Stravovací služby nejsou poskytovány z důvodu, že jde o živnost koncesovanou, kde k provozování je třeba prokazovat odbornou způsobilost (při poskytování více než 10 hlavních jídel za den). Poskytování 10 a méně jídel denně je klasifikováno jako živnost volná, avšak časová náročnost přípravy je hlavním důvodem pro vyloučení stravovacích služeb. Hospodyně se tak často omezují pouze na snídaně (11 % zařízení). Součástí 4 agroturistických zařízení je restaurace, kde poskytují kompletní stravovací služby a je jen na uvážení klienta, zda a v jakém rozsahu je využije. Polopenzi nabízí pouze Penzion Jízdárna v Mladých Bříštích ve spolupráci s místním pohostinstvím.

Obr. 22: Nabídka stravování (N=27)

Zdroj: vlastní šetření

Všechna agroturistická zařízení chovají nějaká domácí nebo hospodářská zvířata. Téměř polovina farem chová koně, což je z části ovlivněno zahrnutím koňských stanic do výzkumu. Právě o koně je mezi hosty největší zájem. Velice častý je také chov skotu a ovcí. Na dvou farmách (Ekofarma Křišťan Milotičky a Farma Kadeřávek Věcov) se dokonce věnují ekologickému chovu ovcí. V menší míře jsou chovány kozy, prasata, různé

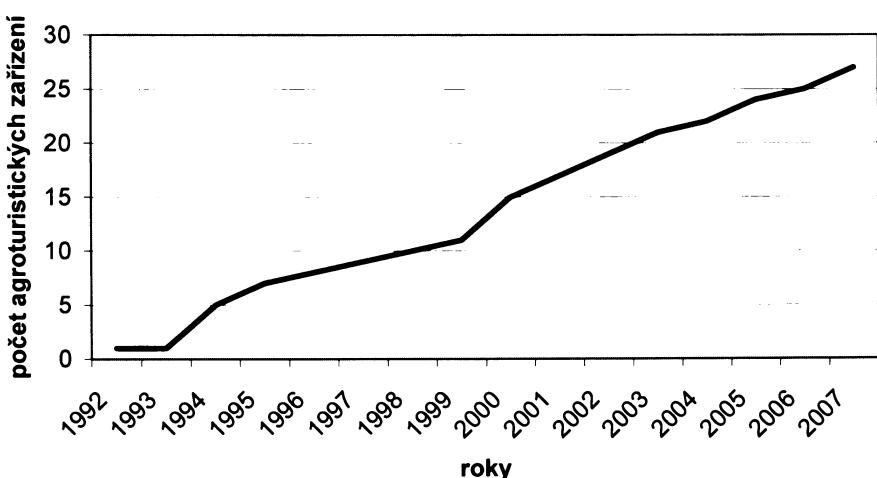
druhy drůbeže, psi, kočky, včely a králíci. K řadě objektů náleží i chovné rybníky, které skýtají příležitost k rybolovu. Zájem o zvířata na farmách chovaná mají hlavně děti, které se zajímají především o menší domácí zvířata (kočky, psy, králiky), o koně je zájem bez rozdílu věku, neboť jsou často hlavním důvodem návštěvy agroturistických zařízení (platí zejména pro koňské stanice). Pro koňské stanice je dále specifické, že nepěstují žádné hospodářské plodiny a obdělávají jen malé plochy půdy, které slouží jako výběhy a pastviny. Ostatní farmy pěstují většinou obilniny, brambory a krmiva (pícniny, kukuřice). Výměra obdělávané půdy jednotlivých farem se značně liší (2 – 130 ha) a ve srovnání s Šumavou, kde se nachází i podniky o rozloze více než 800 ha, jde spíše o menší hospodářství.

Agroturistika není pouhé ubytování a zajištění stravování turistů, ale i péče o jejich volný čas. Dobře organizovaná agroturistika obsahuje proto i řadu zajímavých a atraktivních doprovodných programů, které kompletují celkový produkt cestovního ruchu. Přitom nemusí jít jen o programy organizované přímo ubytovatelem, ale i o zprostředkované aktivity ve vazbě na okolí (paměti hodnosti, přírodní atraktivity, doplňkovou infrastrukturu cestovního ruchu) (Pourová 2002). Pomineme-li přírodní a kulturní atraktivity a sportovní zařízení uvedené v kapitole 6.1 Předpoklady cestovního ruchu, s. 49, nabízejí agroturistická zařízení celou škálu služeb a doprovodných programů. Všechny farmy nabízejí možnost nahlédnout do chodu hospodářství, avšak možnost výpomoci při zemědělských činnostech nabízí pouze $\frac{2}{3}$ těchto zařízení, většinou jde o koňské stanice, kde je výpomoc (tedy péče o koně i jejich stáje) přímo součástí pobytu. Naopak majitelé farem s chovem skotu se oprávněně obávají případného zranění hostů a navíc tvrdí, že o možnost výpomoci (např. při senoseči) není zájem. Velice oblíbené jsou projížďky na koních, které jsou schopni zajistit i zemědělci, kteří koně nechovají, dále rybaření, pěší turistika a cykloturistika. $\frac{3}{4}$ farem také půjčují nejrůznější sportovní potřeby, jako jsou kola, míče, badminton, stolní tenis, pétanque, kroket, běžecké lyže ad. Součástí některých objektů jsou hřiště pro volejbal, nohejbal, fotbal, tenisové kurty nebo dokonce golfové hřiště. Na Fitfarmě v Pelhřimově a farmě U kapličky v Třebenicích lze využít rehabilitace a fyzioterapie. Hotel Grunt nabízí projížďky bryčkou nebo saněmi a Statek Kráty navíc i skijöring, při kterém je lyžař vlečen koněm. Zajímavostí jsou vyjížďky traktorem na Farmě Kovář.

Podobně jako je rozličná nabídka služeb jsou rozličné i ceny za ubytování. Nejlevnější možnosti jsou kempy, kde zákazník zaplatí za stan 30–140 Kč, za karavan 90–180 Kč, 30–60 Kč za osobu a 20–40 Kč za automobil. Za ubytování na farmě, v penzionu nebo hotelu zaplatí turista v průměru 250 Kč. Nejlevnější ubytovací služby nabízí Statek Kráty (120 Kč za osobu a noc), na druhé nejvíce zaplatí host v Motelu Farma (až 790 Kč na osobu za den). Ceny v jednotlivých ubytovacích zařízeních se však často liší podle období v roce (vyšší ceny v sezóně), podle velikosti pokoje (nejdražší jednolůžkový pokoj) a podle délky pobytu (cena klesá při delším pobytu). Řada podnikatelů také zvýhodňuje stálé zákazníky.

První agroturistická zařízení na Vysočině začala vznikat po roce 1992, kdy v této oblasti začali podnikat manželé Gródlovi z Jezdeckého klubu Glod. Podobně jako na Šumavě a na Jindřichohradecku dochází k rozmachu tohoto podnikání v letech 1994 až 1995, kdy se počet agroturistických zařízení rozšířil o dalších 6 (obr. 23). V dalších letech můžeme zaregistrovat přírůstek alespoň jednoho zařízení za rok. Druhé období rozmachu bylo možné zaznamenat po roce 2000, kdy do současnosti vzniklo 16 nových zařízení a další stále vznikají. Na druhou stranu několik provozovatelů agroturistických zařízení svou činnost již ukončilo nebo prostory určené pro turisty jsou využívány jako ubytovna pro sezónní pracovníky farmy.

**Obr. 23: Vývoj počtu agroturistických zařízení v kraji Vysočina v letech 1992–2007
(N=27)**

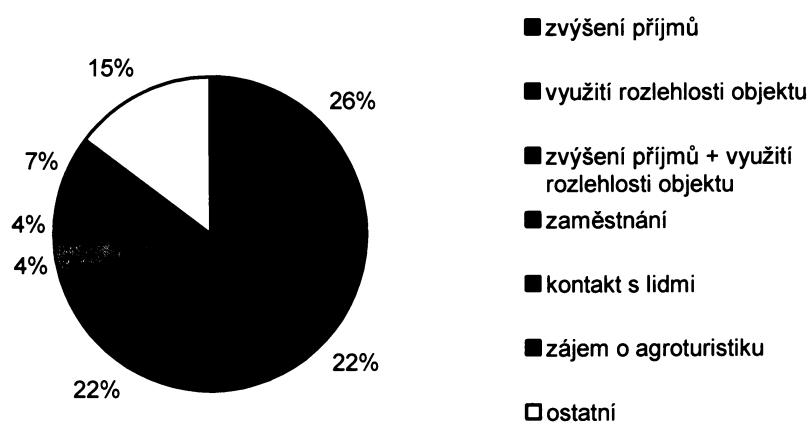

Zdroj: vlastní šetření

Na základě rozhovoru s majiteli agroturistických zařízeních byly vymezeny 2 hlavní důvody pro zahájení poskytování služeb turistům – zlepšení finanční situace a kompenzace nízkých příjmů ze zemědělské činnosti (13 respondentů) a dále využití rozlehlosti objektu (rovněž 13 respondentů) (obr. 24). K podobným závěrům dospěl ve své práci i Petrů (2001). Respondenti dále uváděli touhu po kontaktu s lidmi, nahrazení ztraceného zaměstnání nebo zájem „prostě si to zkoušit“, majitel Motelu Farma se rozhodl podnikat na základě zkušeností ze zahraničí. Překvapivé je, že žádný z dotázaných nezmínil jako rozhodující impuls pro začátek podnikání využití okolní krajiny jako nabídky pro hosta. Tento důvod patřil na Šumavě mezi tři nejčastější.

Vytíženost agroturistických zařízení zařazených do šetření je v sezóně (květen – září) dostatečná, dosahuje v průměru 80 %. Mimo sezónu klesá využití lůžek na 25 %. Mezi jednotlivými zařízeními však existují značné rozdíly. Nejhorší situace je v Dostihové stáji Vlčí hory a v Agoprivatu Stranná s vytížeností v sezóně 20 %, resp. 30 %. Naproti tomu 8 zařízení je v sezóně plně obsazeno. Využití lůžek ubytovacích zařízení na Šumavě dosahuje v sezóně rovněž 80 %, avšak mimosezónní vytíženost se pohybuje okolo 40 %, neboť tato oblast má mnohem lepší podmínky pro zimní sporty než Vysočina.

Obr. 24: Důvod pro zahájení podnikání v agroturistice (N=27)

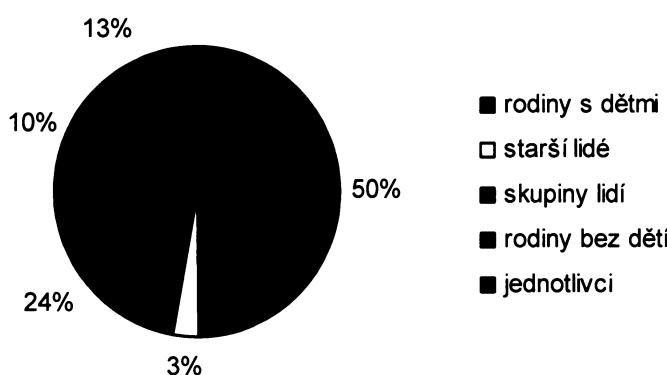
Zdroj: vlastní šetření

Délka pobytu hostů v agroturistickém zařízení je v průměru 6 dní. Farmy na Šumavě dosahují stejných, v porovnání s ČR nadprůměrných hodnot (celorepublikový průměr 5 dnů

– dle Havránková 2004). Nejdéle turisté setrvávají v JK Glod a JK Viki, kde se konají dětské tábory o 12, resp. 10 dnech. V sezóně se hosté nejčastěji zdrží jeden týden, mimo sezónu jsou velice rozšířené víkendové pobytu. Nejkratší délka pobytu byla zaznamenána u koňských stanic, jelikož turisté v rámci hipoturistiky cestují mezi farmami a na každé se zdrží jen krátce, a u zařízeních hotelového typu.

Ve struktuře hostů výrazně převažují rodiny s dětmi, které v některých zařízeních tvoří až 100 % návštěvníků (v průměru 50 % - viz obr. 25). Z dalších kategorií jsou významně zastoupené i skupiny lidí 24 % (především dětské tábory) a jednotlivci 13 % (hlavně v hotelech a některých koňských stanicích). Procento stálých hostů, tj. těch, kteří se vrací pravidelně, je velice různorodé. Na Jezdecké farmě Zoubek a v JK Glod představují stálí zákazníci až 90 %. Oproti tomu zařízení, kde hosté tráví nejkratší dobu (Penzion Jízdárna Otradice a Motel Farma), je procento vracejících se hostů mizivé. V průměru lze říci, že agroturistická zařízení na Vysočině navštěvují z 28 % stálí hosté.

Obr. 25: Struktura hostů v agroturistických zařízeních na Vysočině

Zdroj: vlastní šetření

Z hlediska návštěvnosti agroturistických zařízení cizinci pozorují majitelé v posledních letech velké změny. Především objekty založené již v 90. letech 20.stol. se setkávají s výrazným poklesem podílu cizinců. Právě v 90. letech tvořila zahraniční klientela až 90 % všech hostů, v současnosti se jejich podíl pohybuje v průměru okolo 20 % (tento průměr však značně zvyšuje kempy, kde je podíl cizinců stále vysoký – cca 50 %), 40 % zařízení eviduje pouze domácí turisty. Pouze ve 3 objektech v současnosti převládají cizinci – Ekofarma Křišťan, Farma Kovář a Chalupa Křížek. Z národností nejčastěji přijíždějí

Nizozemci, Němci a Britové. Výjimečně zavítají hosté ze vzdálenějších zemí jako USA, Japonsko, Nový Zéland.

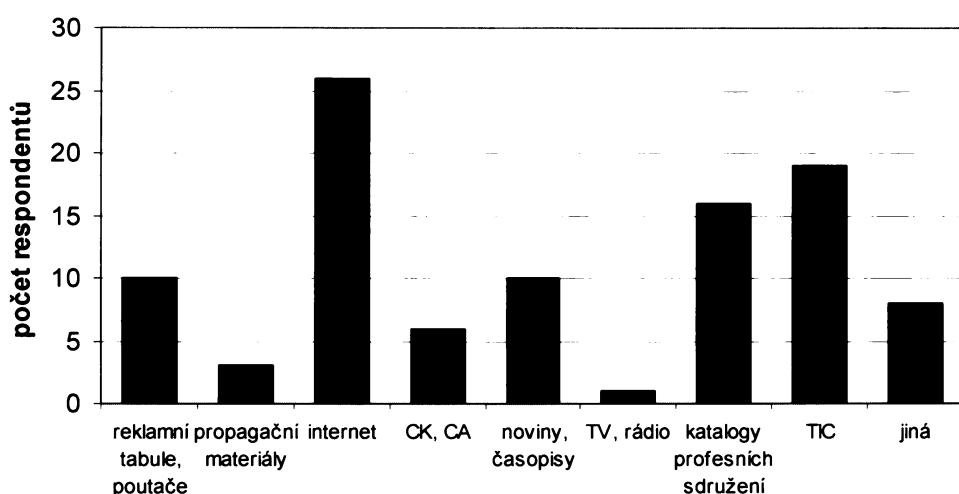
Příjmy z agroturistiky představují pro provozovatele v průměru 20 % z celkových příjmů rodiny, avšak ve více než polovině zařízeních nedosahovaly tyto příjmy ani 10% podílu. Vyšší podíl agroturistiky na příjmech rodiny byl zaznamenán pouze u zařízeních, které se tomuto podnikání věnují ve větším rozsahu (Penzion a kemp Javořice, Hotel Grunt) a také v rodinách s nižšími příjmy (důchodci, žena na mateřské dovolené). I přes poměrně nízké příjmy z agroturistiky jsou podnikatelé ochotni stále investovat do zlepšování kvality poskytovaných služeb, ať už jde o rozšiřování kapacity ubytovacího zařízení, modernizaci sociálního zařízení, vybudování společenské místnosti, hřiště či ekologických zařízení na úsporu energie (solární ohřev vody, kamna na ekologické vytápění). Nejrozsáhlejší plány má Motel Farma, který hodlá investovat 5 000 000 Kč do rozšíření stávajících ubytovacích kapacit přistavbou.

Právě z důvodu rozsáhlých investic se přes 90 % majitelů agroturistických zařízení zajímá o problematiku státních dotací, grantů a podpory EU, z nichž polovina již o nějakou finanční podporu v minulosti žádala. Nejčastěji byly prostředky čerpány z Fondu Vysočiny, z programu Modernizace ubytovacích zařízení (9 respondentů). Peníze z tohoto programu byly použity na modernizaci a budování lůžkových kapacit podle evropských standardů ve stávajících ubytovacích zařízeních. Další finance byly získány z dotačních titulů Ministerstva zemědělství a z Podpůrného garančního rolnického a lesnického fondu (PGRLF) z programu Mladí. Z těchto fondů však není podporován rozvoj cestovního ruchu, ale aktivity spojené se zemědělskou činností. O podání žádosti o finanční podporu EU uvažuje do budoucna pouze zhruba polovina podnikatelů v agroturistice. Ostatní zatím neuvažují o žádném rozsáhlejším projektu nebo je odrazuje složitý, byrokratický postup při získávání prostředků a také nedostatek prostředků na zafinancování projektu. Přestože 65 % respondentů uvedlo, že s podmínkami vytvořenými pro potenciální žadatele nejsou spokojeni, všichni shodně tvrdí, že získat aktuální informace o dotacích a podpoře EU není obtížné.

Co se týče propagace nejrozšířenější je internet, který využívá 96 % agroturistických zařízení. Internet v současnosti skýtá obrovské příležitosti a jde o jednu z levnějších forem propagace. Zájemci se o ubytování na farmě mohou dále dozvědět v turistických

informačních centrech, 6 subjektů nabízí ubytování přes cestovní kanceláře či agentury. Propagaci chovatelům koní zajišťuje brožura Koňské stanice v kraji Vysočina (2006) vydaná Krajem Vysočina. 16 ubytovacích zařízení je uvedeno v katalozích nevládní organizace ECEAT Průvodce venkovskou turistikou – Vysočina (2000) a Certifikované ubytování – jižní Morava a Vysočina (2006), kde jsou prezentována zejména ubytovací zařízení zapojená v kontrolním systému kvality profesního sdružení Svat podnikatelů ČR ve venkovské turistice a agroturistice a také ubytovací zařízení, která splňují prestižní nadstavbová kritéria ECEAT hodnotící příspěvek k ochraně životního prostředí. Téměř vůbec nejsou využívány finančně náročnější formy propagace jako inzerce v novinách a časopisech, v rádiu a televizi nebo vydávání vlastních propagačních materiálů. Podnikatelé v agroturistice do propagace neradi investují, ale jak sami tvrdí, když se rozhodnou připlatit si, je to na vytíženosti zařízení znát.

Obr. 26: Forma prezentace agroturistických zařízení (N=27)

Zdroj: vlastní šetření

Na závěr rozhovoru podnikatelé v agroturistice odpovídali na 5 otázek již položených starostům obcí. V obcích, kde se podařilo zajistit data od starostů i od provozovatelů agroturistických zařízení, panoval v odpovědích překvapivý soulad. Obě zkoumané skupiny shodně považují úroveň poradenských, informačních a reklamních služeb pro podnikatele v agroturistice za nedostatečné. Poněkud optimističtější jsou podnikatelé v otázce zájmu obyvatel o podnikání v agroturistice, domnívají se, že v jejich okolí se nachází několik

zájemců o tento obor. Naopak o něco skeptičtěji se dívají na atraktivitu obce pro turisty. Často jsem se setkala s odpovědí, že kdyby neexistovalo jejich ubytovací zařízení návštěvnost obce by byla mizivá.

6.4 DRUHÉ BYDLENÍ NA VYSOČINĚ

6.4.1 Vývoj druhého bydlení ve sledované oblasti

Podobně jako v celém Česku je i na Vysočině počátek druhého bydlení spjat s trampingem. První trampska osada v kraji Vysočina byla založena v roce 1927 poblíž Jihlavy, oproti atraktivnímu zázemí Prahy můžeme pozorovat značné zpoždění, neboť zde vznikaly první osady již na přelomu 19. a 20. stol. Při šíření trampskej osad se uplatňoval princip hierarchické difuze, spojený s difúzí prostorovou, méně pak již difuze sousedská a sociální (Vágner, Fialová 2004). Důležitým faktorem pro rozvoj byly především přírodní předpoklady, a tak další osady vznikaly zejména v údolích řek Jihlavy, Sázavy a Oslavy.

Vývoj druhého bydlení byl zbrzděn druhou světovou válkou, řada objektů byla zbourána z důvodu, aby nemohly sloužit jako úkryt pro nežádoucí občany (Urban 2007). V poválečném období sice dochází k obnově poničených objektů, ale výstavba nových chat je omezena na minimum, neboť lidé mají závažnější starosti a chybí jim dostatek finančních prostředků na pořízení druhého bydlení.

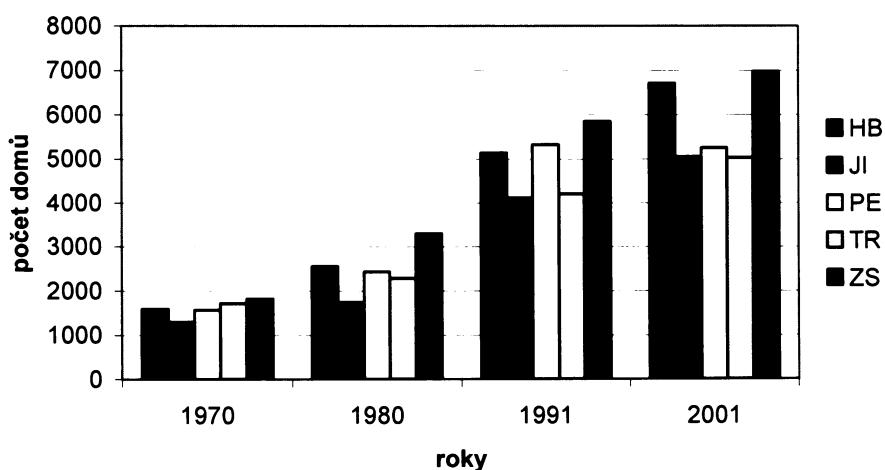
K masovému nárůstu počtu ODB dochází v 60. až 80. letech, kdy dochází k výstavbě nových chatových osad v přírodně atraktivních oblastech v blízkosti vodních ploch a toků a v těsném zázemí měst. V tomto období dochází rovněž k rozvoji nové formy druhého bydlení – chalupaření, které využívá uvolněný domovní fond po odsunu Němců na Jihlavsku a Havlíčkobrodsku a také po odchodu lidí z venkova do měst. Právě chalupáři v mnohých obcích přispěli k záchraně objektů i celých venkovských nestřediskových sídel, která mají v současnosti mimořádný kulturně-historický potenciál se značnou architektonickou a estetickou hodnotou (Vágner, Fialová 2004).

Na přelomu 80. a 90. let dochází k velkým změnám politických i socioekonomických podmínek, ale i rozvoji nových forem cestovního ruchu, což znamenalo snížení významu druhého bydlení. K poklesu počtu ODB v absolutních hodnotách sice nedošlo, ale výstavba nových chat už je spíše ojedinělá. Počátek 90. let je charakterizován zaváděním inženýrských sítí do chatových osad (Urban 2007).

V současnosti dochází v souvislosti s procesem suburbanizace zejména v zázemí okresních měst k přeměně druhého bydlení na trvalé, což je umožněno díky poměrně kvalitní infrastruktuře vybudované v 90. letech. Podobný trend můžeme sledovat i v nejatraktivnějších chatových osadách např. v okolí přehrad Trnávka a Sedlice na Pelhřimovsku, kde však současně dochází k budování nových domů určených k trvalému bydlení. Podobně jako v celé ČR se rozmáhá pronajímání ODB turistům, jak je dobře patrno z nabídky cestovních kanceláří a agentur a internetových serverů nabízejících ubytování.

Vývoj počtu neobydlených a občas obydlených domů v okresech kraje Vysočina poskytuje obr. 27.

Obr. 27: Vývoj počtu neobydlených a občas obydlených domů sloužících k rekreaci v jednotlivých okresech kraje Vysočina v letech 1970 – 2001

Pozn.: HB – Havlíčkův Brod, JI – Jihlava, PE – Pelhřimov, TR – Třebíč, ZS – Žďár nad Sázavou

Zdroj dat: SLDB 1980, SLDB 1991, SLDB 2001, databáze ČÚZK 2005

6.4.2 Současný stav druhého bydlení v kraji Vysočina

K hodnocení současného stavu druhého bydlení v regionu bylo použito několika vybraných ukazatelů, pro něž byly zpracovány kartogramy na úrovni obcí, které obsahují i informace za hierarchicky vyšší jednotky, tj. okresy (příloha 15). Pro analýzu druhého bydlení na Vysočině bylo využito především dat ze Statistického lexikonu obcí ČR 1992, neboť se nejvíce přibližují realitě. Na tomto místě bych také ráda upozornila na nedostatek podkladových dat softwaru ArcGIS (Arc ČR 500), která zachovávají administrativní hranice kraje Vysočina a jeho okresů z roku 2001, tedy neberou v úvahu převedení 25 obcí do Jihomoravského kraje k 1.1.2005.

Z hlediska celkového počtu ODB v r. 2001 patří okresy kraje Vysočina spíše k podprůměrným. ODB na Vysočině tvoří pouze 6,7 % (29 029 objektů) všech ODB v ČR. Počet ODB v regionu od r. 1991 neustále roste, ale dynamika tohoto procesu mezi jednotlivými okresy kraje se značně lišila (příloha 15, obr. 15.1). Nejvýraznější dynamiku nárůstu ODB vykazuje okres Havlíčkův Brod s více než 32% nárůstem rekreačních objektů během 10 let. Naopak okres Pelhřimov stagnuje, neboť v této oblasti v současnosti dochází k procesu transformace chat a chalup na trvalé bydlení.

Jedním ze základních ukazatelů vypovídajícím o rekreačním využití území je hustota zástavby ODB (příloha 15, obr. 15.2). Obce s nejvyšší hustotou zástavby ODB se nachází v okolí přehrady a větších vodních ploch (Sedlice, Trnávka, Velké Dářko, Medlov, Sykovec, podél řeky Sázavy), v oblastech s vhodnými podmínkami pro zimní sporty a turistiku v severovýchodní části okresu Žďár n. Sázavou a samozřejmě v zázemí okresních měst, odkud dojíždí většina uživatelů ODB. Maximální hodnoty dosahuje obec Klokočov u Sečské přehrady ($56,4 \text{ ODB/km}^2$), na většině území však hustota klesá pod 5 ODB/km^2 . Tyto údaje jsou však zkresleny rozlohou jednotek (s rostoucí rozlohou klesá hustota zástavby ODB). Všeobecně vyšších hodnot je proto dosahováno v územně menších jednotkách.

Nízká hustota ODB na Pacovsku a v oblasti mezi Telčí a Jaroměřicemi nad Rokytnou spolu s vysokým podílem chalup (příloha 15, obr. 15.3) svědčí z pohledu druhého bydlení o malé atraktivitě oblasti. Chaty se naopak koncentrují v území s ideálními podmínkami pro rekroduci – okolí přehrady a v blízkosti měst, především Jihlavy, Žďáru n. Sázavou a Třebíče.

V absolutním počtu ODB tvoří chaty více než polovinu (53 %), avšak v téměř 70 % obcí převažují mezi ODB chalupy. Na okresní úrovni se nejvyšším podílem chalup vyznačuje Pelhřimovsko. Přestože oblast v okolí vodních nádrží Trnávka a Sedlice je jednou z největších koncentrací chat v rámci kraje, zbytek území není pro lokalizaci chat příliš atraktivní.

O významu druhého bydlení v jednotlivých obcích vypovídá podíl ODB na úhrnu všech staveb (příloha 15, obr. 15.4). V některých obcích dosahuje tento ukazatel velmi vysokých hodnot, v 7 % obcí dokonce převažuje funkce rekreační nad obytnou. Opět se jedná o obce v blízkosti rozsáhlých vodních ploch a větších měst. V obcích Tři Studně, Horní Smrčné, Vanůvek a Sedlice tvoří ODB více než 80 % všech staveb. Obdobnou výpovědní hodnotu má ukazatel počtu ODB připadajících na 100 trvale obydlených domů (příloha 15, obr. 15.5). Ve výše jmenovaných obcích přesahuje počet ODB počet trvale obydlených domů čtyřnásobně až osminásobně.

Dalším ukazatelem, který poskytuje informace o intenzitě využívání daného území zejména v době sezóny či o víkendech, je počet potenciálních rekreatantů v ODB na 100 trvale bydlících obyvatel (příloha 15, obr. 15.6). Počet potenciálních rekreatantů převažuje nad domácím obyvatelstvem ve 140 obcích (cca 20 %). Maximálních hodnot je opět dosahováno v oblasti přehrad na Pelhřimovsku, v obcích podél Sázavy, ve Žďárských vrších a v zázemí krajského města Jihlavy. V těchto obcích jsou značně vyšší nároky na infrastrukturu i služby (Vágner, Fialová a kol. 2004).

Rekreační zatíženost území ODB (příloha 15, obr. 15.7) vyjadřuje hustotu potenciálních rekreatantů v ODB na km^2 v době rekreačního využití území. Nižší hodnoty jsou pozorovány ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Telč a Moravské Budějovice v jižní části kraje a při hranicích okresů Jihlava a Žďár nad Sázavou. O něco vhodnějším ukazatelem je rekreační zatíženost redukované plochy (příloha 15, obr. 15.8), jenž vyjadřuje počet potenciálních rekreatantů na km^2 plochy, která je teoreticky k rekreaci využívána (Fialová 2000). Územní rozložení tohoto ukazatele je obdobné jako u předchozí charakteristiky, ovšem dosahované hodnoty jsou vyšší.

Komplexním ukazatelem míry rekreačního využívání území obcí je koeficient rekreační funkce. Dle stupnice uvedené v tab. 2 (kapitola 3.1, s. 17) je rekreační funkce většiny území

malá. Ve 14 obcích je současná rekreační funkce únosná, v obci Slavníč nadprůměrná a ve Třech Studnách silná.

Z výše uvedených skutečností vyplývá následující:

- Pro lokalizaci chat je v regionu nejvýznamnější atraktivní přírodní prostředí především v oblastech s rozsáhlými vodními plochami.
- Chalupaření nemá tak výrazný koncentrační charakter jako chataření a je relativně rovnoměrně rozmištěno po celém regionu. Nejvíce se rozvíjí především v méně atraktivních oblastech jako je Pacovsko a jižní část kraje.
- Na území kraje Vysočina lze vymezit regiony vyznačující se zvýšenou intenzitou druhého bydlení (příloha 16), které byly definovány jako shluky obcí s podílem ODB na úhrnu všech staveb nad 30 %, s hustotou zástavby ODB vyšší než 5 a zároveň s rekreační zatížeností území o hodnotě alespoň 25. Na základě tohoto bylo vymezeno 6 regionů:

1. Okolí přehrad Sedlice a Trnávky

Jde o atraktivní rekreační oblast dobře dostupnou z měst Pelhřimov a Humpolec, a tedy i z dálnice D1. V bezprostřední blízkosti vodních ploch se koncentrují chaty, ve vzdálenějších obcích převládají chalupy. V nejzatíženějších obcích (Dehtáře, Sedlice a Svěpravice) od r. 1991 zaznamenáváme stagnaci, avšak v ostatních obcích stále dochází k rozvoji individuální rekrece.

2. Levý břeh Sázavy

Region je tvořen obcemi ležícími na levém břehu řeky Sázavy v jejím nejatraktivnějším úseku Stvořidla a v zázemí města Havlíčkův Brod. V této oblasti se nachází 1164 ODB, z nichž cca polovinu tvoří chalupy a zároveň tvoří asi 60 % domovního fondu území. Přestože počty potenciálních rekrentů v ODB v době letní sezony až pětinásobně převyšují počet trvale bydlících, dochází k stále většímu zatěžování (počet ODB během 10 let vzrostl o 1/5).

3. Okolí přehrady Seč

Vodní nádrž Seč je jedinou vodní plochou nadregionálního významu v kraji Vysočina (Vystoupil a kol. 2006). Jde o velmi přitažlivé území pro lokalizaci ODB, zejména chat. Právě v obcích v bezprostřední blízkosti nádrže (Klokočov a Rušinov) tvoří chaty 70 %

ODB. Obec Klokočov se vyznačuje nejvyšší hustotou zástavby ODB a rekreační zatížeností území. V tomto regionu nelze očekávat další rozvoj individuální rekreace.

4. Zázemí Jihlavy

Pro obce ležící v blízkém zázemí Jihlavy (zdrojového místa účastníků individuální rekreace) je charakteristické vyšší zastoupení chat (85 % ODB). Chaty a chalupy tvoří polovinu všech staveb, ale do budoucna lze v souvislosti s rozvíjející se bytovou výstavbou v okolí Jihlavy očekávat, že obytná funkce v některých obcích brzy převáží nad rekreační.

5. Břehy Oslavy

Jedná se o rekreační zázemí měst Třebíč, Velké Meziříčí a Náměšť nad Oslavou, a díky dobré dopravní dostupnosti po dálnici D1 částečně i Brna. Podobně jako v případě Zázemí Jihlavy je pro toto území typický vysoký podíl chat (75 %), avšak na rozdíl od ostatních regionů se zvýšenou intenzitou druhého bydlení zde převažuje obytná funkce nad rekreační a individuální rekreace je tu spíše na ústupu..

6. Žďárské vrchy

Zázemí Žďáru nad Sázavou a Nového Města na Moravě má vynikající podmínky pro rozvoj individuální rekreace, jde o oblast s vhodnými podmínkami pro zimní sporty i turistiku a s množstvím vodních ploch (Velké Dářko, Medlov, Sykovec ad.). V blízkosti vodních ploch převládají chaty (Tři Studně, Polnička), naopak v obcích s nevhodnějšími podmínkami pro zimní sporty převažují chalupy, které jsou vhodnější k celoročnímu využívání. Tento region v letech 1991–2001 zaznamenal největší nárůst počtu ODB (30%).

6.5 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ STAROSTŮ

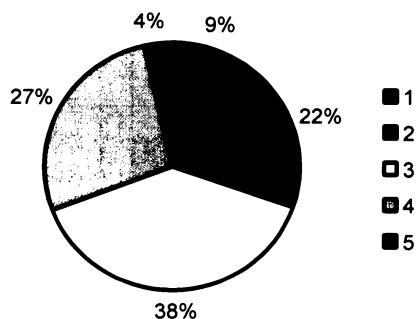
Z průzkumu názorů starostů měst a obcí kraje Vysočina na rozvoj venkovského cestovního ruchu vyplynulo, že venkovská turistika se úspěšně rozvíjí jen v cca 15 % obcí a agroturistika dokonce jen v 5 % obcí kraje Vysočina. Obdobný průzkum názorů starostů na rozvoj agroturistiky – jedné z forem venkovského cestovního ruchu, byl proveden M. Pourovou na přelomu let 1995–1996 v rámci řešení projektu „Podpora rozvoje agroturistiky

místní správou“. Na základě tohoto šetření bylo zjištěno, že pouze 5 % starostů měst a obcí se domnívá, že agroturistika je v jejich katastru provozována úspěšně. Za posledních 10 tedy nemůže pozorovat výrazný posun. Je to odraz skutečnosti, že agroturistika neměla v posledních 60 letech tradici a z důvodu kolektivizace zemědělství chybí dostatek zemědělských usedlostí či farem, kde by se tato forma venkovského cestovního ruchu mohla rozvíjet. V případě venkovské turistiky vidím jako největší problém infrastrukturu cestovního ruchu nejmenších obcí do 200 obyvatel, které v kraji Vysočina převažují.

Z průzkumu uskutečněného M. Pourovou rovněž vyplynulo, že situace v agroturistickém podnikání je v rámci jednotlivých krajů rozdílná. Bohužel vzhledem k době provádění šetření bylo zachováno dřívější administrativní členění ČR, kraj Vysočina není tedy samostatně uveden. Srovnání se nabízí s výsledky J. Malíkové, která stejný výzkum jako M. Pourová uskutečnila v turistickém regionu Šumava v roce 2006. Na Šumavě se agroturistika úspěšně rozvíjí asi na 10 % území, což lze spojovat s nepříznivými podmínkami pro zemědělství v horských a podhorských oblastech a kompenzováním ztrát ze zemědělské činnosti mimoprodukčními aktivitami, tedy i agroturistikou.

Pokud jde o podmínky pro provozování venkovské turistiky a doprovodných služeb, pouze 30 % starostů se domnívá, že jsou v jejich obci výborné (obr. 28). Zhruba stejný počet starostů hodnotí podmínky v obci jako nedostatečné. V případě podmínek pro provozování agroturistiky je situace poměrně nepříznivá, neboť téměř 60 % představitelů místní správy se domnívá, že tyto podmínky jsou nedostatečné. Jako hlavní důvody uvádí nedostatek vhodných objektů k provozování agroturistiky, nezájem soukromých zemědělců, nedostatečnou infrastrukturu v obci. V porovnání se Šumavou i celou ČR jsou starostové na Vysočině mnohem skeptičtější, dle výzkumu Malíkové (2006) a Pourové (2000) 60 % resp. 75 % starostů považovalo podmínky pro agroturistiku za výborné až průměrné.

Obr. 28: Celkové podmínky pro provozování venkovské turistiky a doprovodných služeb v kraji Vysočina (N=188)

Pozn.: 1 – výborné, 5 – nedostatečné

Zdroj: vlastní šetření

Tab. 15 : Celkové podmínky pro provozování agroturistiky a doprovodných služeb v okresech kraje Vysočina [%] (N=188)

Podmínky pro agroturistiku	Okres					Kraj Vysočina
	HB	JI	PE	TR	ZS	
výborné	20	19,2	25,8	13,7	14	17,6
průměrné	30	46,2	29	13,7	24	23,4
nedostačující	50	34,6	45,2	72,6	62	59

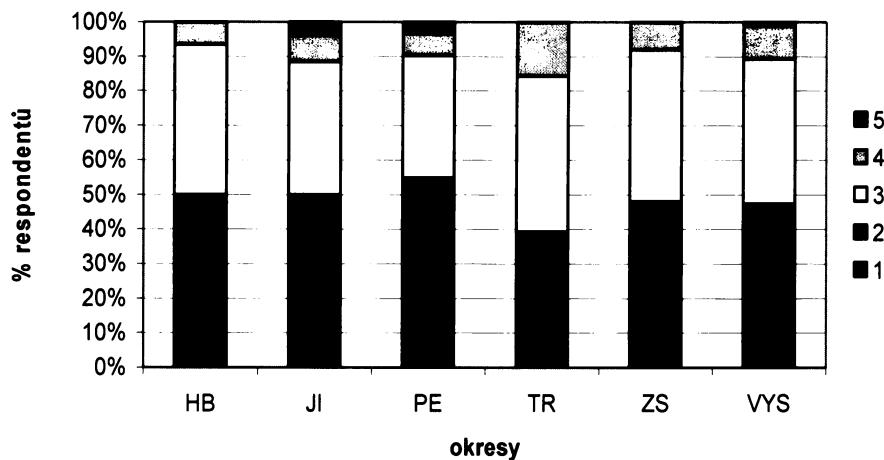
Pozn. HB – Havlíčkův Brod, JI – Jihlava, PE – Pelhřimov, TR – Třebíč, ZS – Žďár n. Sázavou

Zdroj: vlastní šetření

Z tab. 15 lze pozorovat velké rozdíly v podmínkách pro rozvoj agroturistiky mezi jednotlivými okresy kraje Vysočina. Nejlepší podmínky jsou dle starostů v okresech Jihlava a Pelhřimov, kde už úspěšně funguje řada agroturistických zařízení. Naopak nejhorší situace je na Třebíčsku, kde jsou v rámci kraje nejlepší předpoklady pro intenzivní zemědělství, které se příliš neslučuje s agroturistikou. Obrovský potenciál však vidím v koňských stanicích.

Základním předpokladem venkovského cestovního ruchu je atraktivita prostředí. Starostové měst a obcí kraje Vysočina si uvědomují atraktivnost prostředí, ve kterém žijí – 47 % respondentů ji hodnotí jako výbornou, 42 % jako průměrnou (obr.29). Z hlediska rozvoje venkovské turistiky a agroturistiky však hrají roli i další faktory jako komunikační dostupnost, pracovitost místních a jejich ochota podnikat, vybavenost obce infrastrukturou cestovního ruchu.

Obr. 29: Atraktivita prostředí podle okresů kraje Vysočina (N=188)

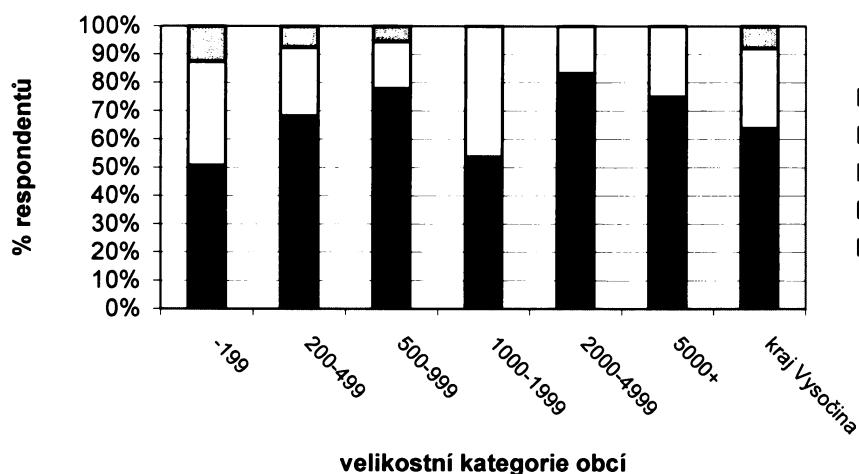

Pozn.: HB – Havlíčkův Brod, JI – Jihlava, PE – Pelhřimov, TR – Třebíč, ZS – Žďár n. Sázavou, VYS – kraj Vysočina celkem; 1 – výborná, 5 - nedostatečná

Zdroj: vlastní šetření

Komunikační síť kraje Vysočina je charakterizována hustou silniční sítí a důležitými železničními uzly. Nevýhodou je stáří komunikací a z toho vyplývající kvalita, dalším problémem je omezování autobusových i vlakových spojů do malých obcí, zejména o víkendech, což může negativně ovlivnit nemotorizované návštěvníky těchto obcí. Právě v obcích do 1 000 obyvatel byla dopravní dostupnost hodnocena nejnagativněji, přesto pouze 10 % starostů těchto obcí považovalo komunikační dostupnost jako nedostačující. V obcích nad 1 000 obyvatel je podle názoru starostů dostupnost výborná nebo alespoň průměrná (obr. 30).

Obr. 30: Komunikační dostupnost podle velikostní kategorie obce (N=188)

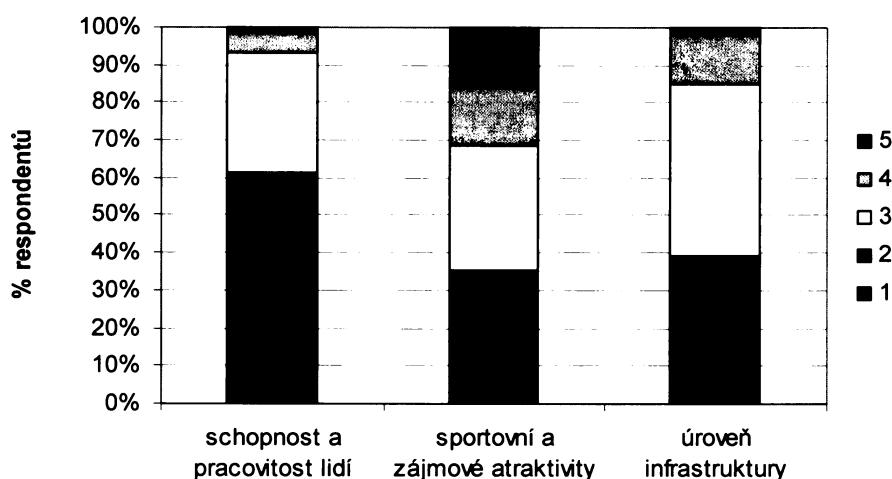
Pozn: 1 – výborná, 5 – nedostatečná

Zdroj: vlastní šetření

Na velikostní kategorii obce je velice závislá i vybavenost infrastrukturou technickou i cestovního ruchu, tj. ubytovacími, stravovacími, kulturními zařízeními, sportovišti. Nejhorší situace je z hlediska úrovně infrastruktury v obcích do 200 obyvatel, kde ji jako nedostatečnou pociťuje $\frac{1}{3}$ starostů. V ostatních obcích je alespoň průměrná. Ještě nepříznivěji hodnotí představitelé místních správ sportovní a zájmové atraktivity. V $\frac{1}{4}$ obcí do 200 obyvatel sportovní zařízení chybí úplně, v dalších 25 % jsou nevhodná nebo nedostatečná. Z pohledu infrastruktury, vybavenosti sportovními a zájmovými atraktivitami neexistují mezi jednotlivými okresy výrazné rozdíly.

Dle názoru starostů obcí kraje Vysočina má pro rozvoj venkovského cestovního ruchu klíčový význam pracovitost a ochota místních podnikat, a tím i riskovat. Přestože hodnotí schopnosti a pracovitost svých obyvatel velice příznivě, jako hlavní důvod nedostatečného rozvoje venkovské turistiky a agroturistiky a doprovodných služeb uvádí téměř 75 % respondentů nezájem obyvatel o podnikání v těchto oblastech (obr. 31).

Obr. 31: Úroveň infrastruktury, sportovní a zájmové atraktivity a schopnost a pracovitost lidí v kraji Vysočina (N=188)

Pozn.: 1 – výborné, 5 – nedostatečné

Zdroj: vlastní šetření

Starostové rovněž hodnotili ubytovací možnosti, které byly rozčleněny do 4 skupin – hotely, ubytovny a penziony; kempy; chaty a chalupy; rodinné domy. Nejlepší možnosti ubytování poskytují chaty a chalupy, které jsou podle 55 % respondentů na průměrné až výborné úrovni. Právě tato forma ubytování se v posledních letech stále více rozmáhá, vzniká řada specializovaných cestovních kanceláří, ale i renomované cestovní kanceláře jako Čedok zprostředkovávají pronájem chat a chalup a v neposlední řadě lze nalézt stovky inzerátů na internetových stránkách. Naopak v 90 % obcí jsou naprostě nedostačující možnosti ubytování v kempu, podobně negativně jsou hodnoceny možnosti ubytování v rodinných domech, 71 % starostů hodnotí tuto kategorii ubytovacích zařízení jako nedostatečnou. Příznivě není vnímáno ani ubytování v hotelích, ubytovnách a penzionech, pouze ve 1/3 obcí jsou na výborné úrovni. Z tab. 16 vyplývá, že nejlepší situace v ubytování turistů je dle názoru starostů v okresech Žďár n. Sázavou, což potvrzuje i údaje ČSÚ o kapacitě ubytovacích zařízení uvedené v tab. 9 , kapitola 6.1.3.2, s. 59 .

Na základě analýzy možností ubytování dle velikostních kategorií obcí, bylo prokázáno, že ubytovací zařízení jsou koncentrována do největších měst. V obcích do 1 000 obyvatel

chybí zejména ubytovací zařízení kategorie hotely, ubytovny, penziony. Právě absence ubytovacích zařízení v nejmenších obcích brání rozvoji venkovského cestovního ruchu.

Tab. 16: Ubytovací možnosti pro turisty[% respondentů](N=188)

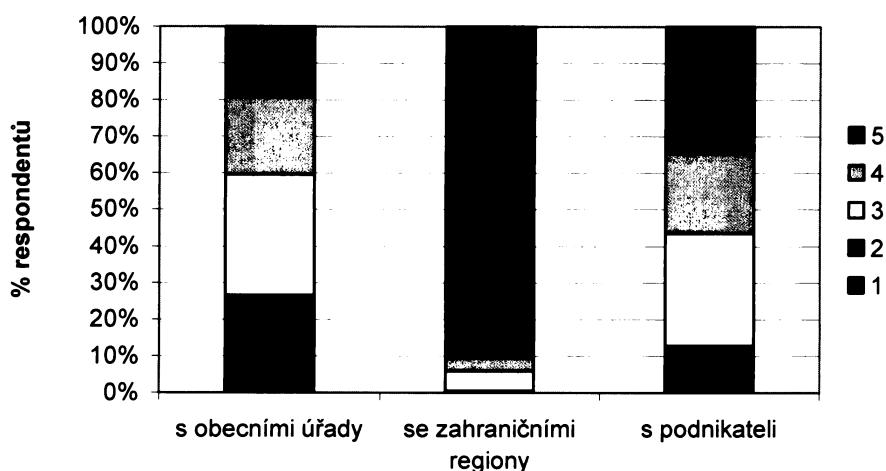
Ubytovací možnosti	Okres					Kraj Vysočina
	HB	JI	PE	TR	ZS	
hotely, ubytovny, penziony						
výborné	16,7	30,8	25,8	13,7	20	20,2
průměrné	10	15,4	29	11,8	10	14,4
nedostatečné	73,3	53,8	45,2	74,5	70	65,5
kempy						
výborné	10	0	6,5	5,9	0	4,3
průměrné	6,7	7,7	16,1	0	2	5,3
nedostatečné	83,3	92,3	77,4	94,1	98	90,4
chaty a chalupy						
výborné	36,7	19,2	25,8	29,4	36	30,3
průměrné	20	19,2	25,8	21,6	32	24,5
nedostatečné	43,3	61,6	48,4	49	32	45,2
rodinné domy						
výborné	13,3	15,4	3,2	2	16	9,6
průměrné	13,3	11,5	25,8	21,6	24	19,7
nedostatečné	73,4	73,1	71	76,4	60	70,7

Pozn.: HB – Havlíčkův Brod, JI – Jihlava, PE – Pelhřimov, TR – Třebíč, ZS – Žďár n. Sázavou

Zdroj: vlastní šetření

Důležitou roli při rozvoji agroturistiky a doprovodných služeb hraje vzájemná spolupráce obecních úřadů v rámci okresu, spolupráce se zahraničními regiony a dále spolupráce podnikatelů s obecními úřady. Spolupráce výše uvedených subjektů je zatím zcela nedostatečná. Nejslabším článkem v tomto směru je spolupráce se zahraničními subjekty, vzhledem k vnitrozemské poloze regionu více než 90 % starostů uvedlo tuto formu spolupráce jako nedostatečnou (obr. 32). Naopak spolupráce mezi obecními úřady se neustále zlepšuje, především v rámci mikroregionů. Spolupráce mezi obecními úřady a podnikateli se nejčastěji odvíjí pouze v rovině odvodu daní a poplatků do obecního rozpočtu. Mnozí starostové si často neuvědomují, v jakém směru mohou podnikatelům pomoci, na druhé straně řada podnikatelů se stydí přijít se žádostí o radu či pomoc.

Tab. 32: Úroveň spolupráce obce při rozvíjení venkovské turistiky a agroturistiky v kraji Vysočina (N=188)

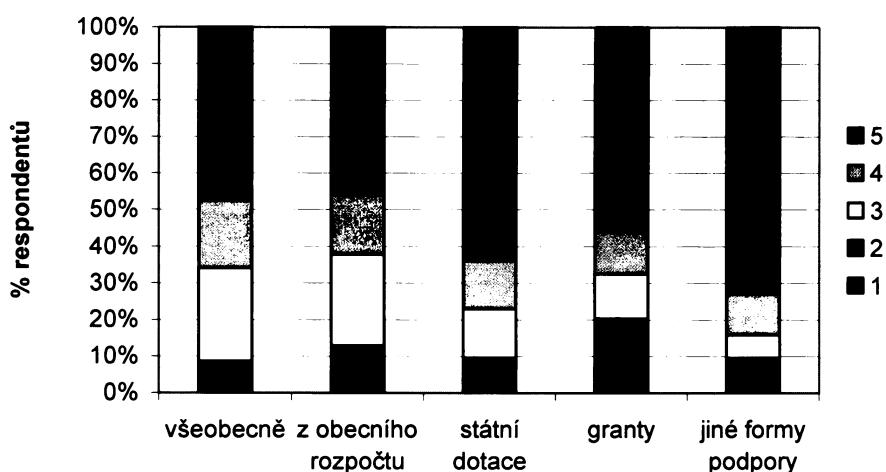

Pozn.: 1 – výborná, 5 – nedostatečná

Zdroj: vlastní šetření

Starostové se dále zamýšleli nad možnostmi podpory venkovské turistiky a agroturistiky ve své obci, tj. z obecního rozpočtu, zda existují dotace od státu, granty, případně jaké jiné formy podpor je možné v tomto směru využít. Jak vyplývá z obr. 33 obce podporují rozvoj venkovského cestovního ruchu velmi málo, téměř 46 % starostů přiznala, že podpora není poskytována vůbec nebo je nedostatečná. Řada respondentů však jako důvod uvedla, že o podporu na rozvoj venkovské turistiky a agroturistiky není zájem. Pokud by se objevili zájemci jsou ochotni z obecního rozpočtu finanční prostředky uvolnit. Objem financí, které jsou obce schopné poskytnout se však značně liší (od 5 000 do 1 000 000 Kč). Mnohem větší objem prostředků lze podle starostů získat prostřednictvím státních dotací (10 000 – 4 000 000 Kč) a grantů (10 000 – 6 500 000 Kč). K jiným formám podpor jsou starostové spíše skeptičtí, nejčastěji uváděli podporu EU a sponzorské dary. Regionální projekty z oblasti volného času a cestovního ruchu podporuje Nadace ČEZ, výše podpory může být až 100 % uznatelných nákladů. Zajímavou formou podpory, ale spíše symbolickou, je snížení rekreačních poplatků v obci.

Obr. 33: Možnosti podpory venkovské turistiky a agroturistiky v kraji Vysočina (N=188)

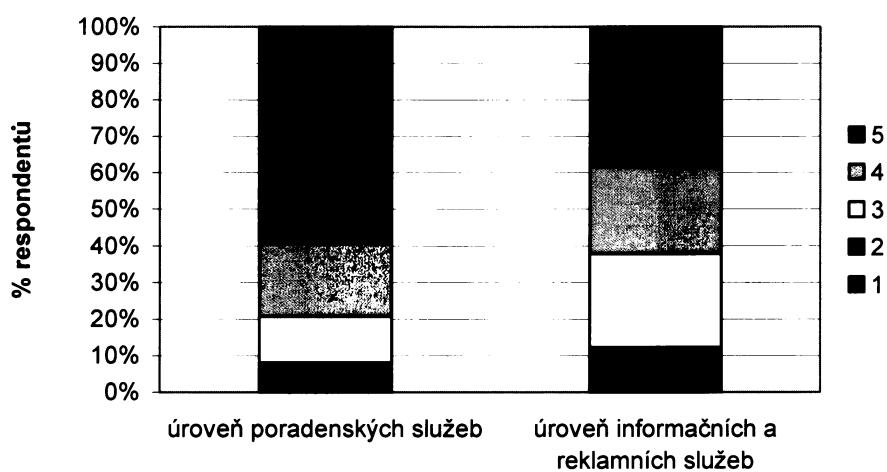

Pozn.: 1 – výborné, 5 – nedostatečné

Zdroj: vlastní šetření

Další oblastí dotazníkového průzkumu byla úroveň poradenských, reklamních a informačních služeb v obcích kraje Vysočina, které jsou velmi důležitým předpokladem pro úspěšnost podnikání ve venkovském cestovním ruchu. V zahraničí (zejména v zemích EU) jsou tyto služby na velmi vysoké úrovni a většinou jsou různou mírou podporovány státem (Pourová 2000). U nás je situace v tomto směru zcela jiná (obr. 34). K úrovni poradenských služeb se nepříznivě vyjádřilo téměř 80 % starostů a situace se v tomto ohledu příliš neliší ani v jednotlivých okresech kraje Vysočina. O něco více jsou účastníci výzkumu spokojeni s úrovní informačních a reklamních služeb, jejichž hlavním cílem je propagace podnikatelů ve venkovské turistice a agroturistice. 62 % respondentů je považuje za nedostatečné. Důležitou roli hrají z hlediska propagace turistická informační centra, která poskytují zájemcům o venkovskou turistiku a agroturistiku informace o vhodných ubytovacích zařízeních. Propagací agroturistiky se rovněž zabývá nevládní agentura ECEAT, která propaguje agroturistická zařízení prostřednictvím katalogů a internetových stránek. Podobně zaměřen je Svaz venkovské turistiky. V současnosti nabízí obrovské možnosti individuální propagace internet.

Obr. 34: Úroveň služeb pro podnikatele v kraji Vysočina (N=188)

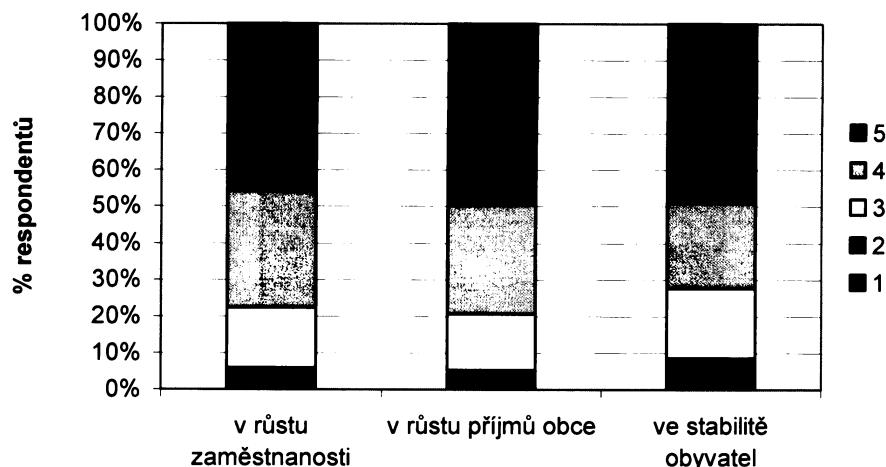

Pozn.: 1 – výborná, 5 – nedostatečná

Zdroj: vlastní šetření

V rámci průzkumu se starostové dále měli zamyslet nad přínosy podnikání ve venkovském cestovním ruchu. 78 % respondentů vidí přínosy v daných kategoriích ve sledovaných oblastech spíše jako doplňkové až okrajové (obr. 35). Finanční přínos jistě venkovský cestovní ruch přináší, ovšem v porovnání s ostatními příjmy obecního rozpočtu jsou mizivé. Agroturistika může nepatrně snížit nezaměstnanost, zejména žen, ale i rozvoj služeb a doprovodných programů pro turisty by mohl poskytnout další pracovní místa nezaměstnaným. Největší přínos spatřují starostové ve snížení migrace obyvatel obce.

Obr. 35: Přínosy podnikání ve venkovském cestovním ruchu a doprovodných službách v kraji Vysočina (N=188)

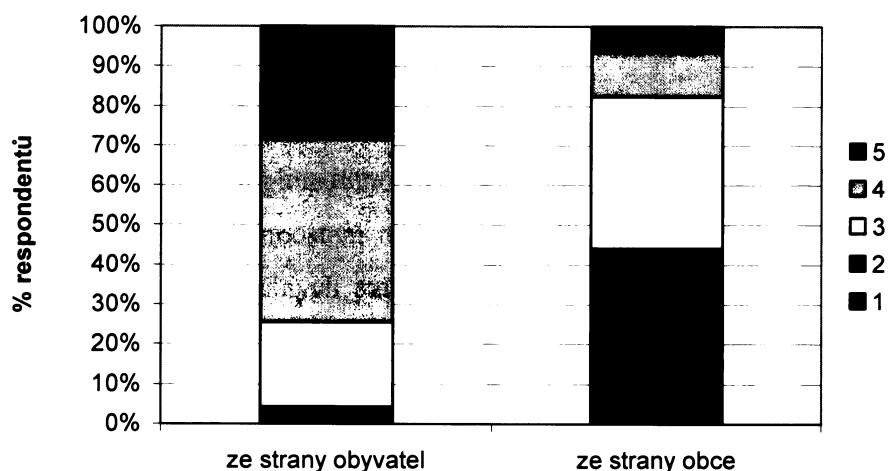
Pozn.: 1 – hlavní, 5 – okrajové

Zdroj: vlastní šetření

Zájem o podnikání ve venkovském cestovním ruchu a doprovodných službách není na Vysočině veliký, téměř $\frac{3}{4}$ zdejších starostů se domnívá, že obyvatelé obcí neprojevují o tento druh podnikání zájem. Z odpovědí starostů vyplynulo, že v některých regionech kraje má perspektivu spíše venkovská turistika než agroturistika, která je vázána na zemědělskou výrobu. Mnohé obce disponují řadou zachovalých domů, ale i chat a chalup, které nevyžadují rozsáhlé investice. Právě nutnost finančně náročných rekonstrukcí zemědělských objektů odrazuje mnohé soukromé zemědělce od podnikání v agroturistiké.

Naopak o podnikání ve venkovském cestovním ruchu a doprovodných službách by na svém území mělo zájem přes 80 % starostů (obr. 36), jen 6 % respondentů s touto formou podnikání nepočítá vůbec (objevil se dokonce názor, že turisté jsou nevítanými návštěvníky). Přesto většina z nich nepovažuje venkovskou turistiku ani agroturistiku za spásu (jak vyplynulo z předchozí otázky týkající se přínosů agroturistiky), ale spíše za jednu z aktivit, které mohou pozitivně ovlivnit tvorbu potřebného podnikatelského klima či image obce.

Obr. 36: Zájem o podnikání ve venkovském cestovním ruchu a doprovodných službách v kraji Vysočina (N=188)

Pozn.: 1 – velký zájem, 5 – bez zájmu

Zdroj: vlastní šetření

6.6 PODPORA VENKOVSKÉHO CESTOVNÍHO RUCHU NA VYSOČINĚ

V současnosti neexistuje koncepční dokument, který by řešil rozvoj venkovského cestovního ruchu na Vysočině, Kraj Vysočina v současné době nemá vypracovánu ani strategii rozvoje cestovního ruchu jenž by postihovala území celého kraje. V roce 2001 byla vypracována pouze Strategie rozvoje cestovního ruchu na Jihlavsku a Třebíčsku. Současná politika cestovního ruchu je řízena Rámcovou strategií rozvoje CR a rekreace, která vychází z Programu rozvoje kraje Vysočina (PRK). PRK Vysočina obsahuje 4 cíle, venkovský cestovní ruch je zahrnut pod:

Cíl 1: Zlepšení konkurenční pozice ekonomiky

Dílčí cíl 1.3: Ekonomická stabilizace venkova s důrazem na integraci ekonomických aktivit a polyfunkční využívání krajiny

Opatření 1.3.2: Využití místních specifick výroby a služeb

Dílčí cíl 1.4: Rozvoj cestovního ruchu

Opatření 1.4.3: Tvorba a marketing turistických produktů a programů, propagace regionu

Opatření 1.4.4: Budování a zkvalitňování základní a doprovodné infrastruktury cestovního ruchu

Problematika rozvoje cestovního ruchu spadá v rámci struktury krajského úřadu do kompetence odboru regionálního rozvoje, oddělení cestovního ruchu. Jeho aktivity jsou v mnohém podobném činnostem realizovaným v ostatních krajích. Odbor se zatím věnuje především přípravě tištěných materiálů, které se snaží tématicky zaměřovat podle trendů poptávky. Turistická nabídka je propagována na nejrůznějších veletrzích, workshopech, prezentacích či infocestách pro novináře a touroperátory.

Fond Vysočiny (FV), zřízený roku 2002 Krajem Vysočina, soustřeďuje část rozvojových prostředků kraje Vysočina, které jsou poskytovány jednotlivým subjektům prostřednictvím grantových programů. Prostředky jsou poskytovány formou dotací a půjček. Fond Vysočiny je jedním z nástrojů pro postupnou realizaci PRK Vysočina. Od zřízení Fondu jsou zastupitelstvem kraje průběžně vyhlašovány grantové programy (GP), jejichž účelem je cílené financování rozvojových aktivit ze strany kraje Vysočina.

Fond Vysočiny během 6 let svého fungování vypsal 12 grantových programů podporujících rozvoj cestovního ruchu. Celkem bylo podpořeno 250 projektů v celkové výši 32 703 408 Kč (tab. 17).

Tab. 17: Grantové programy vyhlášené Fondem Vysočiny

Název GP	Výše objemu GP [Kč]	Žádosti		Rozdělená podpora z FV [Kč]
		Došlé	Uspokojené	
rok 2002				
Vítejte u nás	3 000 000	56	26	2 999 597
rok 2003				
Dopravná infrastruktura CR	4 000 000	42	33	3 977 620
Modernizace ubyt. zařízení	3 000 000	47	20	2 934 699
Vítejte u nás II.	3 000 000	41	26	2 151 100
rok 2004				
Vítejte u nás 2004	2 000 000	3	2	68 600
Dopravná infrastruktura CR	5 000 000	34	28	3 631 191
rok 2005				
Dopravná infrastruktura CR	2 500 000	26	19	2 490 186
Modernizace ubyt. zařízení	4 000 000	30	20	3 621 035
rok 2006				
Modernizace ubyt. zařízení	4 000 000	27	22	3 624 930
Dopravná infrastruktura CR	2 000 000	38	15	2 000 000
rok 2007				
Dopravná infrastruktura CR	3 000 000	50	24	2 999 642
Modernizace ubyt. zařízení	3 000 000	19	15	2 204 808
Celkem	36 500 000	413	250	32 703 408

Zdroj dat: www.kr-vysocina.cz

Účelem GP **Vítejte u nás** (v rámci opatření 1.4.3 PRK) je zajistit spolufinancování tvorby turistických produktů nadlokálního a regionálního významu včetně tiskových materiálů a internetových prezentací těchto produktů. Minimální výše finančních prostředků poskytnutých na jeden projekt je 50 tis Kč, maximální výše příspěvku je 200 tis Kč.

GP Dopravná infrastruktura cestovního ruchu je určen na spolufinancování výstavby a modernizace doprovodné infrastruktury cestovního ruchu (např. naučných stezek, lyžařských běžeckých tratí, vybavení pěších a cykloturistických stezek a tras přístřešky, lavičkami apod.). Minimální výše prostředků poskytnutých na jeden projekt byla 20 tis Kč, maximální výše podpory na jednu žádost mohla dosáhnout 250 tis Kč.

GP Modernizace ubytovacích zařízení je určen na rozvoj základní turistické infrastruktury v kraji Vysočina. Cílem programu je zkvalitnění skladby lůžek a vybavenosti pokojů ve stávajících ubytovacích zařízeních využitelných pro cestovní ruch v kategoriích hotel, hotel garni, penzion, ubytování v soukromí na venkově, kemp a turistická ubytovna. Ubytovací zařízení žádající o podporu musí být certifikována. Minimální výše finančních prostředků poskytnutých na jeden projekt je 20 tis Kč, maximální výše příspěvku je 250 tis Kč.

Na problematiku venkovské turistiky je zaměřen projekt **Venkovská turistika – šance pro Vysočinu**. Již druhým rokem se kraj snaží poskytnout začínajícím podnikatelům informace o legislativě, standardech, současných trendech a v rámci seminářů také pozitivní zkušenosti těch, kteří farmy či venkovské penziony již delší dobu provozují. Zároveň jsou partneři kraje pravidelně informováni o připravovaných propagačních materiálech zaměřených na venkovskou turistiku a seznamováni s možností využití finanční podpory z nejrůznějších zdrojů (pomocí seminářů) (Chromý 2007). Kraj Vysočina se též zapojil do projektu ECEAT a získal podporu ze Státního programu podpory cestovního ruchu. Výstupem bylo vydání celorepublikového Průvodce venkovskou turistikou, který byl v roce 2006 aktualizován (Certifikované ubytování – jižní Morava a Vysočina). Podnikatelé ve venkovském cestovním ruchu mají také možnost propagovat své služby ve zmíněných průvodcích a na portále <http://extranet.kr-vysocina.cz/turista> zdarma.

V roce 2005 byl představen projekt **Hipostezky na Vysočině**, jehož hlavním cílem je zmapování rozmístění koňských stanic, zmapování hipostezek, vytvoření funkční regionální sítě jezdeckých stezek, vytvoření značení jezdeckých stezek a vytvoření pravidel chování při pohybu po jezdeckých stezkách (Chromý 2007). První fáze projektu, tj. mapování koňských stanic již byla realizována a jejím výstupem je brožura Koňské stanice v kraji Vysočina (2006). V současnosti probíhá mapování hipostezek. Více k tomuto tématu v kapitole 6.1.3.2, s. 74.

Po vstupu České republiky do EU v roce 2004 se otevřela obrovská možnost čerpat finanční podporu z fondů EU. Byly vytvořeny operační programy, jejichž dílčím cílem byla kromě jiného i podpora cestovního ruchu. Žadatelé o podporu z těchto programů se však potýkají se složitým vypracováváním žádostí a také systémem zpětného proplácení

projektů až po jejich ukončení. Většina subjektů podnikajících ve venkovském cestovním ruchu (převážně malé až střední podniky) si nemůže dovolit tak velké investice.

V programovacím období 2004–2006 byl cestovní ruch podporován především v rámci Společného regionálního operačního programu (dále SROP) – Priorita 4: Rozvoj cestovního ruchu. V kraji bylo vyhlášeno grantové schéma (GS) v rámci podopatření 4.1.2 SROP „Podpora regionálních a místních služeb cestovního ruchu v kraji Vysočina“ a GS v rámci podopatření 4.2.2 SROP „Podpora regionální a místní infrastruktury cestovního ruchu v kraji Vysočina“.

Prostřednictvím GS „Podpora regionálních a místních služeb cestovního ruchu v kraji Vysočina“ ve 4 výzvách bylo schváleno 19 projektů (12 projektů se alespoň okrajově věnuje venkovskému cestovnímu ruchu) v celkové výši 19 896 375,60 Kč (viz příloha 17–22). Podpora byla poskytována na rozvoj služeb, týkajících se následujících aktivit: tvorby regionálních a místních propagačních materiálů pro podporu cestovního ruchu, propagačních a informačních kapaní na cílových trzích, včetně účasti na veletrzích cestovního ruchu, zpracování marketingových studií rozvoje cestovního ruchu, vytváření produktů cestovního ruchu a jejich marketingové podpory, podpory vytváření partnerství mezi subjekty cestovního ruchu v kraji Vysočina, konání seminářů a workshopů, poradenství pro podnikatele v cestovním ruchu a tvorby místních a regionálních systémů informování turistů o zajímavostech z hlediska cestovního ruchu. Příjemcem podpory mohli být obce, kraj, svazky obcí, organizace zřizované krajem nebo obcemi a nestátní neziskové organizace (www.kr-vysocina.cz).

V rámci GS „Podpora regionální a místní infrastruktury cestovního ruchu v kraji Vysočina“ bylo nebo v nejbližší době bude podpořeno 22 projektů (13 projektů se týká venkovského cestovního ruchu) částkou 87 382 595,80 Kč (viz příloha 17–22). Podporovány byly ucelenější projekty regionálního či místního významu, zaměřené na rozvoj základní a doprovodné infrastruktury potřebné pro cestovní ruch v obcích a regionech. Podpora byla zaměřena na infrastrukturní projekty podmiňující rozvoj cestovního ruchu v dané lokalitě či regionu. Žádat o podporu mohli drobné, malé a střední podnikatelské subjekty s oprávněním podnikat v cestovním ruchu, které zaměstnávají méně než 250 zaměstnanců. Podpora v rámci tohoto GS se nevztahuje na podnikatelské subjekty, které provozují zemědělskou výrobu či průvodní výrobu (www.kr-vysocina.cz).

Mimo GS bylo ze SROP (podopatření 4.2.2) podpořeno (v rámci 1. a 3.kola výzvy SROP) dalších 7 projektů o hodnotě 34 619 706,80 Kč (příloha 17–22).

V jednotlivých okresech je aktivita v podávání žádostí a jejich úspěšnosti značně rozdílná (tab. 18). Nejaktivnější v podávání žádostí byl okres Třebíč, kde však úspěšnost dosáhla žalostních 10 %. Třebíčsko však bylo značně poznamenáno „budišovskou aférou“ nadhodnocených projektů obecně prospěšné společnosti BONO PUBLICO. Naproti tomu nejméně žádostí bylo podáno v okrese Havlíčkův Brod. Nejúspěšnějším okresem byl Pelhřimov a to jak z hlediska úspěšnosti přihlášených projektů, tak z hlediska objemu finančních prostředků, který velice výrazně převyšuje objem prostředků vyčerpaných v ostatních okresech kraje Vysočina. Především díky čerpání ze SROP mimo GS bylo umožněno financování i velkých projektů.

Tab. 18: Finanční čerpání projektů SROP (opatření 4.1 a 4.2)

Okres	Počet podaných žádostí	Počet schválených žádostí	Úspěšnost [%]	Objem finančních prostředků [Kč]
Havlíčkův Brod	11	4	36	3 261 491,60
Jihlava	28	10	36	20 456 740,40
Pelhřimov	25	12	48	63 845 698,50
Třebíč	68	7	10	21 879 901,40
Žďár n. Sázavou	35	11	31	24 482 409,50
Kraj Vysočina	175	47	27	143 345 697,40

Zdroj dat: Databáze DB Monit k 31.1.2007

Kraj Vysočina, přestože jde o vnitrozemský region, byl rovněž zařazen pro období 2004–2006 do iniciativy Interreg IIIA ČR – Rakousko. Realizace této iniciativy byla před vstupem České republiky do EU zkoordinována s programem Phare CBC na základě společného programového dokumentu, který obsahově a do značné míry i procedurálně vymezuje oblasti a podmínky pro přeshraniční spolupráci (www.strukturalni-fondy.cz). Cestovní ruch byl podporován v rámci priority 1: Přeshraniční hospodářská spolupráce, opatření PI/M3: Cestovní ruch a nabídka aktivit pro volný čas. Prostřednictví Interreg IIIA ČR – Rakousko bylo v kraji Vysočina podpořeno 20 projektů, z toho 6 (tab. 19) v oblasti cestovního ruchu v celkové výši 11 376 400 Kč (Chromý 2007).

Tab. 19: Finanční čerpání projektů Interreg IIIA ČR – Rakousko (opatření PI/M3)

Název projektu	Objem finančních prostředků [Kč]
Realizace Mlynářské stezky	641 589
Terénní mapování sítě hippostezek a koňských stanic v kraji Vysočina	748 500
Spolupráce Města Brtnice, kult. institucí ČR a rakouského Muzea užitého umění	976 050
Jihlava: Město střední Evropy	2 925 000
Obnova parního mlýna v Telči	4 637 841
Cyklostezka Jihlava - Raabs	1 447 500

Zdroj: Chromý 2007

V programovacím období 2007–2013 bude rozvoj venkovského cestovního ruchu podporován v rámci těchto operačních programů:

Regionální operační program NUTS 2 Jihovýchod (ROP JV)

ROP, určený pro region soudržnosti Jihovýchod sestávající z Jihomoravského kraje a kraje Vysočina, se zaměřuje na zlepšení dopravní dostupnosti a propojení regionu včetně modernizace prostředků veřejné dopravy, podpory rozvoje infrastruktury i služeb cestovního ruchu, přípravy menších podnikatelských ploch a zlepšování podmínek k životu v obcích a na venkově především prostřednictvím zkvalitnění vzdělávací, sociální a zdravotnické infrastruktury.

ROP JV obsahuje 4 prioritní osy, z nichž venkovskému cestovnímu ruchu se věnuje prioritní osa 2: Rozvoj udržitelného cestovního ruchu, jejímž hlavním cílem je zkvalitnit podmínky pro rozvoj cestovního ruchu v regionu podporou infrastruktury, koordinace rozvojových aktivit, marketingu a lidských zdrojů. Na tuto prioritní osu je z fondů EU vyčleněno 133,8 mil. €, tj. 19 % ROP JV (www.strukturalni-fondy.cz)

Operační program Přeshraniční spolupráce ČR – Rakousko (OP ČR – Rakousko)

Operační program Přeshraniční spolupráce ČR - Rakousko je určen pro kraje Jihočeský, Jihomoravský a Vysočina, z rakouské strany jde o regiony Waldviertel, Weinviertel, Wiener Umland Nordteil, Mühlviertel a město Vídeň. OP ČR – Rakousko spadá mezi

regionální operační programy v cíli Evropská územní spolupráce a je pro něj z fondů EU vyčleněno 107,44 mil. €, které mají být z českých a rakouských národních veřejných zdrojů doplněny o 18,96 mil. €.

OP ČR – Rakousko obsahuje 3 prioritní osy, cestovní ruch je zahrnut pod prioritní osu 1: Socioekonomický rozvoj, cestovní ruch a transfer know-how a oblast podpory 2: Cestovní ruch, kultura a ekonomika volného času. Zaměření podpory může být zejména následující: zvýšení kvality služeb souvisejících s cestovním ruchem a rozvoj stávajících turistických nabídek a kulturního bohatství nejvýhodnějším způsobem, posílení konkurenceschopnosti a zvýšení kapacity v oblasti nabídky cestovního ruchu v souladu s ekologickými a sociálními omezeními, udržitelné formy a produkty cestovního ruchu (www.strukturalni-fondy.cz).

7. ZÁVĚR

Magisterská práce je zaměřena na potenciální možnosti rozvoje venkovského cestovního ruchu a jeho jednotlivých forem v kraji Vysočina. Téma venkovského CR je v práci uvedeno diskuzí s literaturou a přehledem používaných metod a zdrojů informací. V úvodu práce jsem si rovněž stanovila dílčí cíle, které byly naplněny následovně:

- Byla provedena analýza potenciálu cestovního ruchu vzhledem k požadavkům venkovského CR, na základě níž můžeme konstatovat, že kraj Vysočina disponuje nadprůměrnými přírodními předpoklady, které mají stěžejní význam pro všechny formy venkovského CR a doprovodné aktivity s nimi souvisejícími (pěší turistika, cykloturistika, hipoturistika). Přesto největší počet turistů přitahuje kulturní památky (především památky UNESCO) a nenáročná letní pobytová turistika (s rysy masového CR).
- U jednotlivých forem venkovského cestovního ruchu je zhodnocen jejich historický vývoj, současný stav. Nejvíce se v českých podmínkách prosazuje druhé bydlení, které do značné míry omezuje rozvoj dalších forem venkovského cestovního ruchu, zejména venkovské turistiky. V poslední době se však stále častěji stává, že ODB poskytuje ubytovací kapacitu účastníkům venkovské turistiky. Agroturistice se v Česku příliš nedaří, hlavním důvodem je nedostatek vhodných objektů pro její provozování či jejich nákladná rekonstrukce a z velké části i nezájem zemědělců o podnikání v této oblasti.
- Stav ubytovacích zařízení sloužících venkovské turistice a agroturistice byl zhodnocen na základě dotazníkových šetření provozovatelů těchto zařízení, neboť data o příjezdech turistů, kapacitách ubytovacích zařízení venkovského CR a jejich výkonech nejsou k dispozici.
- V rámci hodnocení podmínek rozvoje a perspektiv venkovského cestovního ruchu v jednotlivých obcích studovaného regionu bylo provedeno dotazníkové šetření představitelů místních samospráv. Dle názoru starostů na většině území Vysočiny nejsou příznivé podmínky pro provozování agroturistiky, poněkud příznivěji byly hodnoceny podmínky pro rozvoj venkovské turistiky, přestože většina obcí postrádá kvalitní ubytovací a stravovací služby a chybí i doprovodná infrastruktura (sportovní a kulturní zařízení apod.).

- Značná část práce je věnována analýze institucionálního zázemí venkovského cestovního ruchu jak na národní, tak na krajské úrovni. V posledních letech se objevuje celá řada koncepčních dokumentů a vládních i nevládních organizací, které podporují rozvoj venkovského cestovního ruchu. Jejich aktivity však nejsou koordinovány a často dochází k překrývání (především v poradenské a vzdělávací činnosti).

Jedním z cílů práce bylo i prověření následujících hypotéz:

- *V rámci venkovského cestovního ruchu převládá chataření a chalupaření, venkovská turistika a agroturistika nabývají na významu, vysoká koncentrace druhého bydlení omezuje realizaci jiných forem venkovského cestovního ruchu.*

Tato hypotéza byla potvrzena. Druhé bydlení má v Česku mnohaletou tradici a poskytuje největší ubytovací kapacity (na Vysočině přes 145 000 lůžek) v rámci venkovského CR i CR celkem. Přestože venkovská turistika a agroturistika zažívají v posledních letech rozmach, nelze předpokládat jejich rozvoj v takových rozměrech jako v zahraničí. Přestože druhé bydlení snižuje zájem českého obyvatelstva o venkovskou turistiku, v posledních letech paradoxně přispívá k jejímu rozvoji. Majitelé chat a chalup využívají tyto objekty jako zdroj přivýdělku a nabízejí je k pronájmu domácím i zahraničním turistům.

- *O agroturistická ubytovací zařízení na Vysočině mají zájem především zahraniční turisté, kteří dokáží náležitě ocenit aspekty venkovského způsobu života – blízký kontakt s přírodou, klid, čisté ovzduší.*

Hypotéza nebyla potvrzena, neboť 80 % hostů v agroturistických zařízeních tvoří domácí turisté. Zahraniční klientela převládá pouze v kempech, agroturistika na Vysočině se tak zřejmě stává pro cizince synonymem levné dovolené. K překvapivě protichůdným výsledkům dospěla Malíková (2006) při dotazníkovém šetření agroturistických zařízení na Šumavě, kde nižší návštěvnost agrofarem cizinci je dána nedostatečnou kvalitou poskytovaných služeb.

- *Pelhřimovsko disponuje dostatečným množstvím venkovských ubytovacích zařízení, převažují ubytovací zařízení s malou lůžkovou kapacitou.*

Hypotéza byla potvrzena. Kapacita VUZ v okrese Pelhřimov zatím plně dostačuje poptávce. Vytíženost v sezóně se pohybuje kolem 60 %, mimo sezónu jsou VUZ prakticky nevyužitá. Většinu zařízení tvoří ODB o průměrné kapacitě 7 lůžek.

- *Provozovatelé venkovských a agroturistických ubytovacích zařízení dostatečně nevyužívají existující možnosti finanční podpory.*

Hypotéza byla potvrzena pouze částečně. Přestože v současnosti existuje celá řada programů podporujících rozvoj venkovského cestovního ruchu, zájem o ně ze strany podnikatelů je poměrně malý. Pouze 18 % provozovatelů VUZ již žádalo o nějakou finanční podporu a 32 % jich podání žádosti teprve zvažuje. Subjekty podnikající ve venkovské turistice mají často problémy se splněním všech náležitostí žádostí o finanční prostředky a v případě fondů EU i se systémem zpětného proplácení projektů. Většinou jde o drobné podnikatele, kteří nemají dostatek disponibilního kapitálu a zároveň mají špatný přístup k vnějším finančním zdrojům. Naproti tomu o podporu žádala $\frac{1}{2}$ podnikatelů v agroturistice a stejný počet chce do budoucna žádat i o evropské peníze.

Při zpracovávání diplomové práce se objevila celá řada témat, která by si zasloužila podrobnější prozkoumání, ale vzhledem k charakteru práce nemohla být více rozpracována.

Jedná se např. o tyto náměty:

- Podrobnější analýza hipoturistiky se zaměřením na vývoj, stav a perspektivy, porovnání stavu v kraji Vysočina se stavem v Česku či vybraném kraji.
- Srovnání výsledků dotazníkového šetření VUZ provedeného v této diplomové práci s ostatními okresy kraje Vysočina.
- Analyza finančního čerpání na projekty cestovního ruchu pro programovací období 2007–2013.

SEZNAM LITERATURY A ZDROJŮ

ZÁKLADNÍ LITERATURA

- ATTL, P., NEJDL, K. (2004): Turismus I. Vysoká škola hotelová v Praze. Praha. 178 s.
- BEČKOVÁ, M. (2004): Význam popularity a přitažlivosti atraktivit cestovního ruchu při strategii rozvoje Pelhřimovska. Diplomová práce. KCR, Zemědělská fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Tábor. 116 s.
- BIČÍK, I. (1988): Hodnocení stavu, vývoje a výhledu struktury ploch v zázemí Prahy. KERG PřF UK. Praha. 102 s.
- BIČÍK, I. a kol. (2001): Druhé bydlení v Česku. KSGRR PřF UK. Praha. 168 s.
- COCCOSSIS, H., NIJKAMP, P. (eds.) (1995): Sustainable Tourism Development. Ashgate Publishing. Aldershot. 198 s.
- ČECH, L., ŠUMPICH, J., ZABLOUDIL, V. a kol. (2002): Jihlavsko. In: Mackovčin, P., Sedláček, M. (eds.): Chráněná území ČR, svazek VII. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a EkoCentrum Brno. Praha. 528 s.
- ČERMÁK, L. (2006): Vymezení periferních oblastí Vysočiny a nástin jejich využití pro regionální politiku. Magisterská práce. KSGRR PřF UK. Praha. 107 s.
- ČERTÍK, M. a kol. (2001): Cestovní ruch – Vývoj, organizace a řízení. Nakladatelství OFF. Praha. 1. vydání. 352 s.
- DISMAN, M. (2002): Jak se vyrábí sociologická znalost. Univerzita Karlova. Praha. 374 s.
- DOHNAL, V. a kol. (1985): Rajonizace cestovního ruchu ČSR. Merkur. Praha. 167 s.
- DOMALEWSKI, P. (2003): Druhé bydlení v zázemí města Plzně. Magisterská práce. KSGRR PřF UK. Praha. 106 s.
- DRAHOŠOVÁ, A. (2002): Rozvoj cestovního ruchu v oblasti Jeseníků a Javornického výběžku. Magisterská práce. KSGRR PřF UK. Praha. 155 s.
- FIALOVÁ, D. (1992): Současný stav a perspektivy rekreačních lokalit v těsném zázemí Prahy. Diplomová práce. KSGRR PřF UK. Praha. 70 s.
- FIALOVÁ, D. (2000): Transformace druhého bydlení (v zázemí v Prahy). Disertační práce. KSGRR PřF UK. Praha. 130 s.
- FIALOVÁ, L. (2005): Možnosti rozvoje agroturistiky v Severomoravském kraji. Diplomová práce. Katedra zemědělské ekonomiky, PEF ČZU. Praha. 85 s.

- GARDAVSKÝ, V. (1968): Rekreační zázemí Prahy. Kandidátská disertační práce. PřF UK. Praha. 91 s.
- GOLDOVÁ, D. (2004): Cestovní ruch v okrese Znojmo. Magisterská práce. KSGRR PřF UK. Praha. 128 s.
- HALL, C.M., MÜLLER, D.K. (eds.) (2004): Tourism, Mobility and Second Homes. Channel View Publications. Clevendon. 304 s.
- HALL, C.M., PAGE, S.J. (1999): The Geography of Tourism and Recreation. Environment, Place and Space. Routledge. 309 s.
- HAVRÁNKOVÁ, L. (2004): Agroturistika na trhu cestovního ruchu. Bakalářská práce. Vysoká škola obchodní. Praha. 61 s.
- HOLEČEK, M., MARIOT, P., STŘÍDA, M. (1999): Zeměpis cestovního ruchu. ČGS. Praha. 99 s.
- CHROMÝ, P. (2007): Vývoj příjezdového CR v Česku v letech 1993-2005 se zaměřením na kraj Vysočina. Magisterská práce. KSGRR PřF UK. Praha. 124 s.
- JOHNSTON, R. a kol. (2001): The Dictionary of Human Geography. Blackwell Publishers. Oxford. 976 s.
- KALIBOVÁ, K. (2001): Úvod do demografie. Karolinum. Praha. 52 s.
- KOWALCZYK, A. (2000): Geografia turyzmu. Naukowe PWN. Warszawa. 287 s.
- KUCHAŘOVÁ, Z. (1984): Rekreační zázemí hlavního města Prahy. Magisterská práce. KERG PřF UK. Praha. 65 s.
- LANGEROVÁ, B. (2004): Kraj Vysočina. ACR Alfa. Praha. 231 s.
- LEW, A.A., HALL, C.M., WILLIAMS, A.M. (2004): A Companion to Tourism. Blackwell. Oxford. 622 s.
- LÍZALOVÁ, L. (2005): Agroturistika jako příležitost k oživení zemědělského podnikání na Jihlavsku.
[http://www.ker.zf.jcu.cz/katedra/konference/cdrom05/prispevky/lizalova_cz.doc]
- MALÍKOVÁ, J. (2006): Agroturistika na Šumavě. Diplomová práce. KSGRR PřF UK. Praha. 127 s.
- MANDELÍK, R. (2006): Venkov trochu jinak. Ministerstvo zemědělství. Praha. 130 s.
- MARADA, M. (2001): Vymezení periferních oblastí Česka a studium jejich znaků pomocí statistické analýzy. In: Geografie – Sborník ČGS, roč. 106, č. 1. ČGS. Praha. s. 12-23.

- MARIOT, P. (1983): Geografia cestovného ruchu. VEDA. Bratislava. 252 s.
- MIKULA, P. (1995): Agroturistika v nápadech. Institut výchovy a vzdělávání Ministerstva zemědělství ČR v Praze. Praha. 40 s.
- MIRVALD, S. a kol. (1994): Geografie cestovního ruchu. ZČU v Plzni. Plzeň. 2. upravené vydání. 110 s.
- MORAVEC, I. (2006): Venkovská turistika. Teoretická východiska a možnosti. Centrum pro komunitní práci. Praha. 92 s.
- NĚMČANSKÝ, M. (1996): Agroturistika. Slezská univerzita v Opavě. Karviná. 158 s.
- NOVÁČEK, A. (2004): Historicko-geografické aspekty perifernosti a mikroregionální diferenciace kraje Vysočina z pohledu populačního vývoje. Magisterská práce. KSGRR PřF UK. Praha. 122 s.
- PÁSKOVÁ, M., ZELENKA, J. (2002): Výkladový slovník cestovního ruchu. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Praha. 432 s.
- PETRŮ, M. (2001): Agroturistika v okrese Jindřichův Hradec. Magisterská práce. KSGRR PřF UK. Praha. 115 s.
- PĚLUCHA, M. a kol. (2006): Rozvoj venkova v programovacím období 2007-2013 v kontextu reforem SZP EU. IREAS. Praha. 162 s.
- PIROCHTA, P. (2000): Veřejná doprava a mikroregionální rozvoj. Magisterská práce. KSGRR PřF UK. Praha. 109 s.
- PODHORSKÝ, M. (2003): Kraj Vysočina. Freytag&Berndt. Praha. 152 s.
- POHL, M. a kol. (1996): Vysočina. Informační a metodické centrum. Žďár nad Sázavou. 57 s.
- POUROVÁ, M. (2000): Agroturistika, možnosti rozvoje a perspektiva v České republice. Česká zemědělská univerzita v Praze. Praha. 114 s.
- POUROVÁ, M. (2002): Agroturistika. Česká zemědělská univerzita v Praze. Praha. 124 s.
- POUROVÁ, M., STŘÍBRNÁ, M. (2003): Venkovská turistika: zlepšení marketingových a odborných znalostí provozovatelů agroturistických farem. AgAkcent. Klatovy. 107 s.
- SIMONÍKOVÁ, H. (1998): Rekreace v zázemí Prahy: na příkladu využití objektů individuální rekreace obcí Jíloviště, Klínec, Trnová. Diplomová práce. KSGRR PřF UK. Praha. 90 s.

- STŘÍBRNÁ, M. (1996): Perspektivy rozvoje agroturistiky na Šumavě. Zemědělské aktuality, č. 9-10, s. 3-4.
- STŘÍBRNÁ, M. (1997): Podnikání ve venkovské turistice a agroturistice na Šumavě. Zemědělské aktuality, č. 1, s. 1-4.
- STŘÍBRNÁ, M. (2005): Venkovská turistika a agroturistika. Profi Press. Praha. 65 s.
- STŘÍBRNÁ, M., MIKULA, P. (2003): Agroturistika a biopotraviny. Základ prosperity farmy. ÚZPI. Praha. 51 s.
- ŠTĚPÁNEK, V., KOPAČKA, L., ŠÍP, J. (2001): Geografie cestovního ruchu. Univerzita Karlova. Praha. 230 s.
- URBAN, L. (2007): Transformace druhého bydlení na Jihlavsku. Diplomová práce. KSGRR PřF UK. Praha. 82 s.
- VACKOVÁ, T. (2006): Možnosti rozvoje venkovského cestovního ruchu v Česku s využitím zkušeností Francie. Magisterská práce. KSGRR PřF UK. Praha. 150 s.
- VÁGNER, J. (1994): Současný stav a perspektivy rekreace na Berounsku. Diplomová práce. KSGRR PřF UK. Praha. 96 s.
- VÁGNER, J. (1999): Geografické aspekty druhého bydlení v České republice. Disertační práce. KSGRR PřF UK. Praha. 201 s.
- VÁGNER, J., FIALOVÁ, D. a kol. (2004): Regionální diferenciace druhého bydlení v Česku. KSGRR PřF UK. Praha. 286 s.
- VANĚČEK, D. (1997): Agroturistika. Zemědělská fakulta, Jihočeská univerzita. České Budějovice. 164 s.
- VÍTEK, I. (1996): Žďár nad Sázavou a jeho rozvoj. Diplomová práce. KSGRR PřF UK. Praha. 97 s.
- VOTOČEK, L. (1999): Typologie sídel s rekreační funkcí v zázemí Prahy. Diplomová práce. KSGRR PřF UK. Praha. 79 s.
- VYSTOUPIL a kol. (2006): Atlas cestovního ruchu ČR. MMR ČR. Praha. 157 s.
- WEAVER, D. (ed.) (2001): The Encyclopedia of Ecotourism. COBI Publishing. London. 668 s.
- WOKOUN, R., VYSTOUPIL, J. (1987): Geografie cestovního ruchu a rekreace I. SPN. Praha. 250 s.

OSTATNÍ MATERIÁLY

- Agroturistika. Sborník příspěvků ze semináře. ROSA. České Budějovice. 2001. 26 s.
- Certifikované ubytování – jižní Morava a Vysočina. ECEAT. Brno. 2006. 47 s.
- Demografický, sociální a ekonomický vývoj kraje Vysočina v letech 2000–2004. ČSÚ, Krajská reprezentace Jihlava. Jihlava. 2005. 142 s.
- Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005. 1. díl. ČSÚ. Praha. 2006. 742 s.
- IP 2005 Rural Tourism: workshop proceedings. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně. Brno. 2005. 126 s.
- Koňské stanice v kraji Vysočina. Kraj Vysočina. Jihlava. 2006. 91 s.
- Kraj Vysočina. Kartografie Praha. Praha. 2004. 158 s.
- Perspektivy českého venkova. PEF ČZU. Praha. 2006. 88 s.
- Průvodce venkovskou turistikou – Vysočina. ECEAT. Brno. 2000. 56 s.
- Ročenka cestovního ruchu, ubytování a pohostinství 2005. Mag Consulting. Praha. 2005. 218 s.
- Sčítání lidu, domů a bytů 1980, okres Havlíčkův Brod. Okresní oddělení ČSÚ. Havlíčkův Brod. 1981. 161 s.
- Sčítání lidu, domů a bytů 1980, okres Jihlava. Okresní oddělení ČSÚ. Jihlava. 1981. 133 s.
- Sčítání lidu, domů a bytů 1980, okres Pelhřimov. Okresní oddělení ČSÚ. Pelhřimov. 1981. 137 s.
- Sčítání lidu, domů a bytů 1980, okres Třebíč. Okresní oddělení ČSÚ. Třebíč. 1981. 145 s.
- Sčítání lidu, domů a bytů 1980, okres Žďár nad Sázavou. Okresní oddělení ČSÚ. Žďár nad Sázavou. 1981. 141 s.
- Sčítání lidu, domů a bytů 2001 – kraj Vysočina. ČSÚ, Krajská správa Jihlava. Jihlava. 2003. 207 s.
- Statistická ročenka kraje Vysočina. ČSÚ, Krajská správa Jihlava. Jihlava. 2006. 392 s.
- Statistický lexikon obcí České republiky 1992. SEVT. Praha. 1994. 895 s.
- Statistický lexikon obcí České republiky 2005. Ottovo nakladatelství. Praha. 2005. 1360 s.
- Venkovská turistika. Partnerství v cestovním ruchu – princip spolufinancování projektů z fondů EU. Fakulta ekonomická ZČU v Plzni. Plzeň. 2004. 125 s.

Výsledky sčítání lidu, domů a bytů 1991 – okres Havlíčkův Brod. ČSÚ, Okresní statistická správa. Havlíčkův Brod. 1992. 243 s.

Výsledky sčítání lidu, domů a bytů 1991 – okres Jihlava. ČSÚ, Okresní statistická správa. Jihlava. 1992. 165 s.

Výsledky sčítání lidu, domů a bytů 1991 – okres Pelhřimov. ČSÚ, Okresní statistická správa. Pelhřimov. 1992. 172 s.

Výsledky sčítání lidu, domů a bytů 1991 – okres Třebíč. ČSÚ, Okresní statistická správa. Třebíč. 1992. 177 s.

Výsledky sčítání lidu, domů a bytů 1991 – okres Třebíč. ČSÚ, Okresní statistická správa. Třebíč. 1992. 177 s.

Výsledky sčítání lidu, domů a bytů 1991 – okres Žďár nad Sázavou. ČSÚ, Okresní statistická správa. Žďár nad Sázavou. 1992. 191 s.

Vysočina – historická města. Kraj Vysočina. Jihlava. 2003. 64 s.

Vývoj lidských zdrojů v kraji Vysočina v letech 2000 až 2005. ČSÚ, Krajská správa Jihlava. Jihlava. 2006. 85 s.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Agroturistika v Evropě i Česku. [<http://www.nafarmu.cz> – 19.3.2007]

Cestovní agentura a turistické inspirační centrum českého venkova.
[<http://www.ceskapohoda.cz> – 19.3.2007]

Cykloserver. [<http://www.cykloserver.cz> – 1.7.2007]

Česká centrála cestovního ruchu – CzechTourism. [<http://www.czechtourism.cz> – 29.5.2007]

Český rybářský svaz. [<http://www.rybsvaz.cz> – 1.7.2007]

Český statistický úřad Jihlava. [<http://www.czso.cz/xj/redakce.nsf/i/kraj> – 16.6.2007]

Český statistický úřad. Městská a obecní statistika (údaje z roku 2004).

[<http://www.czso.cz/lexikon/mos.nsf/openkraj?openform&:cz061> – 19.3.2007]

Databáze ubytování v ČR. [<http://www.e-ubytovani.eu> – 20.4.2007]

Dobrovolnictví na českých ekologických farmách. [<http://www.wooof.ecn.cz> – 12.8.2007]

Domácí výrobky. [<http://www.domaci-vyrobky.cz> – 29.7.2007]

Dovolená v Čechách. [<http://www.ubytovani.turistik.cz> – 20.4.2007]

Evropské centrum pro ekoagroturistiku. [<http://www.eceat.cz> – 30.11.2006]

European Centre for Ecological and Agricultural Tourism.
[<http://www.eceat.org> – 30.11.2006]

Fond Vysočiny. [<http://www.kr-vysocina.cz/www/fondvysociny> – 17.5.2007]

Fondy Evropské Unie. [<http://www.strukturalni-fondy.cz> – 12.8.2007]

Internetový vyhledávač Google. [www.google.cz – 30.5.2007]

Internetový vyhledávač Seznam. [www.seznam.cz – 30.5.2007]

Jaderná elektrárna Dukovany. [www.je-temelin-dukovany.cz – 19.5.2007]

Klub českých turistů – Vysočina. [<http://www.webhouse.cz/kct-vysocina> – 1.7.2007]

Koncepce státní politiky cestovního ruchu České republiky na období 2002–2007.
[<http://www.mmr.cz/upload/1090851191koncepce.pdf> – 30.11.2006]

Koncepce státní politiky cestovního ruchu České republiky na období 2007–2013.
[http://www.mmr.cz/upload/files/cestovni_ruch/30.09.2006_Koncepce.doc –
30.11.2006]

Kraj Vysočina. [<http://www.kr-vysocina.cz> – 19.3.2007]

Kraje České republiky v roce 2005.
[[http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/790033A2D5/\\$File/1304060612.xls](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/790033A2D5/$File/1304060612.xls) –
16.6.2007]

Levné ubytování. [<http://www.penziony.cz> – 20.4.2007]

Marketingové regiony cestovního ruchu.
[http://www.stezka.cz/text/turist_reg/turisticke_regiony.htm – 30.5.2007]

Ministerstvo pro místní rozvoj. [<http://www.mmr.cz> – 30.11.2006]

Ministerstvo zemědělství. [<http://www.mze.cz> – 30.11.2006]

Ministerstvo životního prostředí. [<http://www.env.cz> – 30.11.2006]

Národní strategický plán rozvoje venkova ČR.
[http://www.businessinfo.cz/files/2005/061220_NSP280406.doc – 12.8.2007]

Národní strategie rozvoje cyklistické dopravy. [<http://www.cyklostrategie.cz> – 30.5.2007]

Návrh národního systému certifikace ekologicky šetrných služeb cestovního ruchu.
[[http://www.env.cz/AIS/web-pub.nsf\\$pid/MZPKBFAYL2HI](http://www.env.cz/AIS/web-pub.nsf$pid/MZPKBFAYL2HI) – 30.11.2006]

Obecně prospěšná společnost Nisa. [<http://www.nisaops.cz> – 12.8.2007]

Poradenství v oblasti energetiky a životního prostředí. [<http://www.enviros.cz> – 12.8.2007]

Postup realizace a aktualizace Koncepce státní politiky cestovního ruchu v ČR do roku 2006. [<http://www.mmr.cz/upload/1105968260koncepcespcr.pdf> – 30.11.2006]

Prázdniny na venkově. [<http://www.prazdninynavenkove.cz> – 19.3.2007]

Profil kraje Vysočina. 2007.
[<http://extranet.kr-vysocina.cz/download/orr/PRK/Prof0107.doc> – 17.5.2007]

Program rozvoje kraje Vysočina. 2005.
[<http://extranet.kr-vysocina.cz/download/ORR/PRK/programovacsstprk.pdf> – 17.5.2007]

Program rozvoje venkova České republiky na období 2007–2013.
[http://www.mze.cz/UserFiles/File/EAFRD/PRV_oficiln_schvlen.pdf – 12.8.2007]

Regionální environmentální centrum Česká republika. [<http://www.reccr.cz> – 12.8.2007]

Regionální informační servis. [www.risy.cz – 16.6.2007]

Regionální portréty – Vysočina.
[[http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/50002C62AB/\\$File/136204a14.pdf](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/50002C62AB/$File/136204a14.pdf) – 16.6.2007]

Rodinné výlety – inspirace pro rodiče a děti. [<http://www.rodinnevylety.cz> – 1.7.2007]

Stále na rybách. [<http://www.mrk.cz> – 1.7.2007]

Svaz ekologických zemědělců PRO-BIO. [<http://www.pro-bio.cz> – 14.12.2006]

Svaz venkovské turistiky. [<http://www.svazvt.cz> – 14.12.2006]

Trh práce v ČR 1993–2005. [<http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/p/3103-06> – 19.6.2007]

Turistické regiony ČR. [<http://www.tourism.cz> – 30.5.2007]

Ubytování. [<http://www.ubytovani.cz> – 20.4.2007]

Ubytování – hotely, penziony. [<http://www.hotel-ubytovani.com> – 20.4.2007]

Ubytování – chaty a chalupy. [<http://www.chata.cz> – 30.5.2007]

Ubytování v ČR. [<http://www.i-ubytovani.cz> – 20.4.2007]

Územní plán VÚC kraje Vysočina.
[<http://www.kr-vysocina.cz/soubory/450008/zp2.doc> – 17.5.2007]

Venkovský cestovní ruch po Česku. [<http://venkov.czechtourism.cz> – 29.5.2007]

Venkovská turistika v České republice.

[<http://www.agroturist.sk/konferencia/index.html> – 14.12.2006]

Vítejte na Vysočině. [<http://extranet.kr-vysocina.cz/turista> – 19.3.2007]

Vodácký průvodce. [<http://www.raft.cz> – 22.5.2007]

DATABÁZE

Databáze ČÚZK z roku 2005

Databáze DB Monit k 31.1.2007

PŘÍLOHY

Příloha 1: Dotazník pro provozovatele agroturistických zařízení

*Vážená paní, vážený pane, prosím Vás o vyplnění následujícího dotazníku. Údaje, které zde uvedete budou statisticky zpracovány a výsledky budou sloužit pouze pro účely mé diplomové práce s názvem **Venkovský cestovní ruch na Vysočině**. Předem Vám děkuji.*

1. Jméno a příjmení
2. Místo a název ubytovacího zařízení
3. Váš věk:
 méně než 20 20-30 31-40 41-50 51-60 více než 60
4. Podnikáte jako soukromá fyzická osoba právnická osoba
5. Typ Vašeho ubytovacího zařízení:
 zemědělská usedlost
 penzion
 kemp
 jiné
6. Provoz Vašeho ubytovacího zařízení je:
 celoroční sezónní (od do)
7. Uveďte, prosím, počet pokojů celkem
z toho jednolůžkových dvoulůžkových vícelůžkových
8. Uveďte, prosím, počet lůžek celkem
počet míst pro stany
počet míst pro karavany
9. Vybavení pokojů.....
.....
.....
.....
10. Sociální zařízení u každého pokoje společné

11. Nabízené stravování:

- samostatné vaření
- snídaně
- polopenze
- plná penze

12. Chováte domácí a hospodářská zvířata?

- ano (jaká?)
- ne

13. Pěstujete hospodářské plodiny?

- ano (jaké?)
- ne

14. Kolik hektarů půdy obhospodařujete?

15. Může host nahlédnout do chodu hospodářství?

- ano
- ne

16. Zaškrtněte, prosím, co se nachází v dosahu Vašeho ubytovacího zařízení:

- obchod (..... km)
- restaurace (.....km)
- lékař (..... km)
- pošta (..... km)
- autobusová nebo vlaková zastávka (..... km)
- koupání (..... km)
- jiné

17. Nabídka služeb pro hosty zahrnuje:

- možnost výpomoci při zemědělských činnostech
- prodej produktů vlastní zemědělské produkce
- projížďky na koních
- lov zvěře
- rybaření
- půjčování sportovních potřeb (jakých?
- hlídání dětí

- venkovní krb, ohniště
- televizi
- možnost přivést si vlastního domácího mazlíčka
- jiné

18. Jaká je cena ubytování za osobu/den?

bez stravování Kč

se snídaní Kč

s polopenzí Kč

s plnou penzí Kč

19. U kempů cena za:

malý stan Kč

velký stan Kč

karavan Kč

dospělou osobu Kč

dítě Kč

auto Kč

domácího mazlíčka Kč

20. Nabízené slevy:

- mimo sezónu
- pro děti
- jiné (jaké?)

21. Jakým způsobem se o Vás mohou zájemci o ubytování dozvědět?

- reklamní tabule, poutače
- vlastní propagační materiály
- prostřednictvím internetu
- prostřednictvím cestovní kanceláře nebo agentury
- z inzerce v novinách a časopisech
- z rádia nebo televize
- z katalogů profesních zájmových sdružení
- prostřednictvím místních informačních center
- jinak

22. V jakém roce jste začal(a) podnikat v zemědělství?
23. V jakém roce jste začal(a) podnikat v agroturistice?
24. Proč jste začal(a) podnikat v agroturistice?.....
.....
25. Pokuste se, prosím, vyjádřit v procentech jaká je vytíženost Vašeho ubytovacího zařízení: v sezóně (květen – září) % mimo sezónu %
26. Jaká je průměrná délka pobytu hostů u Vás?
27. Pokuste se, prosím, o procentuální vyjádření struktury Vašich hostů:
..... % rodiny s dětmi % rodiny bez dětí
..... % starší lidé % jednotlivci % skupiny lidí
28. Z kolika procent jsou Vašimi hosty cizinci? %
Jaké národnosti nejčastěji?
29. Pokuste se odhadnout jaké je procento stálých hostů, tj. těch, kteří se k Vám vracejí pravidelně. %
30. Je ze strany hostů zájem o hospodářská a domácí zvířata Vámi chovaná?
 ne jen malý zájem ano (o jaká nejvíce?))
31. Je ze strany hostů zájem o nahlédnutí do chodu hospodářství, příp. o možnost výpomoci pří zemědělských činnostech?
 ne jen malý zájem ano (o co nejvíce?))
32. Spolupracujete nějak s místními podnikateli?
 ne ano (jakým způsobem?))
33. Jaké procento z celkových příjmů Vaší rodiny pro Vás představují příjmy z agroturistiky (tj. ze služeb nabízených hostům)? %
34. Plánujete v nejbližších 5 letech nějaké investice na zlepšení kvality poskytovaných služeb? A pokud ano, tak jaké investice a v jakém přibližném finančním rozsahu?
 ne ano
35. Zajímáte se o problematiku státních dotací a podporu z EU?
 ano ne (proč?))

36. Žádal(a) jste někdy o státní finanční podporu?

ano (kdy? , za jakým účelem? , o jaký program šlo?.....)

ne

37. Uvažuje o získání prostředků podpory EU?

ano ne (proč?)

38. Jste spokojen(a) s podmínkami pro potenciální žadatele? ano ne
Zdůvodněte.

39. Je pro Vás obtížné získat aktuální informace?

ano

ne

Označte, prosím, hodnotu na stupnici od 1 do 5, kde 1 znamená výborné a 5 nedostatečné:

40. Jaká je úroveň poradenských služeb pro podnikatele v agroturistice ve Vaší obci?

1 2 3 4 5

41. Jaká je úroveň informačních a reklamních služeb pro podnikatele v agroturistice ve Vaší obci? 1 2 3 4 5

42. Jaký je podle Vás zájem obyvatel o podnikání v agroturistice a doprovodných službách? 1 2 3 4 5

43. Jaký je podle Vás zájem

a. zahraničních turistů o Vaši obec? 1 2 3 4 5

b. českých turistů o Vaši obec? 1 2 3 4 5

Příloha 2: Seznam respondentů dotazníkového šetření podnikatelů v agroturistice v kraji

Vysoká

Název agroturistického zařízení	Místo	Počet pokojů	Počet lůžek
Farma Kameník	Bezděčín	3	18
JK Glod	Čejov	3	26
Q-ranch	Bezděkov	20	40
Dostihová stáj	Vlčí Hory	5	16
Penzion Jízdárna	Otradice	10	23
Agroprivat	Stranná	3	13
Hotel Grunt	Žďár n. Sázavou	16	38
Penzion a kemp Javořice	Lhotka u Telče	7	18
Agrofarma Lovětín	Lovětín	3	9
Chadimův mlýn	Horní Dubénky	4	14
Usedlost U kaštanů	Krátká Ves	1	4
Farma Kadeřávek	Věcov	2	8
Chalupa u potoka	Věcov	5	19
Dvůr v Borovné	Borovná	3	10
Penzion Mikeš	Dolní Sokolovec	3	9
Jitkovský mlýn	Jitkov	4	9
Ekofarma Křišťan	Milotičky	3	9
Jezdecká farma Zoubek	Zoubek	3	12
Penzion Jízdárna	Mladé Bříště	5	12
Farma Kovář	Chaloupky	2	6
Fitfarma	Pelhřimov	3	8
Motel Farma	Služátky	17	50
Chalupa Křížek	Chrastov	3	8
JK Viki	Horní Újezd	2	24
Statek Kráty	Kráty	5	10
Farma U kapličky	Třebenice	4	14
Statek u Kratochvílů	Vysoké	3	14

Zdroj: vlastní šetření

Příloha 3: Seznam respondentů dotazníkového šetření provozovatelů venkovských ubytovacích zařízení v okrese Pelhřimov

Název ubytovacího zařízení	Počet lůžek	Název ubytovacího zařízení	Počet lůžek
Penzion Sedlácký dvůr	26	Athéna	6
Hotel Křemešník	28	Chata Čejov	6
Motel Bernard	24	Na Hozopílu	8
Penzion Trnávka	32	Chata Pavlov	6
Restaurant Na Želivce	22	U Křemešníku	6
Penzion Bratřice	16	U Nejedlých	5
Penzion Hory	12	Chata Chodeč	5
Livra	9	Chodeč u Stanovic	4
Chata Pravíkov	6	Chalupa Osada	7
Ubytovna Červená Řečice	39	Chata Na Homoli	5
Chata u Počátek	6	Chata Cetoraz	6
Chata Bouzek	7	Chalupa Dobrá Voda	6
Chalupa u Soukupů	10	Chata Lešov	7
Penzion Hanka	10	Chata Želiv	6
Penzion Jerra	10	Chata Chýstovice	10
Hánův mlýn	4	Chata Kaliště	5
Hostinec u Zmátlů	13	Penzion Mahler	18
Hotel Obora	30	Ubytovna Martinice	30
Rekreace Polesí	7	Chalupa na Antonce	5
Chata Bystrá	30	Chalupa U mnicha	4
Chata Sedlice	7	Penzion Častrov	14
Chatová osada Kladiny	22	Rekreační chalupa Knížata	8
Chata Vodak	28	Penzion Svoboda	16
Penzion Kladiny	10	Motel Velký Rybník	19
Chalupa Franta	4	Motorest Obrataň	22

Pozn.: Povinnost mít obchodní název mají pouze hromadná ubytovací zařízení, názvy ubytovacích zařízení zřízených v ODB se v jednotlivých zdrojích liší a jsou tedy pouze orientační.

Zdroj: vlastní šetření

Příloha 4: Dotazník pro provozovatele venkovských ubytovacích zařízení

*Vážená paní, vážený pane, prosím Vás o vyplnění následujícího dotazníku. Údaje, které zde uvedete, budou statisticky zpracovány a výsledky budou sloužit pouze pro účely mé diplomové práce s názvem **Venkovský cestovní ruch na Vysočině**. Předem Vám děkuji.*

1. Místo a název ubytovacího zařízení
.....
2. Typ Vašeho ubytovacího zařízení:
 hotel
 chata, chalupa
 penzion
 jiné
3. Provoz Vašeho ubytovacího zařízení je:
 celoroční
 sezónní (od do)
4. Uveďte, prosím, počet pokojů celkem
z toho jednolůžkových dvoulůžkových vícelůžkových
5. Uveďte, prosím, počet lůžek celkem
6. Sociální zařízení u každého pokoje společné
7. Nabízené stravování:
 samostatné vaření
 snídaně
 polopenze
 plná penze
8. Zaškrtněte, prosím, co se nachází v dosahu Vašeho ubytovacího zařízení:
 obchod (..... m)
 restaurace (..... m)
 pošta (..... m)
 autobusová nebo vlaková zastávka (..... m)
 koupání (..... m)

9. Nabídka služeb pro hosty zahrnuje:

- restauraci
- parkoviště
- prodej základních potravin a denního tisku
- hřiště
- půjčování sportovních potřeb (jakých?)
- hlídání dětí
- venkovní krb, ohniště
- televizi
- jiné

10. Jaká je cena ubytování za osobu/den?

- bez stravování
- se snídaní
- s polopenzí
- s plnou penzí

11. Jakým způsobem se o Vás mohou zájemci o ubytování dozvědět?

- reklamní tabule, poutače
- vlastní propagační materiály
- prostřednictvím internetu
- prostřednictvím cestovní kanceláře nebo agentury
- z inzerce v novinách a časopisech
- z rádia nebo televize
- prostřednictvím místních informačních center
- jinak

12. Pokuste se, prosím, vyjádřit v procentech jaká je vytíženosť Vašeho ubytovacieho zařízení: v sezóně (květen – září) % mimo sezónu %

13. Jaká je průměrná délka pobytu hostů u Vás?

14. Pokuste se, prosím, o procentuální vyjádření struktury Vašich hostů:

- % rodiny s dětmi % rodiny bez dětí
- % starší lidé % jednotlivci
- % skupiny lidí

15. Z kolika procent jsou Vašimi hosty cizinci? %
Jaké národnosti nejčastěji?
16. Pokuste se odhadnout jaké je procento stálých hostů, tj. těch, kteří se k Vám vracejí pravidelně. %
17. Spolupracujete nějak s místními podnikateli, obecním úřadem, jinými ubytovacími zařízeními?
- ne ano (jakým způsobem?))
18. Plánujete v nejbližších 5 letech nějaké investice na zlepšení kvality poskytovaných služeb? A pokud ano, tak jaké investice a v jakém přibližném finančním rozsahu?
- ne ano
19. Zajímáte se o problematiku státních dotací a podporu z EU?
- ano
- ne (proč?))
20. Žádal(a) jste někdy o nějakou finanční podporu?
- ano (kdy?, za jakým účelem?, o jaký program šlo?))
- ne

Příloha 5: Dotazník pro starosty obcí

*Vážená paní starostko, vážený pane starosto, prosím Vás o vyplnění následujícího dotazníku. Údaje, které zde uvedete budou statisticky zpracovány a výsledky budou sloužit pouze pro účely mé diplomové práce s názvem **Venkovský cestovní ruch na Vysočině**. Předem Vám děkuji.*

Identifikační údaje:

Obec:

Počet obyvatel:

Starosta/starostka:

Označte, prosím, hodnotu na stupnici od 1 do 5, kde 1 znamená výborné a 5 nedostatečné:

1. Jaký je podle Vás současný stav provozování venkovské turistiky ve Vaší obci?

1 2 3 4 5

2. Jaký je podle Vás současný stav provozování agroturistiky ve Vaší obci?

1 2 3 4 5

3. Jaké jsou celkové podmínky pro provozování venkovské turistiky, agroturistiky a doprovodných služeb ve Vaší obci?

pro venkovskou turistiku 1 2 3 4 5

pro agroturistiku 1 2 3 4 5

Pokud jste označil(a) hodnotu 5, zdůvodněte, proč jsou nedostatečné.

.....

4. Jak hodnotíte atraktivitu prostředí Vaší obce?

1 2 3 4 5

Pokud jste označil(a) hodnotu 5, zdůvodněte, proč je nedostatečná.

.....

5. Jak byste ohodnotil(a) schopnost a pracovitost lidí ve Vaší obci?

1 2 3 4 5

6. Jaké jsou ve Vaší obci sportovní a zájmové atraktivity pro turisty?

1 2 3 4 5

Vymenujte:

7. Jak byste ohodnotil(a) úroveň infrastruktury Vaší obce?

1 2 3 4 5

Pokud jste označil(a) hodnotu 5, zdůvodněte, proč je nedostatečná.

.....

8. Komunikační dostupnost Vaší obce je?

1 2 3 4 5

Pokud jste označil(a) hodnotu 5, zdůvodněte, proč je nedostatečná.

.....

9. Ohodnoťte následující ubytovací možnosti pro turisty ve Vaší obci.

a) hotely, ubytovny, penziony 1 2 3 4 5

b) kempy 1 2 3 4 5

c) chaty, chalupy 1 2 3 4 5

d) rodinné domy 1 2 3 4 5

10. Ohodnoťte úroveň spolupráce Vaší obce při rozvíjení a podpoře agroturistiky a venkovské turistiky s následujícími subjekty:

a) s obcemi/obecními úřady 1 2 3 4 5

b) se zahraničními regiony 1 2 3 4 5

S jakými?

c) s podnikateli 1 2 3 4 5

11. Ohodnoťte možnosti podpory venkovské turistiky a agroturistiky ve Vaší obci v jednotlivých bodech. Pokud je možné, uveďte i výši podpory.

a) všeobecně 1 2 3 4 5

Výše podpory

b) z obecního rozpočtu 1 2 3 4 5

Výše podpory

c) státní dotace 1 2 3 4 5

Výše podpory

d) granty 1 2 3 4 5

Výše podpory

e) jiné formy podpory 1 2 3 4 5

Jaké? Výše podpory

12. Jaká je úroveň poradenských služeb pro podnikatele ve venkovském cestovní ruchu ve Vaší obci? 1 2 3 4 5

13. Jaká je úroveň informačních a reklamních služeb pro podnikatele ve venkovském cestovním ruchu ve Vaší obci? 1 2 3 4 5

14. Jaké jsou přínosy podnikání ve venkovském cestovním ruchu a doprovodných činnostech v:

a) růstu zaměstnanosti 1 2 3 4 5

b) růstu příjmů obce 1 2 3 4 5

c) stabilitě obyvatel 1 2 3 4 5

15. Jaký je podle Vás zájem obyvatel o podnikání ve venkovském cestovním ruchu a doprovodných službách? 1 2 3 4 5

16. Jaký zájem má Vaše obec, aby se na jejím území podnikalo ve venkovském cestovním ruchu a doprovodných službách?

1 2 3 4 5

17. Jaký je podle Vás zájem

a) zahraničních turistů o Vaši obec? 1 2 3 4 5

b) českých turistů o Vaši obec? 1 2 3 4 5

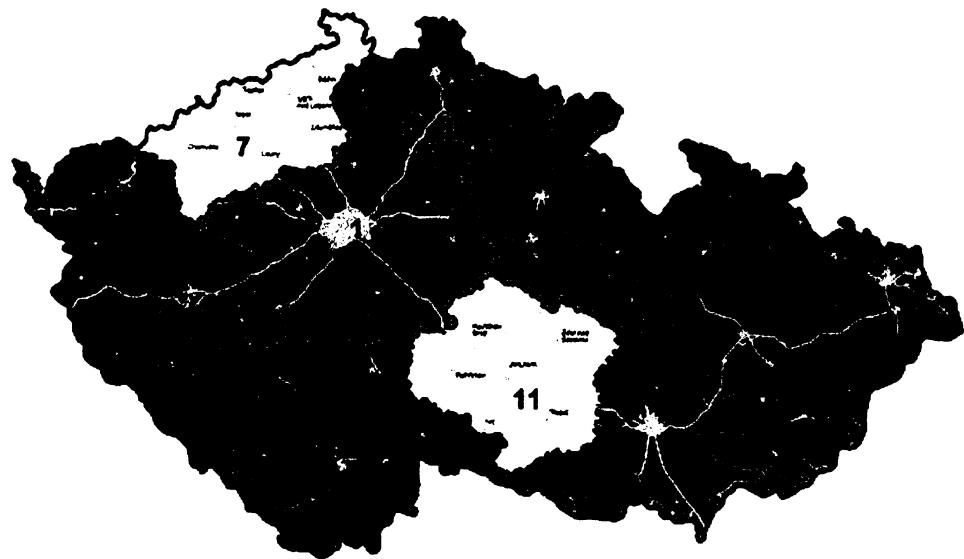
Příloha 6: Marketingové regiony cestovního ruchu

Vysvětlivky: 1 Praha, 2 Okolí Praha, 3 Jižní Čechy, 4 Šumava, 5 Plzeňsko, 6 Západočeské lázně, 7 Severozápadní Čechy, 8 Český sever, 9 Český ráj, 10 Východní Čechy, 11 Vysočina, 12 Jižní Morava, 13 Střední Morava, 14 Severní Morava a Slezsko

Zdroj: www.stezka.cz

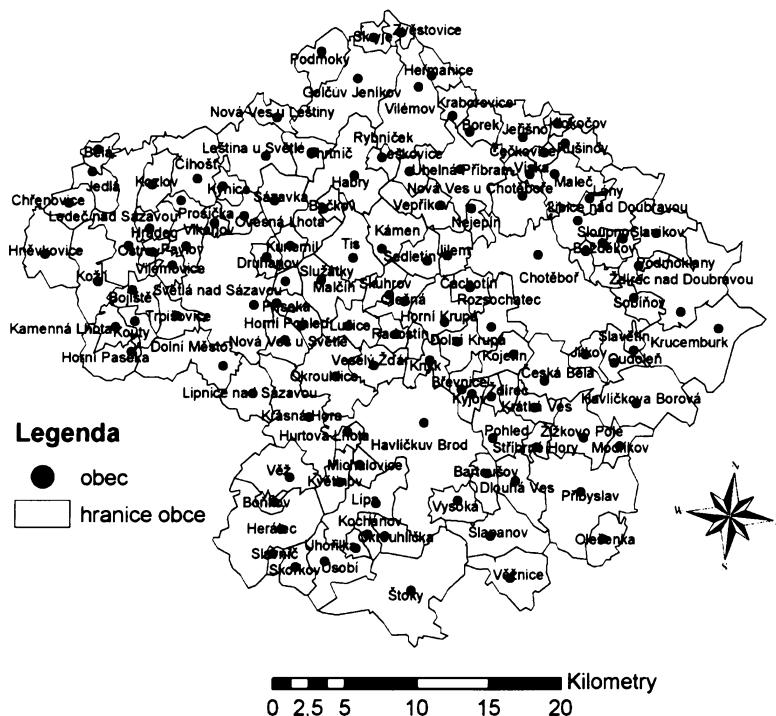
Příloha 7: Turistické regiony ČR

Vysvětlivky: 1 Praha, 2 Okolí Prahy, 3 Jižní Čechy, 4 Šumava, 5 Plzeňsko, 6 Západočeské lázně, 7 Severozápadní Čechy, 8 Český sever, 9 Český ráj, 10 Východní Čechy, 11 Vysočina, 12 Jižní Morava, 13 Střední Morava, 14 Severní Morava a Slezsko, 15 Krkonoše

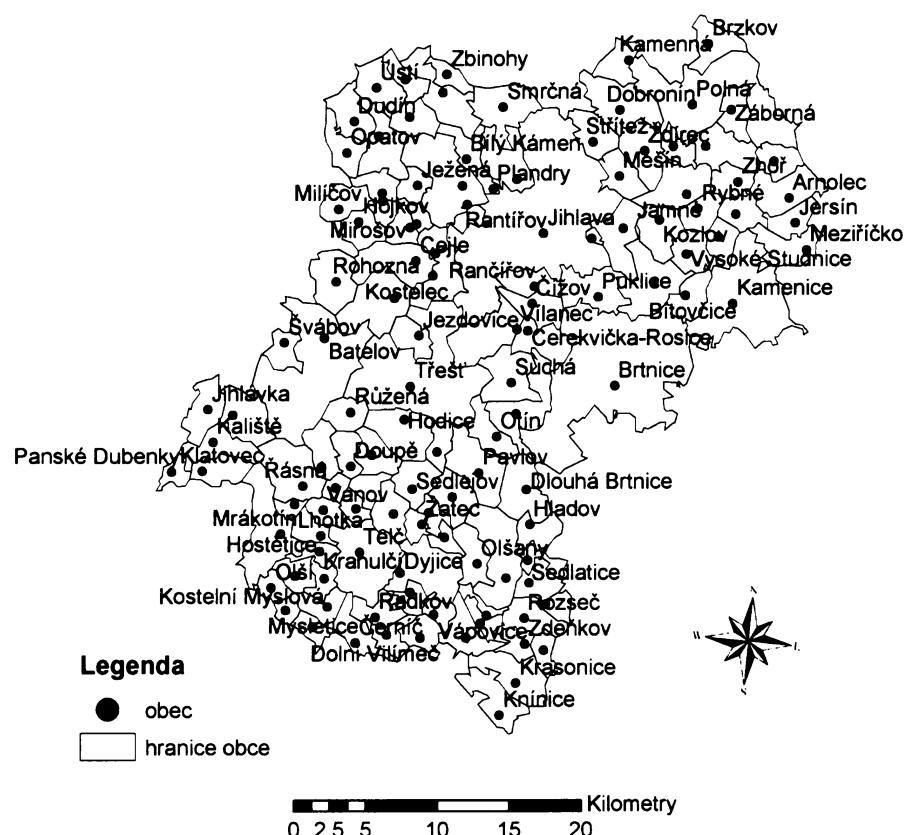
Zdroj: www.tourism.cz

Příloha 8: Administrativní členění okresu Havlíčkův Brod

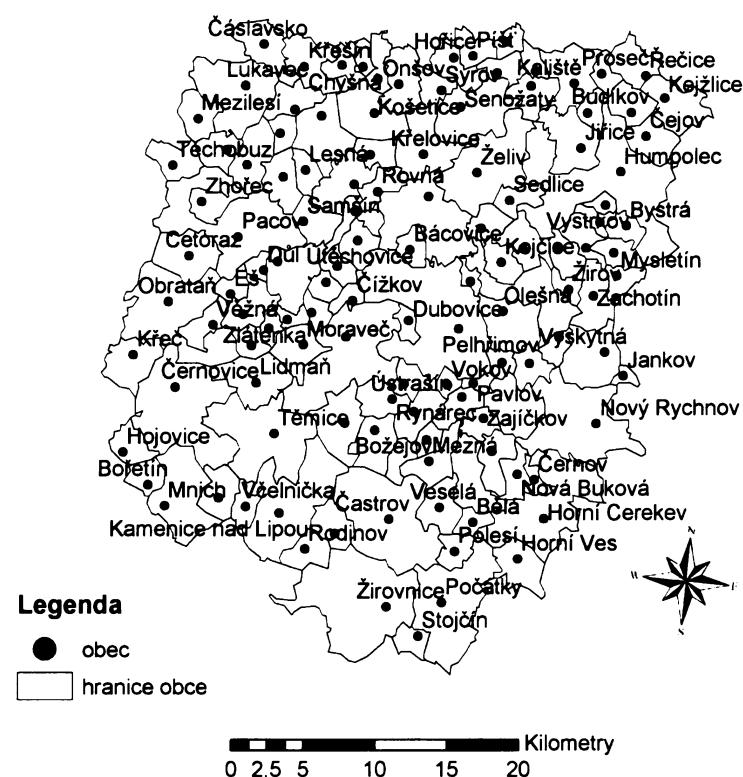
Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 9: Administrativní členění okresu Jihlava

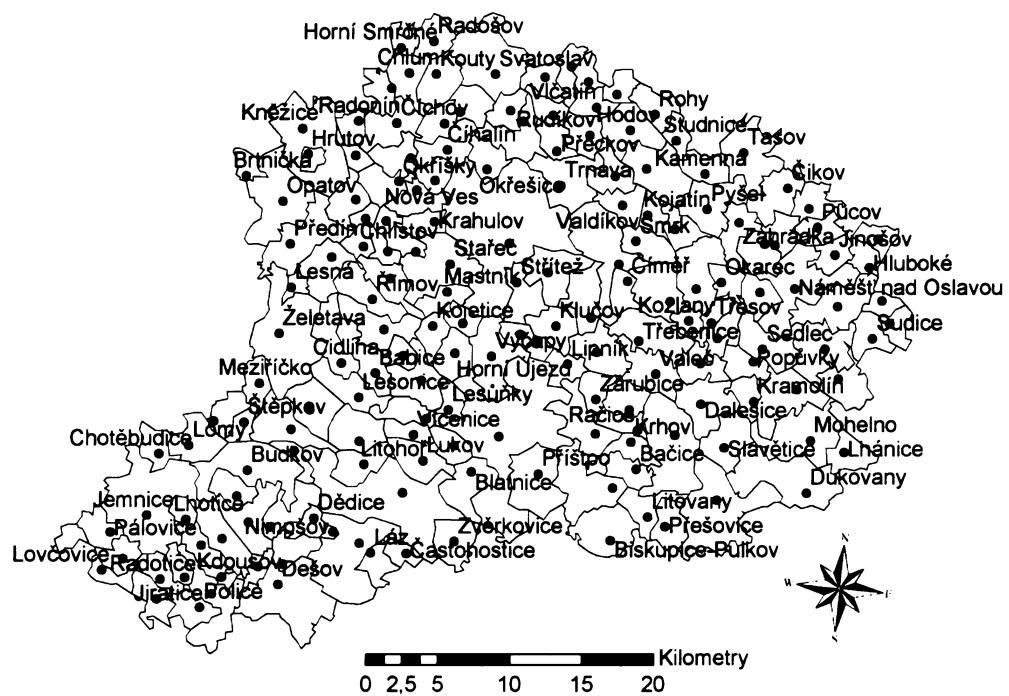
Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 10: Administrativní členění okresu Pelhřimov

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 11: Administrativní členění okresu Třebíč

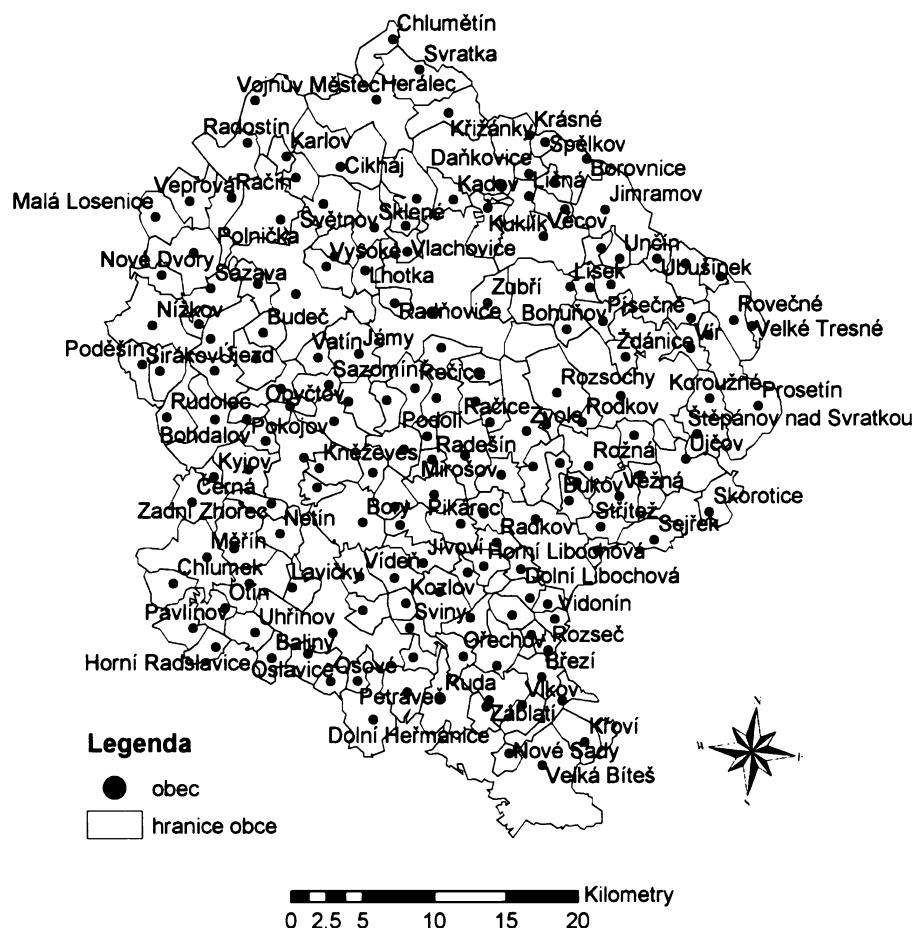

Legenda

- obec
- ◻ hranice obce

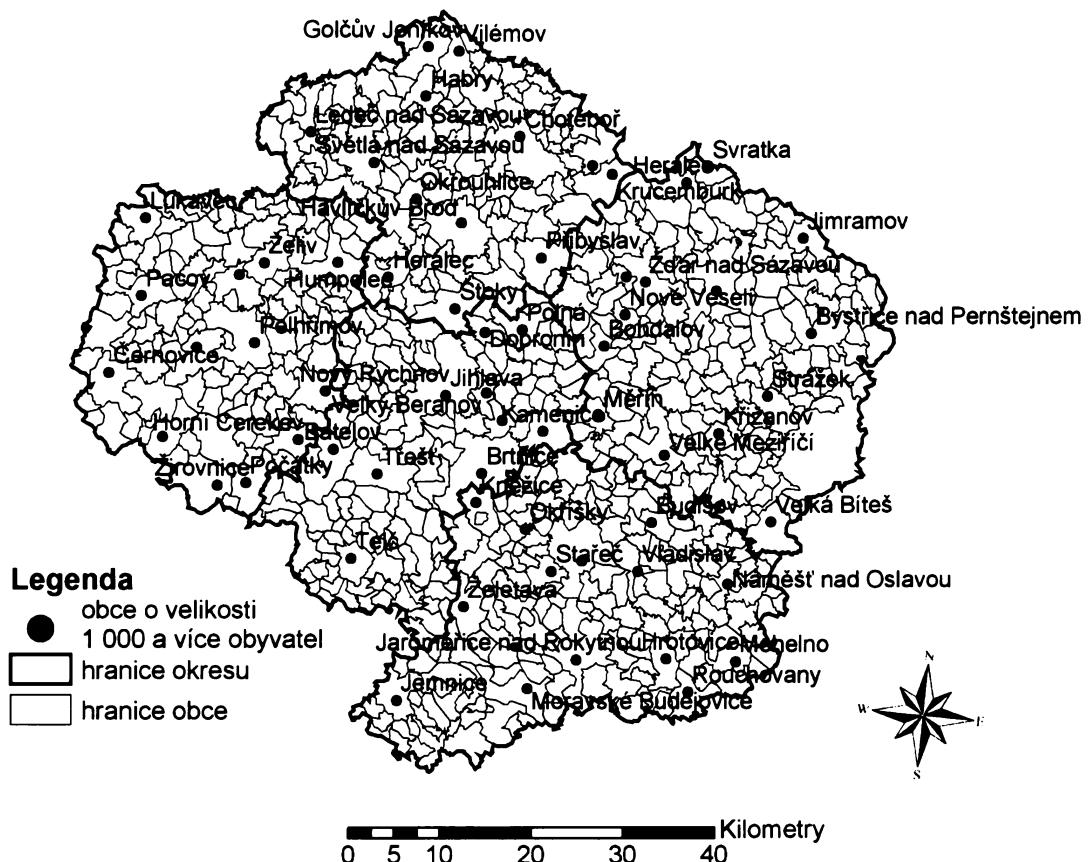
Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 12: Administrativní členění okresu Žďár nad Sázavou

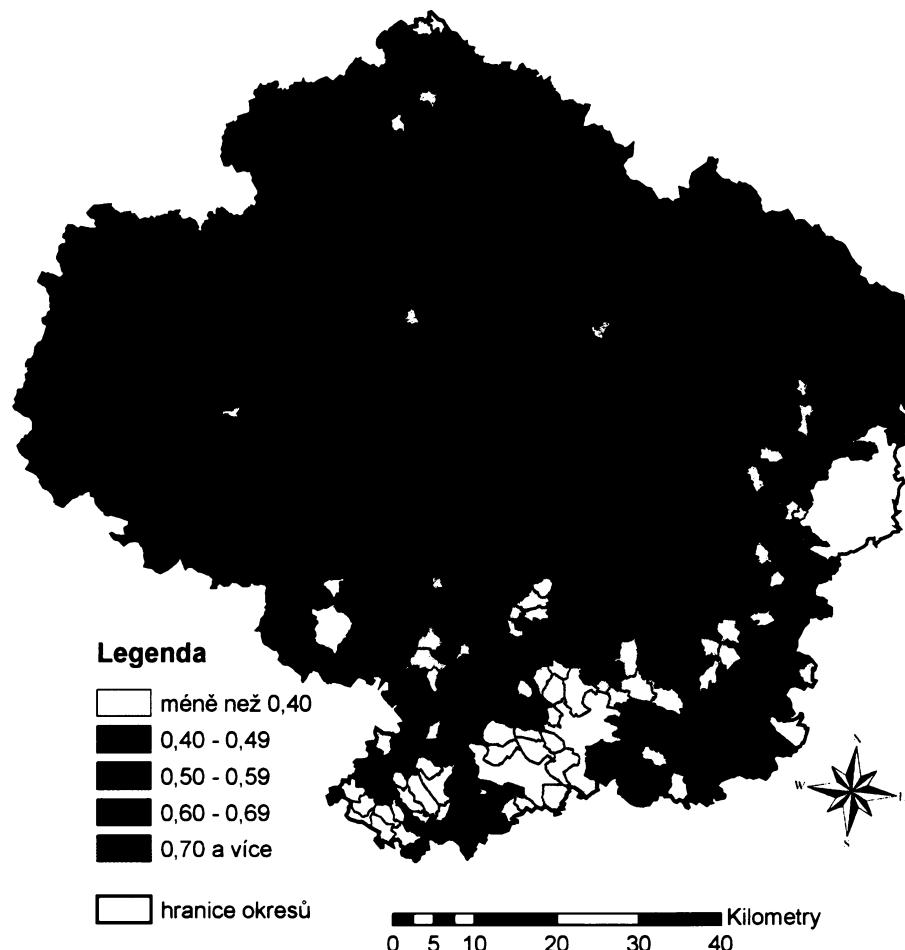
Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 13: Obce kraje Vysočina o velikosti 1 000 a více obyvatel

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 14: Koefficient rekreační významnosti ploch

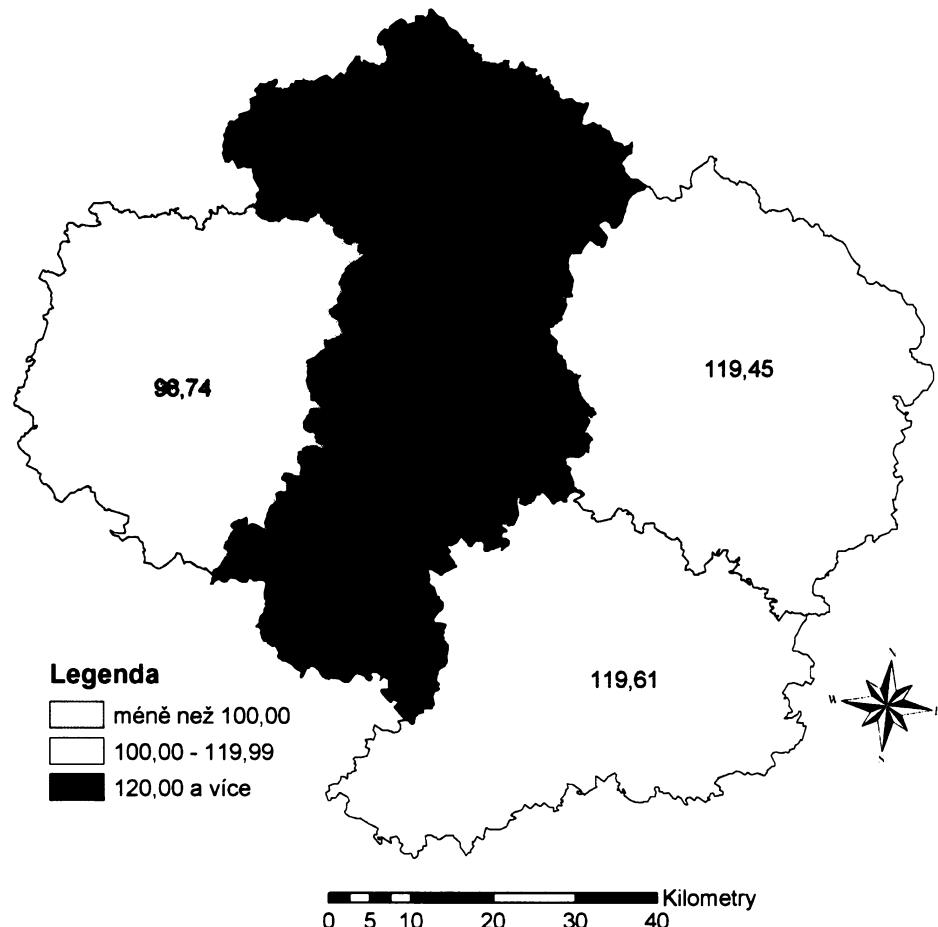
minimum: Lovčovice – 0,24
maximum: Cikháj – 0,96

údaje za okresy: Havlíčkův Brod – 0,56
Jihlava – 0,58
Pelhřimov – 0,57
Třebíč – 0,49
Žďár n. Sázavou – 0,62

Zdroj: vlastní zpracování dle dat ČSÚ 2004

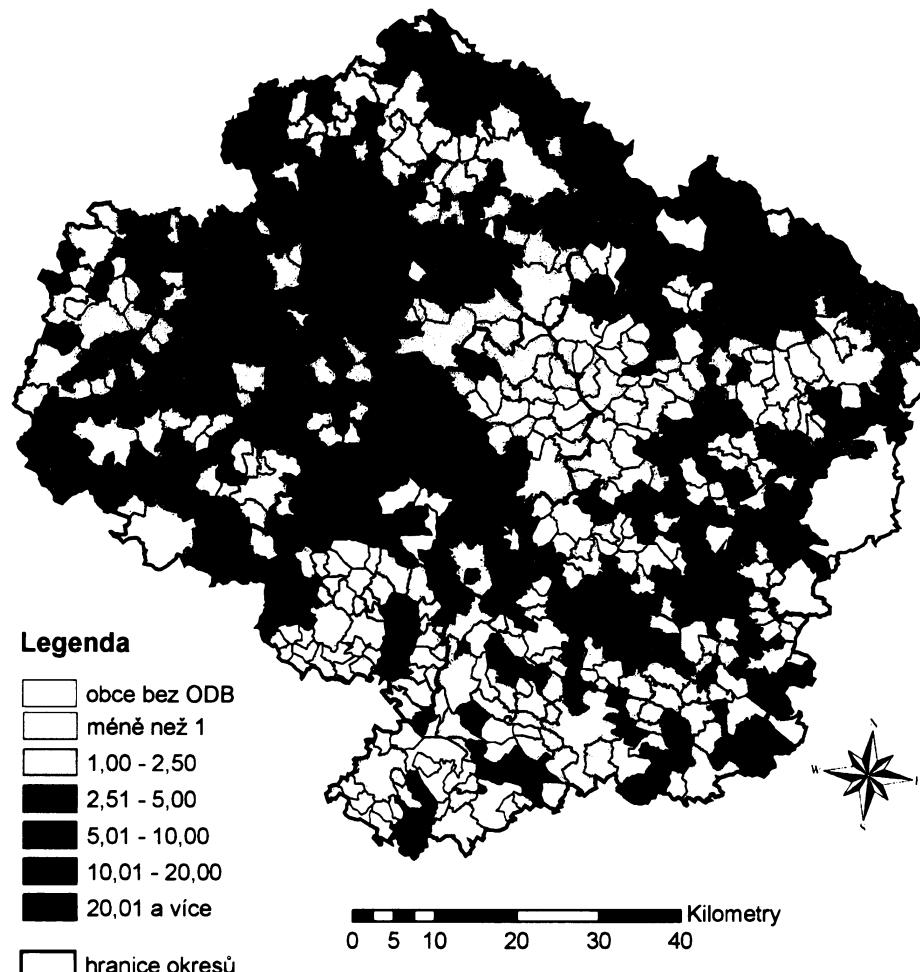
Příloha 15: Územní rozložení ukazatelů druhého bydlení v kraji Vysočina

Obr. 15.1: Index změny počtu ODB v letech 1991 – 2001 (1991 = 100 %)

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Statistického lexikonu obcí České republiky 1992, Statistického lexikonu obcí České republiky 2005 a databáze ČÚZK 2005

Obr. 15.2: Hustota zástavby ODB v obcích kraje Vysočina v roce 1991

minimum: Kouty – 0,12

maximum: Klokočov – 56,35

údaje za okresy: Havlíčkův Brod – 4,06

Jihlava – 3,49

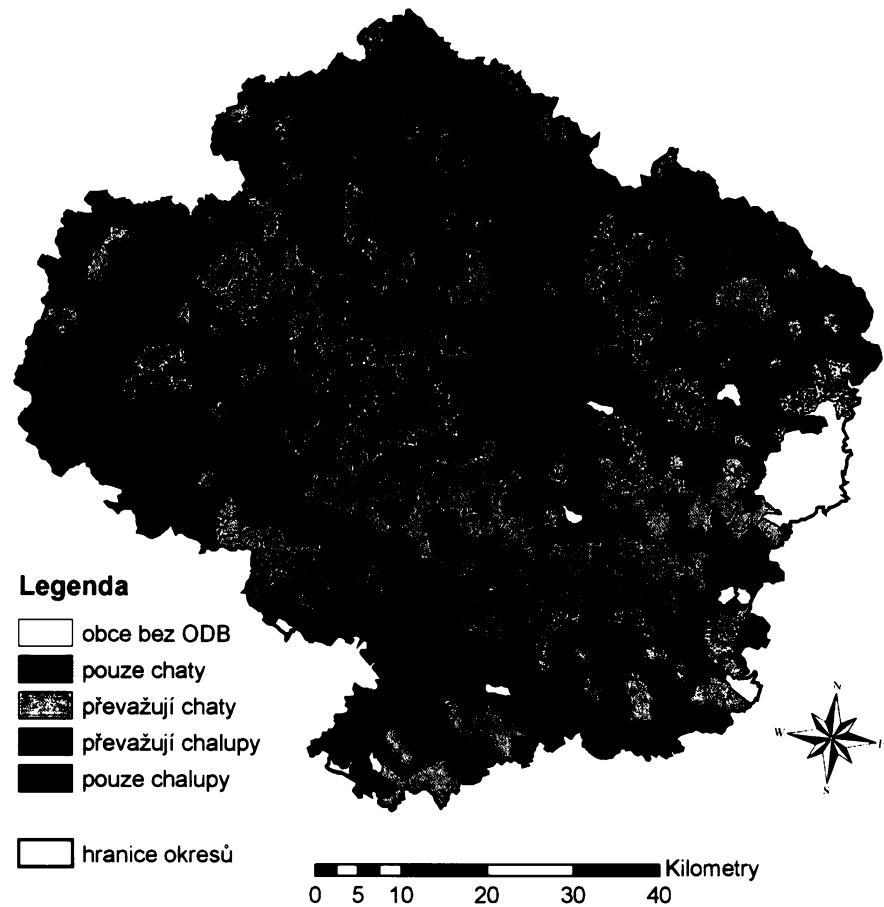
Pelhřimov – 4,13

Třebíč – 2,79

Žďár n. Sázavou – 3,77

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Statistického lexikonu obcí České republiky 1992

Obr. 15.3: Struktura ODB v obcích kraje Vysočina v roce 1991

Podíl chalup v okresech: Havlíčkův Brod – 63,5 %

Jihlava – 36,1 %

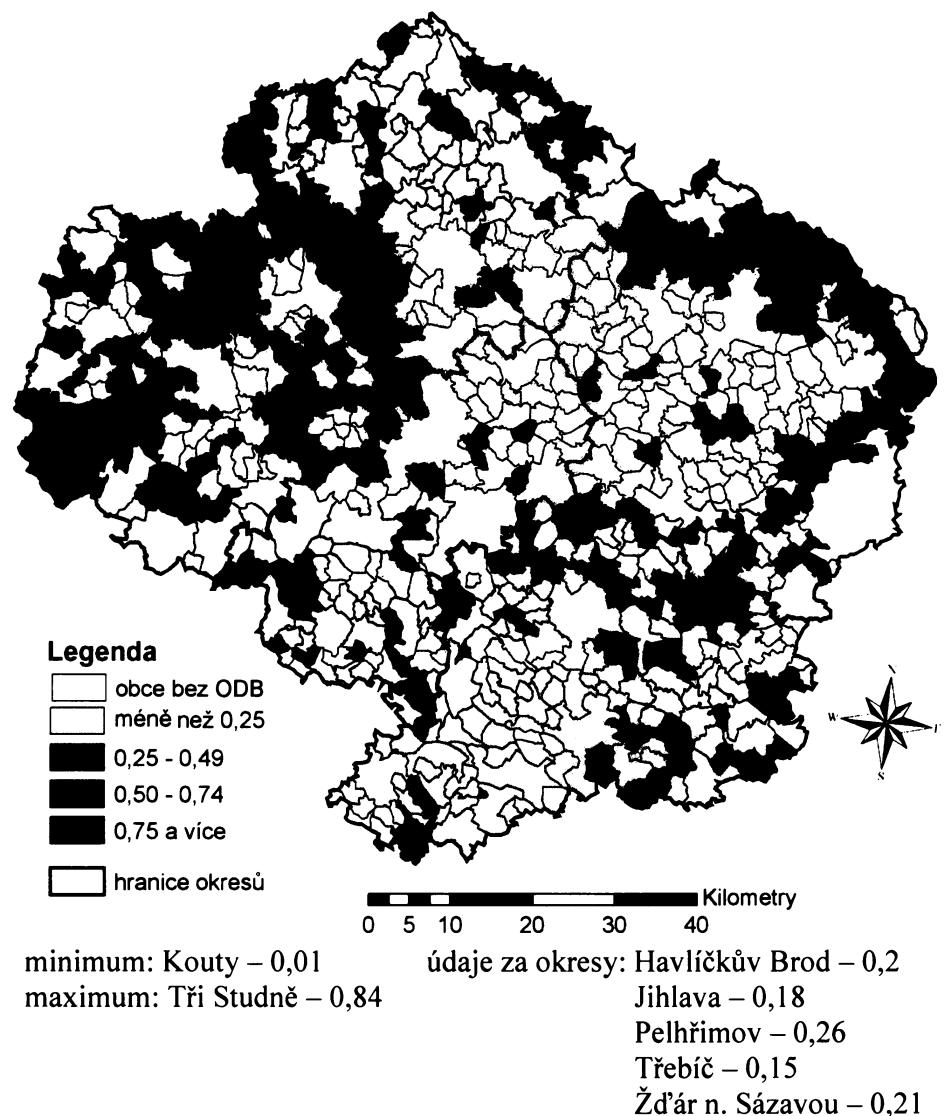
Pelhřimov – 62,1 %

Třebíč – 46,2 %

Žďár n. Sázavou – 48,6 %

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Statistického lexikonu obcí České republiky 1992

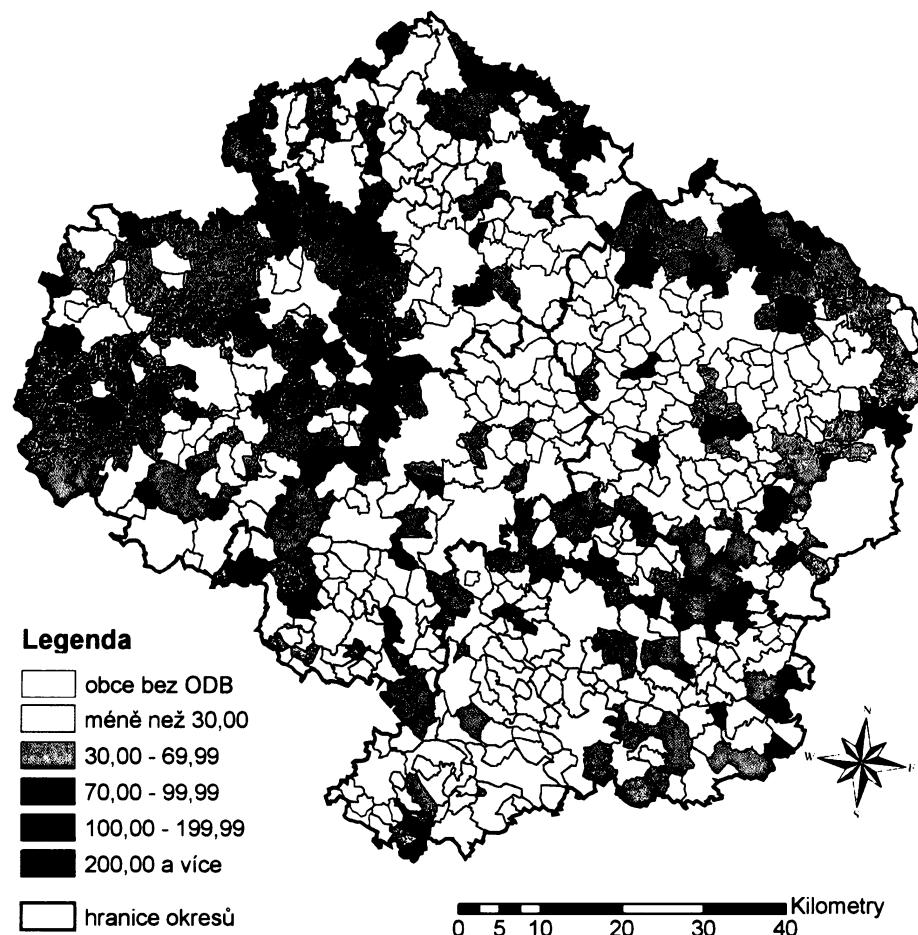
Obr. 15.4: Podíl ODB na úhrnu všech staveb v obcích kraje Vysočina v roce. 1991

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Statistického lexikonu obcí České republiky 1992

Obr. 15.5: Počet ODB připadajících na 100 trvale obydlených domů v obcích kraje

Vysocina v roce 1991

minimum: Kouty – 1,06

maximum: Tři Studně – 513,04

údaje za okresy: Havlíčkův Brod – 24,99

Jihlava – 22,02

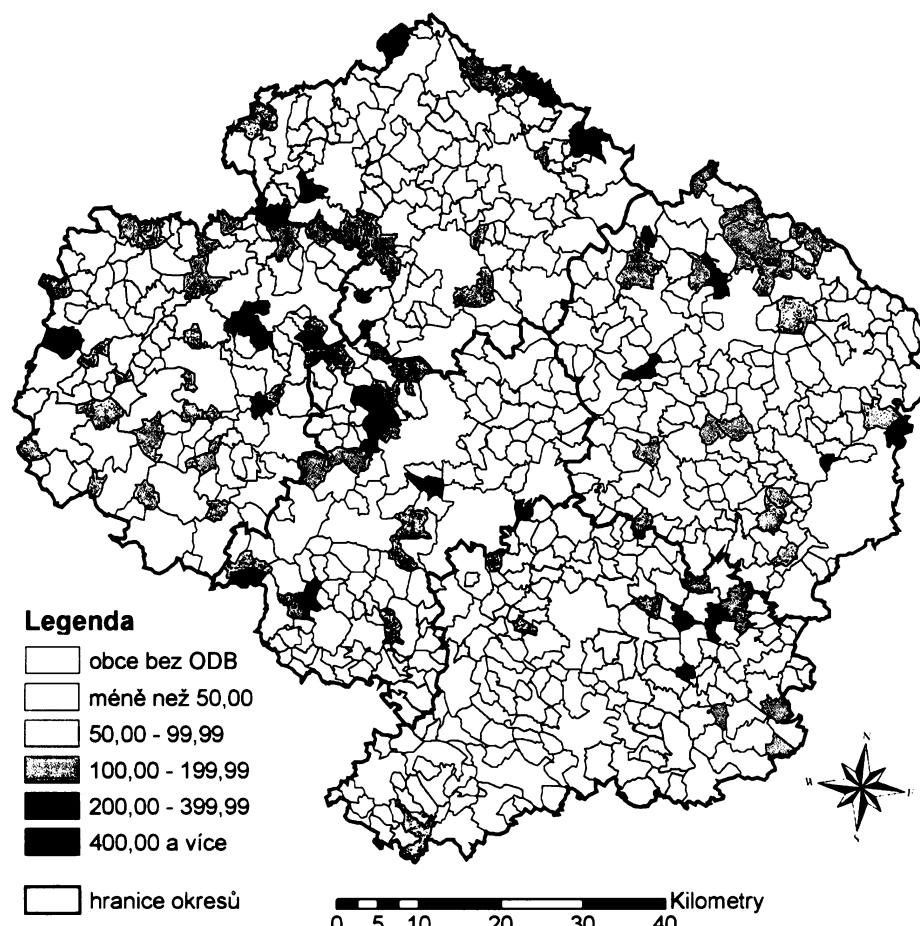
Pelhřimov – 34,43

Třebíč – 17,73

Žďár n. Sázavou – 25,86

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Statistického lexikonu obcí České republiky 1992

Obr. 15.6: Počet potenciálních rekreatantů připadajících na 100 trvale bydlících obyvatel v obcích kraje Vysočina v roce 1991

minimum: Kouty – 1,28

maximum: Vanůvek – 780,49

údaje za okresy: Havlíčkův Brod – 26,59

Jihlava – 18,96

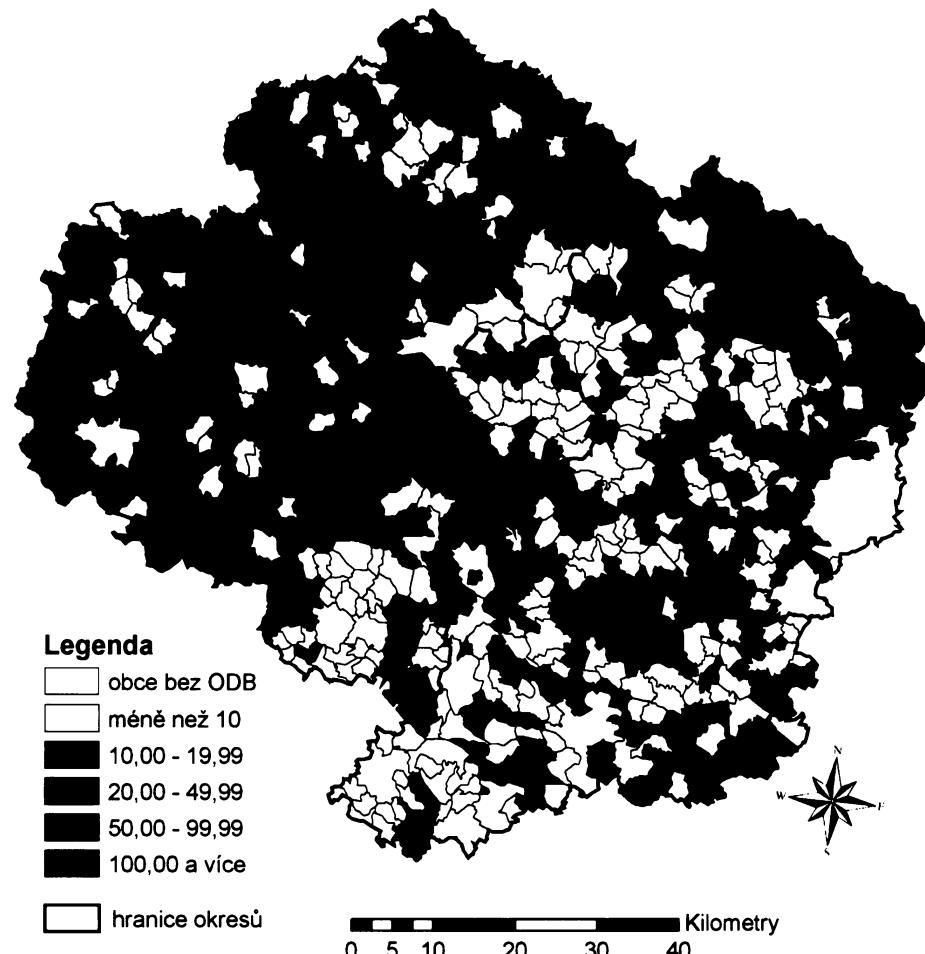
Pelhřimov – 35,46

Třebíč – 18,02

Žďár n. Sázavou – 24,78

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Statistického lexikonu obcí České republiky 1992

Obr. 15.7: Rekreační zatíženost území v obcích kraje Vysočina v roce 1991

minimum: Kouty – 0,6

maximum: Klokočov – 281,79

údaje za okresy: Havlíčkův Brod – 20,3

Jihlava – 17,43

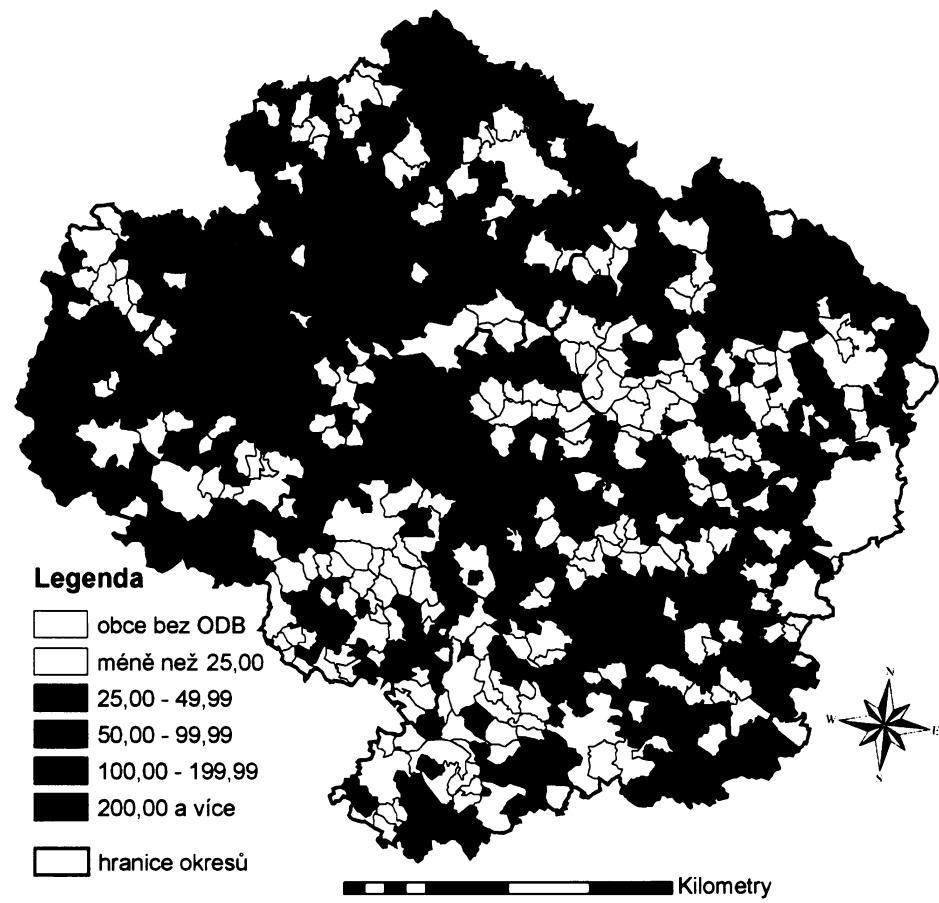
Pelhřimov – 20,64

Třebíč – 13,93

Žďár n. Sázavou – 18,83

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Statistického lexikonu obcí České republiky 1992

Obr. 15.8: Rekreační zatíženost území redukované plochy v obcích kraje Vysočina v roce 1991

minimum: Dyjice – 1,91

maximum: Klokočov – 692,53

údaje za okresy: Havlíčkův Brod – 44,42

Jihlava – 36,71

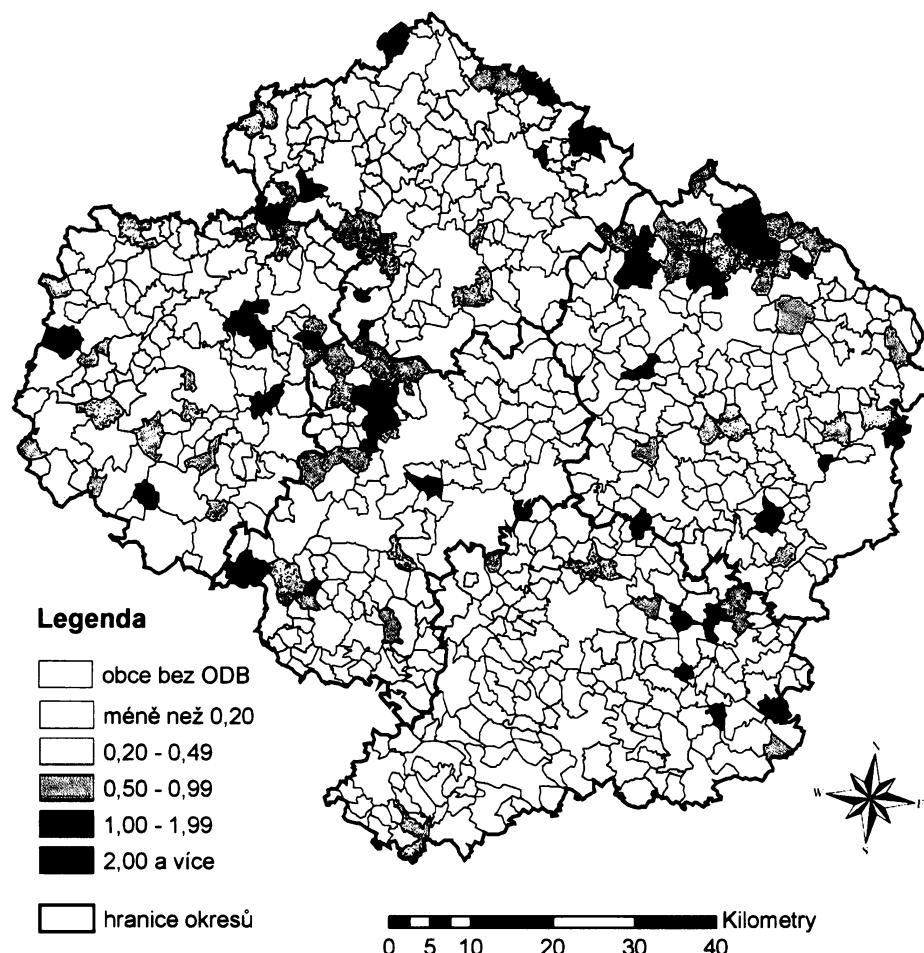
Pelhřimov – 44,72

Třebíč – 37,86

Žďár n. Sázavou – 35,97

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Statistického lexikonu obcí České republiky 1992

Obr. 15.9: Koeficient rekreační funkce v obcích kraje Vysočina v roce 1991

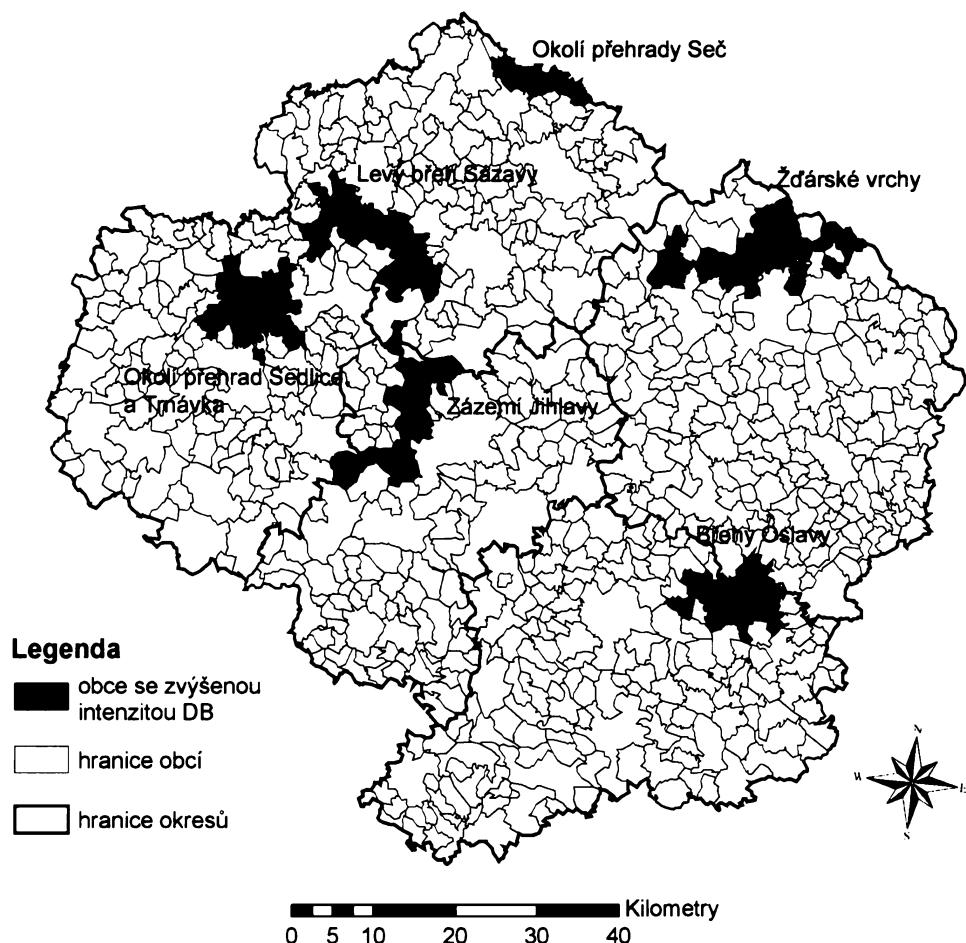

minimum: Zvěrkovice – 0,002
maximum: Tři Studně – 5,69

údaje za okresy: Havlíčkův Brod –
Jihlava –
Pelhřimov –
Třebíč –
Žďár n. Sázavou –

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Statistického lexikonu obcí České republiky 1992

Příloha 16: Regiony se zvýšenou intenzitou druhého bydlení v kraji Vysočina

Zdroj: vlastní zpracování dle dat Statistického lexikonu obcí České republiky 1992

Příloha 17: Seznam podpořených projektů v rámci priority 4 SROP v okrese Havlíčkův Brod

Název projektu	Opatření	Žadatel	Stav projektu	Výše podpory ze SF [Kč]
Brána Vysočiny	5.4.1	Město Chotěboř	realizace ukončena	182 295
Ledeč nad Sázavou- Perla Posázaví- Propagace města prostřednictvím Jaroslava Foglara	5.4.1	Město Ledeč nad Sázavou	realizace ukončena	1 010 295
Rekonstrukce domu č.56 v Přibyslavi na *** penzion	5.4.2	Ivana Vlčková "U Kubínů"	realizace ukončena	1 048 391,5
Rozšíření a modernizace infrastruktury cestovního ruchu v lokalitě hradu Ronova nad Sázavou	5.4.2	Doc. MVDr. Karel Bukovjan, CSc.	doporučen VK k uzavření smlouvy	1 020 510,1

Pozn.: SF – Strukturální fondy, VK – výběrová komise

Zdroj: Databáze DB Monit k 31.1.2007

Příloha 18: Seznam podpořených projektů v rámci priority 4 SROP v okrese Jihlava

Název projektu	Opatření	Žadatel	Stav projektu	Výše podpory ze SF [Kč]
Jihlava - královské horní město	4.1	Statutární město Jihlava	realizace ukončena	525 000
Dostavba Mahlerova penzionu "Na Hradbách" v Jihlavě	4.2	Be.F.Ce. s.r.o.	doporučen VK k uzavření smlouvy	3 087 088
Zkvalitnění propagace turistické nabídky mikroregionu Černé lesy	4.1	Svazek obcí mikroregionu Černé lesy	v realizaci	209 919
Vítejte v mikroregionu Loucko	4.1	Svazek obcí mikroregionu Loucko	realizace ukončena	153 577,5
Polensko - vítejte u nás	4.1	Město Polná	v realizaci	434 365,5
Hotel Řásná	4.2	Roman Kadlec	doporučen VK k uzavření smlouvy	5 214 646
Zkvalitnění propagace a posílení image města Telče	4.1	Město Telč	realizace ukončena	599 226,8
Marketingová studie cestovního ruchu turistického regionu Telčsko	4.1	Město Telč	v realizaci	580 650,8
Rozvoj turistické infrastruktury v Telči	4.2	Město Telč	v realizaci	6 526 068,8
Pension U hraběnky	4.2	Ing. Petr Píza	doporučen VK k uzavření smlouvy	3 126 198

Pozn.: SF – Strukturální fondy, VK – výběrová komise, projekty podpořené mimo GS

Zdroj: Databáze DB Monit k 31.1.2007

Příloha 19: Seznam podpořených projektů v rámci priority 4 SROP v okrese Pelhřimov

Název projektu	Opatření	Žadatel	Stav projektu	Výše podpory ze SF [Kč]
Rozvoj cestovního ruchu na Pelhřimovsku	4.1	Město Pelhřimov	v realizaci	1 616 137,5
Rozšíření ubytovací kapacity Motel FARMA, Pelhřimov	4.2	Farma Poříčí	financování ukončeno	1 255 887,8
Rozšíření Motelu FARMA Pelhřimov	4.2	Farma Poříčí s. r. o.	v realizaci	721 000
Poskytování kvalitního ubytování, stravování a služeb lázeňského typu pod „jednou střechou“ tuzemským a zahraničním turistům.	4.2	Bohumila Valentová	doporučen VK k uzavření smlouvy	770 000
Turistická ubytovna Bratřice	4.2	obec Bratřice	financování ukončeno	2 987 782,2
Žirovnice - regenerace zámeckého spycháru	4.2	Město Žirovnice	v realizaci	5 781 518,3
Žirovnice - regenerace zámeckého spycháru	4.2	Město Žirovnice	v realizaci	931 323,8
Probouzení Lěchobuze	4.2	Obec Lěchobuz	v realizaci	4 879 828
Penzion "Sedlácký dvůr" - moderní rekreačně-sportovní areál	4.2	Marie Příhodová	v realizaci	1 534 123,9
Relaxační a konferenční hotel, Kamenice nad Lipou	4.2	OK-TOURS a.s.	v realizaci	35 817 627
Rozvoj cestovního ruchu v západní oblasti kraje Vysočina	4.1	Mikroregion Stražiště	v realizaci	1 613 887,5
Přístavba a stavební úpravy domu čp. 181 v ulici Hronova v Pacově - zřízení penzionu a restauračního zařízení	4.2	Stanislava Smetanová	financování ukončeno	2 619 790
Dokončení Penzionu U Karásků v Počátkách	4.2	Ing. David Karásek	v realizaci	2 826 600
Žirovnice - vítejte	4.1	Město Žirovnice	realizace ukončena	484 192,5

Pozn.: SF – Strukturální fondy, VK – výběrová komise, projekty podpořené mimo GIS

Zdroj: Databáze DB Monit k 31.1.2007

Příloha 20: Seznam podpořených projektů v rámci priority 4 SROP v okrese Třebíč

Název projektu	Opatření	Žadatel	Stav projektu	Výše podpory ze SF [Kč]
Třebíč jinýma očima	4.1	Město Třebíč	v realizaci	393 975
Komplexní propagace regionu Horácko a Hrotovicko	4.1	BONO PUBLICO, o.p.s.	doporučen VK k uzavření smlouvy	885 487,5
Bowlingové centrum Třebíč	4.2	YASHICA s.r.o.	realizace ukončena	5 173 377
Travellers hostel Třebíč	4.2	Travellers hostel s.r.o.	realizace ukončena	4 098 567,2
Zkvalitnění a rozšíření služeb kempu v Poušově	4.2	Ing. Hubert Urban	doporučen VK k uzavření smlouvy	2 164 129,8
Hotel GRAND - vybudování sportovněrelaxačního zázemí a rozšíření ubytovacích kapacit	4.2	C.C.C.C., s.r.o.	doporučen VK k uzavření smlouvy	3 915 621
Postřížinské turistické a kulturní centrum - dostavba části pivovaru na pension	4.2	Akciový pivovar Dalešice, a.s.	v realizaci	5 248 743,9

Pozn.: SF – Strukturální fondy, VK – výběrová komise

Zdroj: Databáze DB Monit k 31.1.2007

Příloha 21: Seznam podpořených projektů v rámci priority 4 SROP v okrese Žďár nad Sázavou

Název projektu	Opatření	Žadatel	Stav projektu	Výše podpory ze SF [Kč]
Rekonstrukce penzionu Pegas	4.2	Ing. Jaromír Vaňkát	doporučen VK k uzavření smlouvy	1 441 020
„U Bílého koníčka - přístavba ubytovacích kapacit, I. etapa“	4.2	Blanka Přibylová	realizace ukončena	1 893 200
„VYSOČINOU ZA ZDRAVÍM A POZNÁNÍM“ - Rozšíření a modernizace ubytovacích zařízení rodinného Penzionu u Raušů ve Velké Bíteši	4.1	Město Bystřice nad Pernštejnem	realizace ukončena	628 710
Turistické centrum Bystřice nad Pernštejnem	4.2	Ludmila Raušová	realizace ukončena	1 518 498,8
Návštěvnické centrum a informační systém cestovního ruchu Bystřicko	4.2	Město Bystřice nad Pernštejnem	realizace ukončena	1 784 947,7
Vítejte na Žďársku	4.1	Město Žďár nad Sázavou	v realizaci	624 450
Vítejte na Novoměstsku - propagace a medializace regionu jako významného lyžařského a turistického střediska	4.1	Město Nové Město na Moravě	v realizaci	534 750
Novostavba obslužného objektu Dalečín - Centrum turistických služeb a informací	4.2	INTERSKI CZ s.r.o.	v realizaci	816 436
"Zřízení sportovních a rekreačních kapacit v ubytovacím zařízení společnosti MIX MAX-ENERGETIKA, s.r.o., provozovna Rokytno č.p. 53"	4.2	MIX MAX-ENERGETIKA, s.r.o.	v realizaci	713 825
Ubytovací a volnočasové centrum v obci Sněžné - Hotel Záložna***	4.2	SERVIS CENTRUM spol. s r.o.	doporučen VK k uzavření smlouvy	2 798 334

Pozn.: SF – Strukturální fondy, VK – výběrová komise, projekty podpořené mimo GS

Zdroj: Databáze DB Monit k 31.1.2007

Příloha 22: Seznam podpořených projektů v rámci priority 4 SROP (celokrajské projekty)

Název projektu	Opatření	Žadatel	Stav projektu	Výše podpory ze SF [Kč]
Outdoorová Vysočina	5.4.1	STAN - Special Team for Adventure in Nature	v realizaci	1 287 749,9
Outdoorová Vysočina	5.4.1	STAN - Special Team for Adventure in Nature	v realizaci	1 283 606,1
Zkvalitnění propagace turistického potenciálu kraje Vysočina	5.4.1	Kraj Vysočina	doporučen VK k uzavření smlouvy	6 848 100

Pozn.: SF – Strukturální fondy, VK – výběrová komise

Zdroj: Databáze DB Monit k 31.1.2007